

§ 1 Herr talmannen meddelade att fröken *Pehrsson* och herr *Pettersson* i Visby denna dag åter intagit sina platser i kammaren.

§ 2 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner

- nr 34 och 52 till utbildningsutskottet,
- nr 54 till kulturutskottet,
- nr 59 till utbildningsutskottet,
- nr 61 till jordbruksutskottet,
- nr 65 till trafikutskottet,
- nr 68 och 73 till skatteutskottet,
- nr 77 till utrikesutskottet,
- nr 81 till socialförsäkringsutskottet,
- nr 82 till skatteutskottet,
- nr 83 till utrikesutskottet,
- nr 84 till finansutskottet,
- nr 86 till lagutskottet,
- nr 87 till inrikesutskottet,
- nr 88 till försvarsutskottet,
- nr 89 och 90 till konstitutionsutskottet,
- nr 91 till finansutskottet,
- nr 92 till justitieutskottet,
- nr 94 till socialförsäkringsutskottet,
- nr 95 till justitieutskottet,
- nr 97 till skatteutskottet,
- nr 98 till näringsutskottet,
- nr 99 till jordbruksutskottet,
- nr 100 till justitieutskottet,
- nr 101 till näringsutskottet samt
- nr 102 till finansutskottet.

§ 3 Föredrogs och hänvisades motionerna

- nr 1317–1350 till inrikesutskottet,
- nr 1351–1356 till utbildningsutskottet,
- nr 1357 till socialförsäkringsutskottet,
- nr 1358–1360 till utbildningsutskottet,
- nr 1361 till socialförsäkringsutskottet,
- nr 1362 och 1363 till utbildningsutskottet,
- nr 1364 till finansutskottet,
- nr 1365 och 1366 till kulturutskottet,
- nr 1367–1370 till jordbruksutskottet,
- nr 1371 och 1372 till näringsutskottet,
- nr 1373 och 1374 till finansutskottet,

nr 1375–1381 till jordbruksutskottet,
nr 1382 till näringsutskottet,
nr 1383 till inrikesutskottet,
nr 1384 och 1385 till trafikutskottet samt
nr 1386 och 1387 till konstitutionsutskottet.

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 100–102.

§ 5 Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

Föredrogs finansutskottets betänkande nr 11 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1971/72 till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1971:1, bilaga 9, (punkt D 2, s. 88–91 i utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1971) föreslagit riksdagen att till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 1 880 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels motionen 1971:52 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari yrkats att riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om

1. förslag rörande kompensation till kommuner och landsting för de ökade utgifter som var föranledda av höjningarna av mervärdeskatten samt befrielse från allmänna arbetsgivaravgiften,

2. förslag rörande ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun i första hand i fråga om skolan, barnstugeverksamheten, pensionärernas bostadstillägg samt sjuk- och hälsovård,

dels motionen 1971:178 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning och förslag om ett statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget till folkpensionen,

dels motionen 1971:294 av herr Bohman m. fl., vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa

1. att frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun omedelbart togs upp till prövning av en särskild beredning,

2. att i avvaktan på en lösning härav förslag till åtgärder syftande till ett totalstopp för fortsatt kostnadsövertäring från stat till kommun förelades riksdagen,

dels motionen 1971:295 av herr Hedlund m. fl., vari hemställts att riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt parlamentarisk utredning rörande kommunernas ekonomiska situation, varvid frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun särskilt beaktades, i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde att riksdagen

1. till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 1 880 000 000 kronor,
2. skulle avslå motionerna 1971:295 och 1971:294 beträffande utredning om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun,
3. skulle avslå motionen 1971:294 beträffande totalstopp för fortsatt kostnadsövervältring från stat till kommun,
4. skulle avslå motionen 1971:52,
5. skulle avslå motionen 1971:178.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *utredning om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun* av herrar Burenstam Linder (m), Löfgren (fp), Åsling (c), Fågelsbo (c), Wirtén (fp) och Pettersson i Kvänum (c), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:295 och i anledning av motionen 1971:294, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en skyndsam parlamentarisk utredning rörande kommunernas ekonomiska situation, varvid frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun beaktades,

2. beträffande *övervältring av kostnader från stat till kommun* av herr Burenstam Linder (m), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:294 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anført om kostnadsövervältring från stat till kommun,

3. beträffande *statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget* av herrar Burenstam Linder (m), Löfgren (fp), Åsling (c), Fågelsbo (c), Wirtén (fp) och Pettersson i Kvänum (c), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:178 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført beträffande statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Under de senaste årens diskussion om den offentliga sektorns expansion har kommunernas roll i alltför stor utsträckning kommit att förbises. Det är dock så att samhällsutvecklingen har medfört att det framför allt är inom den kommunala sektorn som expansionen varit starkast. År 1960 tog den statliga konsumtionen, de statliga investeringarna, i anspråk 13,5 procent av bruttonationalprodukten medan kommunernas motsvarande andel var 14 procent. År 1970 var den statliga andelen 11,9 procent medan kommunernas andel hade ökat till hela 20,2 procent. Detta illustrerar värtaligt utvecklingen under 1960-talet.

Det är framför allt vissa sektorer av samhällslivet som utvecklats till att bli de expansiva delarna i kommunernas verksamhet. Det är bostadsförsörjningen och den därmed förbundna markanskaffningen, som är en tung post. Det är undervisningen som är en annan expansiv

sektor i och med att grundskolan genomförts, kommunerna övertagit gymnasieutbildningen och nu är inne i ett skede av utbyggnad av vuxenutbildningen. Socialvården, åldrings- och handikappvården är andra sektorer där kostnaderna ökat snabbt. För landstingskommunernas del har övertagandet av mentalsjukvården medfört väsentligt ökade anspråk på de ekonomiska resurserna.

Den här utvecklingen har naturligtvis inte kunnat fortgå utan att sätta sin prägel på kommunernas ekonomiska situation. Under fjolåret steg den kommunala utdebiteringen i genomsnitt med 0:76 per skattekrona och under innevarande år med 1:54. Från år 1960 har utdebiteringen stigit med 7:91 per skattekrona, dvs. en höjning med 53 procent av den kommunala utdebiteringen. Det är alldeles klart att kommunerna haft begränsade möjligheter att påverka denna utveckling. I många fall har kommunerna pålagts nya uppgifter och i andra fall har samhällsutvecklingen tvingat kommunerna in på nya ansvarsområden.

Samtidigt har kommunernas inkomster i form av avgifter och ersättningar successivt fått minskad betydelse. Under 1960-talet har statsbidragens andel av kommunernas totala inkomster förblivit i stort sett oförändrad. Under samma tid har dock till kommunerna överförts så kostnadskrävande uppgifter som gymnasieundervisningen och när det gäller landstingskommunerna mentalsjukvården.

Till bilden hör också att kommunernas möjligheter att lånefinansiera sina investeringar varit och är av kända skäl starkt beskurna och till den ofördelaktiga kostnadsutvecklingen för kommunerna har även ökade arbetsgivaravgifter och mervärdesskatten bidragit i inte oväsentlig utsträckning.

Man frågar sig i diskussionen, som blir alltmer intensiv på det här området, hur denna kommunala utgiftsexpansion skall kunna bemästras. Finns det möjligheter att stoppa upp den kommunala utgiftsexpansionen? Jag har en allmän känsla av att det för närvarande pågår en intensiv självprövning ute i de kommunala församlingarna, där besparingsmöjligheterna med ökad omsorg tas till vara och där en bättre styrning av verksamheten är på väg genom skilda planeringsåtgärder och genom en stramare budgetering. Även om en klarare prioritering sker i den kommunala verksamheten, ökar dock fortlöpande anspråken på kommunernas insatser. Barntillsynen måste byggas ut, skolorganisationen är långt ifrån klar. Socialvården kräver ökade insatser, bl. a. genom att antalet äldre stiger. Kulturarbetet kräver också sitt. Genom ny lagstiftning har kommunerna ålagts vidgade uppgifter för renhållningen liksom för miljö- och naturvård i övrigt — för att nu nämna några aktuella exempel på de krav som kommunerna ställs inför delvis som en följd av beslut i detta hus.

Med hänsyn till denna utveckling liksom till kommunernas akuta ekonomiska situation och inte minst till kommunalskattens höjd och allmänt skattepolitiska effekt är en översyn av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun synnerligen angelägen. Jag finner det anmärkningsvärt att regeringen inte visat bättre vilja när det gäller att effektuera den beställning som riksdagen utfärdade 1969. Den skatteutjämningsrevision som nu arbetar har som bekant begränsats till en översyn av

skatteutjämningsystemets tekniska uppbyggnad och har inte på sitt ansvarsområde att granska principerna.

Det förefaller mig också som om utskottsmajoriteten inte heller har uppfattat hur allvarlig situationen i många kommuner är i dag. Det gäller särskilt många glesbygdskommuner. Jag kan åberopa erfarenheter från mitt eget län, Jämtlands, där befolkningens åldersfördelning är särskilt ogynnsam, vilket sätter sin prägel också på den kommunala ekonomin. Med hänsyn till problemets aktualitet kan det knappast vara rimligt att, som utskottsmajoriteten här gjort, hänvisa principfrågan till länsberedningen, eftersom det är välbekant att länsberedningens utredning inte kan väntas föreligga förrän om åtskilliga år. Det kan väl för övrigt också diskuteras, om det med hänsyn till den utformning länsberedningens direktiv fått över huvud taget är realistiskt att vänta att man den vägen skall kunna komma fram till förslag om en inskränkning av kommunernas ansvarsområde. I varje fall bör inte länsberedningen med fog åberopas som ett hinder för en angelägen och brådskande översyn av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Utan att föregripa länsberedningens arbete kan en ökad bidragsgivning till kommunerna för vissa kostnadskrävande uppgifter ske. Med den ökade betydelse den kommunala verksamheten fått för medborgarna och med den ökade tyngd, med vilken kommunalskatten drabbar det stora flertalet skattebetalare, är frågan om ansvars- och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun också till sina konsekvenser en jämlikhetsfråga. Det är betecknande att effekterna av fjolårets skattereform snabbt håller på att elimineras som en följd av den utveckling vi nu befinner oss mitt uppe i beträffande den kommunala ekonomin.

En omständighet som ytterligare komplicerar detta och gör frågan särskilt angelägen är att den utveckling vi nu bevittnar inom den kommunala ekonomin kommer att på sikt väsentligt försämra möjligheterna att uppnå en bättre regional balans, en målsättning som det nu råder allmän enighet om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

I detta anförande instämde herrar Carlsson i Vikmanshyttan, Pettersson i Kvänum, Eriksson i Ulfsbyn, Olsson i Sundsvall, Fågelsbo och Gernandt (samtliga c).

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Det börjar bli alltmera klart att det totala skattetrycket är så hårt att det ger låginkomsttagarna sociala problem. Det är också så hårt att inkomstökningar äts upp nästan helt och hållet av skatter, vilket i sin tur har följder som vi många gånger har resonerat om och som det inte finns någon anledning att ytterligare gå igenom.

Men det allvarliga är att alla de prognoser som görs för närvarande pekar på att det kommer att bli speciellt för kommunerna kraftiga ökning av kostnaderna och att dessa ökning dessutom måste medföra ett starkt tryck uppåt på kommunalskatterna. Och i detta, herr talman, har staten en ganska stor skuld. För det första har det, som vi vet, skett kostnadsövervältringar från stat till kommun. Om man tittar t. ex. i

Nr 60

Onsdagen den
14 april 1971

*Skatteutjämnings-
bidrag till kommun-
erna m. m.*

kompletteringspropositionen för 1968, så ser man klart att orsaken till att vi under 1960-talet hade snabbare ökningar i kommunernas utgifter just var dessa kostnadsövertalningar från stat till kommun.

Det har för det andra skett en övertalning därigenom, att man här i riksdagen fattat beslut som får ekonomiska konsekvenser för kommunerna, i det att deras kostnader kommer att stiga och därmed också deras behov att höja sina skatter.

För det tredje har vi ytterligare en mekanism som gör att kommunernas kostnader stiger, och det är att de olika statliga myndigheterna utfärdar en lång rad föreskrifter, råd och anvisningar som blir kostnadskrävande för kommunerna.

Jag tror också att man kan se en fjärde anledning till att staten har en stor skuld till kommunernas ökade kostnader, och det är att det på åtminstone ett mycket viktigt område, nämligen skolsidan, har varit en ganska virrig central planering. En skolbyggnad som ena dagen var bra duger inte nästa dag på grund av att man genomfört en s. k. reform.

Slutligen, som också herr Åsling påpekade, har staten en mycket direkt skuld till kommunernas ekonomiska situation genom att lägga på dem en lång rad skatter och avgifter, t. ex. den 25-procentiga investeringsavgiften, mervärdeskatten och arbetsgivaravgiften.

Jag tycker att man skall komma ihåg alla dessa anledningar till att statens åtgöranden har så stor betydelse för kommunernas försämrade ekonomi, när finansministern i olika sammanhang helt oskuldsfullt försöker ge intryck av att om vi nu har besvärliga skatter här i landet, så beror det minsann inte på honom utan på att kommunerna expanderar så mycket.

Det är enligt min uppfattning ett dåligt försvar. Finansministern bär det slutliga ansvaret för hur skattesituationen i landet ser ut, och han har också när det gäller kommunerna en mycket speciell egen skuld till att utvecklingen varit som den är och att utvecklingen ser ut att bli ytterligare bekymmersam.

Då är det fråga om vad man kan hitta på att göra för att komma ur ett läge som verkligen är utomordentligt allvarligt och som jag i likhet med herr Åsling tycker att utskottsmajoriteten inte riktigt vill erkänna det bekymmersamma i.

Vad skall man göra? Kommunerna har – tyvärr, kanske vi skall säga – inte så lätt som staten att skaffa pengar genom att lägga på skatter. Staten lägger skatt på kommunerna, men kommunerna kan inte lägga skatt på staten. Det gäller att hitta på någon annan metod. Först och främst fordras det för kommunernas egen del en stark självprövning av de egna utgiftspåtaganden man gör, och jag tror att det försiggår en sådan självprövning för närvarande.

Vad som också är betydelsefullt, är att det blir en klarare uppdelning av ansvaret för olika beslut och för de kostnader som dessa drar med sig. Det fordras att man gör en ordentlig utredning om hur man skall dela upp detta ansvar. Riksdagen har redan begärt en sådan utredning, och det är förvånansvärt att regeringen inte har igångsatt den utan i stället på ett lättvindigt sätt hänvisat till andra utredningar som egentligen inte har detta uppdrag.

Mot bakgrunden av detta yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 3.

Även om vi finge en sådan utredning, anser jag emellertid att läget är så allvarligt att vi inte kan nöja oss med det. Redan nu fordras en del konkreta åtgärder i avvaktan på utredningsresultaten.

Kungl. Maj:t har ju, herr talman, utfärdat en kungörelse som innebär att de statliga myndigheterna inte får komma med föreskrifter, råd och anvisningar till kommunerna i den mån dessa föreskrifter, råd och anvisningar skulle innebära ytterligare kostnader för kommunerna. Myndigheterna måste då fråga regeringen om lov, och det tycker jag är ett steg i rätt riktning, men steget är inte tillräckligt stort.

Den kungörelse som Kungl. Maj:t gjort till myndigheternas efterlevnad borde riksdagen enligt min uppfattning backa upp med en skrivelse till Kungl. Maj:t om att det verkligen fordras den allra största restriktiviteten, innan man kan tänka sig bifalla önskemål från myndigheterna att utfärda kostnadskrävande råd och föreskrifter. I känsliga fall tycker jag också att Kungl. Maj:t skulle kunna höra riksdagen innan man tillåter myndigheterna att utfärda sådana kostnadskrävande råd och anvisningar.

Jag tycker också, herr talman, att man skulle kunna tänka sig att gå igenom den nuvarande uppsättningen av råd, anvisningar och föreskrifter för att se efter om man skulle kunna rensa ut bland regler som föreskriver åtgärder från kommunernas sida som är onödigt extravaganta. Genom mindre lyx skulle man kanske kunna åstadkomma ett större utbud av väsentliga tjänster som kommunerna har att ge medborgarna utan att behöva genomföra de oroande skattehöjningar som alla prognoser för närvarande pekar på.

Mot den bakgrunden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Den situation som kommunerna – både primärkommunerna och landstingen – nu befinner sig i har diskuterats i en interpellationsdebatt den 9 mars mellan finansministern och mig. Jag skall inte närmare beröra kommunernas situation i dag – det har de föregående talarna gjort – utan vill bara konstatera att kostnaderna för kommunernas allmänna verksamhet nu uppgår till över hälften av samtliga kostnader för allmän verksamhet och stadigt stiger. Det säger sammanfattningsvis vad frågan gäller och vilka problem som vi ställs inför.

Riksdagen begärde 1969 en utredning om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Sedan man läst det utskottsbetänkande som vi nu behandlar kan man fråga sig vad som har hänt sedan 1969. Jo, finansministern har tillsatt inte mindre än tre utredningar som rör de kommunala angelägenheterna, men inte i några av direktiven till dessa tre utredningar har finansministern tagit med kravet på en utredning rörande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Jag har inte undersökt huruvida finansministern var med i kammaren 1969, men att döma av utskottsbetänkandet har finansministern den uppfattningen att det för närvarande inte erfordras någon sådan utredning, och då är tydligen utskottsmajoriteten beredd att tycka detsamma.

Onsdagen den
14 april 1971

*Skatteutjämnings-
bidrag till kommu-
nerna m. m.*

Det är väl alldeles uppenbart att vi inte kan fortsätta på detta sätt längre. Vi står de närmaste åren — och detta gäller alltså inte den tidpunkt någon gång i slutet på 1970-talet när länsberedningen skall vara klar med sin avvägning rörande arbetsuppgifterna mellan stat och kommun utan det gäller de närmaste åren — inför en skattesituation för landstingen och kommunerna som är mer än besvärande. Till skillnad från staten och herr Sträng har kommunerna nästan enbart att lita till möjligheten att höja skatten när inkomsterna inte räcker till. Lånemarknaden blir alltmer beskuren för kommunerna under det att staten utnyttjar den alltmer. Några andra inkomster än skatter har kommunerna i stort sett inte. Man kan väl säga att ökningen av skatteunderlaget tidvis har räddat kommunerna, men inte heller den utvecklingen verkar särskilt stimulerande för närvarande. Följden är den att skattesatsen ökar och ökar. Den prognos som man för närvarande har pekar väl upp mot betydligt över 25 kronor i kommunalt skattetryck för den närmaste femårsperioden. Många kommuner är redan där och flera kommer väl att passera det strecket.

Det är heller inte så lätt för i varje fall landstingen att säga att här skall vi reva seglen. 80 procent av landstingens utgifter rör sig om sjukvård. Av de 80 procenten torde i sin tur 80 procent vara lönekostnader — lönekostnader för lågavlönade kvinnogrupper, som dess bättre sannolikt inte kommer att släpa efter i årets avtalsrörelse. Vad blir följden? Den blir ett ökat kostnadstryck på i varje fall landstingen men även kommunerna, och det innebär ett ökat skattetryck.

Man kan med finansministern säga, som han gjorde den 9 mars: Vad spelar det för roll om det är staten som ökar skattetrycket eller om det är kommunerna? Pengarna måste ändå tas ut av medborgarna. Han avvisade, kanske med en viss rätt, tanken att man skall ta ut dem i statlig skatt, för i så fall blir det den indirekta skatten som höjs och då spelar det heller ingen roll att det är en progressiv beskattning i statlig regi och icke i kommunal. Det där resonemanget kan verka förledande under förutsättning att man föreställer sig att kommunerna på något sätt kan inverka på de ökade uppgifter och ökade utgifter som vi härifrån riksdagen och regeringen lägger över på dem. Men när kommunerna har att ta emot uppgifter, som kräver nya utgifter, utan att själva kunna inverka på detta, så är det en ganska besvärlig sits för dem.

Vad kan man då göra? Jag kan instämma i stora delar av vad herr Burenstam Linder sade. Jag hälsar med tillfredsställelse det beslut som Kungl. Maj:t har träffat, att vi inte på kommunalt håll kan utsättas för nya krav på standard i olika hänseenden utan att man ser efter vad detta kostar för kommunerna. Men i det fallet borde nog kommunerna ha kopplats in långt tidigare. Vi har väl haft kännning av detta på olika håll och kanter när kraven från de centrala ämbetsverken har ställts utan tanke på vad de innebär ekonomiskt för kommunerna och därmed för den kommunala skatten. Det är alltså ett steg i rätt riktning, men det borde ha tagits tidigare.

Jag tycker också att vid den fördelning av den gemensamma kakan, vare sig den är statlig eller kommunal, som görs i kanslihuset mellan olika departementet — säkerligen en mycket stor fördelning; det skall jag inte

bortse från — borde man litet mer ta hänsyn till att det också finns kommunala utgifter som är nödvändiga. Det förekommer kanske inte så förfärligt mycket av skrytbyggen och onödiga utgifter på landstingssidan eller den kommunala sidan att man där har möjligheter att reva seglen, såsom finansministern tydligen avsåg när vi resonerade om det här för någon tid sedan. Men jag kan också instämma i vad som har sagts här tidigare, nämligen att både primärkommuner och landsting är mycket väl medvetna om den situation som de nu har hamnat i. Det är nog få kommunala förtroendemän som vid det här laget inte med all makt försöker hålla igen då det gäller utgifterna.

Men till dagens situation igen, herr talman! Det skall faktiskt bli intressant att se vad voteringen kommer att lämna för resultat. År 1969 var vi överens om en utredning. Vad som har hänt är, som jag tidigare sagt, att finansministern motsatt sig denna utredning. Att det här i kammaren finns en majoritet som fortfarande önskar den är jag övertygad om, eftersom den är sakligt berättigad. Från vpk, som ju tyvärr ofta har den utslagsgivande funktionen vid voteringarna, har så sent som för några veckor sedan i interpellationsdebatten yrkats på denna utredning. Atskilliga av de socialdemokratiska riksdagsledamöterna torde nog hemma ha kännning av det här problemet, och jag skall med spänning avvakta vad som kommer att hända vid voteringen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 1 och 3.

Herr JOSEFSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Först skulle jag vilja säga att i det betänkande som föreligger från finansutskottet är utskottet helt enigt vad gäller Kungl. Maj:ts förslag om skatteutjämningsbidraget, ett belopp på 1 880 miljoner kronor — en ökning med 200 miljoner för nästa budgetår. Jag tar det som ett uttryck för att utskottet i sin helhet är medvetet om att detta är ungefär vad statsbudgeten för i år förmår bära. Jag tar det också som ett uttryck för att vi är tämligen enstämmiga i fråga om betydelsen av skatteutjämningsbidraget för att därigenom försöka göra en insats för att utjämna olikheter kommuner och landsdelar emellan.

Däremot är vi, som framgår av de tre tidigare inläggen här i debatten, inte riktigt överens vad gäller frågan om en utredning om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Jag vill knyta an till vad herr Hamrin nyss sade, nämligen att han med stort intresse skall notera den votering som kommer att äga rum efter denna debatt, och jag kan förstå hans intresse ur den synpunkten.

Låt mig här bara göra ett litet mellanstick. Efter det att herr Hamrin den 9 mars hade haft sin interpellationsdebatt med finansministern, följde jag i vissa tidningar kommentarerna till den debatten. Jag fick en känsla av att dessa tidningskommentarer mycket medvetet ville säga att man på det håll där det begärdes utredningar av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun hade en större känsla för kommunernas och kommuninnevärnarnas skattebärkraft än vad socialdemokraterna hade. Det poängterades i den debatten — och jag vill gärna upprepa det — att om det görs en annorlunda fördelning kommer förmodligen inte det totala skattetrycket att minska, därest man är överens om utgifterna.

Detta gör att vi får en känsla av att ett förordande av en utredning kan ge ett argument för att man skulle vara mera vänligt inställd gentemot kommunernas skattebetalare — det må gälla primärkommunerna eller landstingen — än vad socialdemokraterna är. Jag tror att vi alla är tämligen överens om att det gäller det totala skattetrycket — det är en fördelning inbördes och vi kan diskutera fördelningsprinciper, men är vi överens om utgifterna måste vi också ta kostnaderna.

Jag har därmed velat säga att det kanske inte i grund och botten råder så stor skillnad mellan de olika synpunkter som har framförts; det är närmast fråga om hur vi skall angripa problemen. Man har talat om att staten "övervältrar" kostnader och man har sagt i reservationerna att kostnader "åläggs" kommunerna. Detta kan möjligen språkligt sett vara riktigt, men jag har en känsla av att ordvalet "övervältra" och "ålägga" kan ge en känsla av att man gör någonting medvetet mot kommunernas vilja. Låt mig göra ett par reflexioner på den punkten innan jag går vidare.

Jag hade under en följd av år tillfälle att syssla med skolstyrelsen i min hemortskommun och även med länsskolnämnden i mitt hemlän. Jag mötte representanter för både moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet, och jag hade inte någon känsla av att det skilde avsevärt i uppfattningen, när vi var på det lokala eller det regionala planet, om vad vi skulle göra på dessa punkter. Det framfördes inte någon större tvekan inför att riksdagen beslöt om grundskolan eller om gymnasier reformen. Det var fråga om hur kommunerna skulle göra sina insatser. Jag vill med detta säga att vi inte kan frammana en bild av att vi bedömer saken annorlunda här än vi gör på det kommunala planet eller på landstingsplanet.

Kanske herr Burenstam Linder gjorde ett litet övertramp då han talade om virrigheten i planläggningen och därmed felaktiga investeringar vad det gäller skolbyggnader. Jag är medveten om att det kan ha varit någon enstaka skolbyggnad i glesbygdsområden som man skulle ha kunnat undvika att uppföra, men i övrigt tror jag inte att det har gjorts några fadäser i fråga om skolbyggnadsprogrammet.

Jag övergår till ett annat område och knyter där an till vad herr Hamrin anförde. Det gäller frågan om sjukvårdskostnaderna och landstingens insatser på den punkten.

Under en följd av år, fram till senaste årsskiftet, hade jag tillfälle att delta i landstingsarbetet även inom förvaltningsutskottet och därmed anledning att följa utvecklingen på det området. Jag vet vad det innebär när landstingen skrev på överenskommelsen med staten om kostnadsövertagande för mentalsjukvården. Överenskommelsen var kanske gynnsam i vissa fall, exempelvis för det län som jag representerar, där det inte fanns något statligt mentalsjukhus. Vissa nyanser kunde framträda vid jämförelse med andra landstingsområden, men jag vill betona att det var en överenskommelse och att vi var överens.

Jag vet om att utvecklingen har gått i rask takt vad det gäller åtagandena från landstingens sida för att utvidga sjukvården och ge denna den status som den för närvarande har. På Landstingsförbundets kongress år 1967 förelåg en motion i frågan från ett landsting — om jag inte minns

fel var det Skaraborgs läns landsting – och man var då inom Landstingsförbundet överens om att försöka få till stånd en kostnadsundersökning beträffande sjukvården och den ökning som trenden pekade mot. Jag vill inom parentes säga till herr Hamrin att inte alla de tre utredningar som han talade om har tillsatts av finansministern. Det är bara en av utredningarna som han har tillsatt – en har tillsatts av civilministern och en av socialministern.

När det blev aktuellt för landstingsvärlden att diskutera sjukvårdsreformen med socialdepartementet deltog jag i en ordförandekonferens inom Landstingsförbundet den 25 januari 1969. I den konferensen deltog ordföranden och vice ordföranden i respektive förvaltningsutskott. Då förelåg en PM som också gällde kostnaderna för sjukvården. Den är undertecknad av dåvarande statssekreteraren i socialdepartementet, ordföranden i Landstingsförbundet Stig F. Hansson och förbundsdirektör Bengt Olsson samt av representanter för Stockholms stad. I punkten 4 i denna PM träffades överenskommelse mellan Landstingsförbundet och socialdepartementet om att departementet skulle medverka till en samhällsekonomisk analys rörande sjukvårdskostnadernas utveckling. Som en följd av denna överenskommelse tillsattes sedan en utredning av socialministern. Jag vill betona att det är en departementsutredning som utförs av planeringschefen Höök med biträde av en rad sakkunniga. Utredningens betänkande kommer så småningom att presenteras. Jag har emellertid en känsla av att det i den utredningen kommer att återfinnas vissa uppgifter som redan finns med i långtidsutredningens bilaga 6, "Utvecklingstendenserna inom den offentliga sektorn". Både Landstingsförbundet och representanter för Kommunförbundet har för övrigt medverkat i det sammanhanget.

Vi som har sysslat med dessa frågor inom landstingen är oroadade för kostnadsutvecklingen, och vi har försökt att göra avvägningar i olika avseenden. Men jag tvekar inte att säga att vi i viss mån kan hamna i ett dilemma som förtroendemän vid dessa avvägningar. Jag vill betona att vi har mycket skickliga läkare, som är specialister på en rad områden. Men de har också sina speciella önskemål, och det händer att de framförs med betoning av att om vi inte får göra den och den investeringen i personal, utrustning och läkemedel, så blir vår situation mycket brydsam. Det känns då nästan som ett tvingande moment för förtroendemännen att respektera fackmännens synpunkter, och därmed får vi en tendens till kostnadsstegringar.

Vid en granskning av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun kan man också gå till långtidsutredningen, bilaga 4, "Finansiella tillväxtaspekter 1960-1975". Där finns det en sammanställning, som jag tycker är intressant i sammanhanget. Den visar att när det gäller investeringsbidrag, driftbidrag, olika former av skattebidrag och senare skatteutjämningsbidrag var statens sammantagna bidrag till kommuner och landsting 2 487 miljoner år 1960, och 1969 var motsvarande statsbidrag 7 995 miljoner. Statens bidrag har alltså inte legat helt stilla, men kostnadsstegringarna har varit ännu större för kommuner och landsting. Det finns därför all anledning att se på frågan hur kostnadsfördelningen bör vara.

Onsdagen den
14 april 1971

*Skatteutjämnings-
bidrag till kommun-
erna m. m.*

Jag vill också erinra om att 1969 års riksdag beslöt att hos Kungl. Maj:t begära en utredning om fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun. Dåvarande statsutskottet skrev i sitt betänkande nr 36, daterat den 11 mars 1969, följande beträffande skatteutjämningsbidragen: "Med anledning av de ifrågavarande motionsyrkandena förordar utskottet att en parlamentariskt sammansatt utredning får i uppdrag att nå en ytterligare utjämning kommunalskatt över hela landet och att i samband därmed i härför erforderlig omfattning ta upp till övervägande frågor om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun." Det är sålunda en ganska försiktig skrivning. Jag har inte stuckit under stol med att detta är en begäran om en utredning av kostnaderna. Jag kommer tillbaka till min utgångspunkt: Utgifterna finns där; hur de fördelas mellan stat och kommuner är en fråga om vissa omfördelningar.

Som en följd av detta statsutskottets yttrande från 1969 har en utredning tillsatts som har till uppgift att göra en översyn av skatteutjämningsystemet. I direktiven av den 24 april 1970 tas frågan om skatteutjämningsbidrag upp, men det betonas också – det framhöll herr Hamrin och det är riktigt – att kostnadsfördelningen mellan stat och kommun icke skall upptas till prövning av utredningen. Departementschefen anför i det sammanhanget att denna fråga bör tas upp först när länsberedningen funnit en lösning på frågan om ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun. Jag vill på denna punkt bara knyta an med en kort reflexion.

Jag hade i Landstingsförbundet och i mitt eget hemläns landsting tillfälle att avge yttrande över länsdemokratiutredningen. Inom vårt landsting anslöt vi oss i stort sett till de synpunkter Landstingsförbundet gav uttryck för i sitt remissvar. Jag betonade tidigare att landstingen har haft en kostnadsutveckling som ger anledning till överväganden. Då det gällde att avge ett yttrande över länsdemokratiutredningen fanns det skäl att betona att landstingen kanske har en något för ensidig uppgift sig ålagd. Herr Hamrin framhöll att 80 procent av landstingens verksamhet ligger på sjuk- och hälsovården – det är riktigt – och att en stor del av kostnaderna härför är lönekostnader; det är också fullt korrekt. Det skulle kanske vara önskvärt att landstingen då det gäller att prioritera sina insatser och därmed sina kostnadsåtaganden hade en något vidare marginal att röra sig inom. Sett från den utgångspunkten och så som direktiven för länsberedningen är utformade är det ganska naturligt att man anknyter till ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun. Jag vill här citera vad statsrådet Lundkvist säger i direktiven. Han väljer där två utgångspunkter; den första skall jag hoppa över:

"En andra utgångspunkt är statsmakternas självklara ansvar för bl. a. den samhällsekonomiska balansen, för sysselsättnings-, lokaliserings- och näringspolitiken, för att medborgarna i olika delar av landet får leva under så långt möjligt likvärdiga förhållanden och därmed också för den regionala utvecklingen. Mellan statsmakternas åtgärder och intentioner i dessa avseenden samt den kommunala verksamheten måste ett fortlöpande samspel fortsättas."

Då jag valde att utgå från engagemang i skolstyrelse och landsting ville jag ge uttryck för att vi på det planet har ett naturligt behov att knyta an

till hur samhällsutvecklingen i dess helhet formas; vi kan inte bortse från det sambandet. Därför tycker jag inte att det enbart är ett instämmande i vad finansminister Sträng har sagt i sitt interpellationssvar då majoriteten i finansutskottet ansluter sig till tanken att man kanske på ett mera pregnant sätt skall klara ut hur uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun skall göras innan man slutgiltigt tar upp frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Jag har med detta velat framföra ett par synpunkter. Jag vill ännu en gång starkt understryka att vi från vår sida är lika väl medvetna om kostnadsutvecklingen som ni genom er önskan att ännu en gång begära ett beslut om en utredning.

Jag ber, herr talman, att på alla punkter få yrka bifall till finansutskottets betänkande.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Josefsson i Halmstad har försökt leda i bevis att utskottsmajoriteten i denna fråga inte intar en annan ståndpunkt här i riksdagen än vad man gör när man hemma i primärkommuner och landsting behandlar den kommunala ekonomin. Det är möjligt att så är fallet, men den fråga jag då ställer mig är om herr Josefsson tar avstånd från den bedömning av den kommunalekonomiska utvecklingen som Kommunförbundet har gjort vid upprepade tillfällen. Kommunförbundet har sagt sig uppfatta riksdagens beslut år 1969 så, att en relativt snabb översyn av ansvarsfördelningen mellan stat och kommun måste företas. Den uppfattningen kom till uttryck bl. a. i en uppvaktning som Kommunförbundet gjort hos finansministern och där man närmare utvecklade den kommunalekonomiska situationen.

Jag tycker nog att det är bristande överensstämmelse mellan socialdemokraternas bedömning av denna fråga å ena sidan här i riksdagen och å andra sidan i de kommunala församlingarna och i synnerhet i Kommunförbundet.

Även om det är fullt klart, som här har sagts, att detta är en fråga om att disponera de gemensamma resurserna, torde vi ändå aldrig komma ifrån att det under 1960-talet skett en anmärkningsvärd förskjutning av ansvaret för vissa samhällsuppgifter från staten till kommunerna. Vi kan heller aldrig komma ifrån jämlikhetsaspekten på denna fråga; den gick herr Josefsson inte närmare in på.

Fjölårets skattereform håller, som en följd av utvecklingen när det gäller den kommunala utdebiteringen, på att urholkas och förlora vad som ursprungligen var syftet med reformen.

Herr HAMRIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det verkade som om utskottets talesman herr Josefsson i Halmstad var relativt nöjd och belåten med det tillstånd vi för närvarande har på detta område; på annat sätt kan jag inte tolka hans uttalande om 1969 års riksdagsbeslut. Men låt mig säga att han bland kommunalmännen är relativt ensam om denna åsikt. Samtidigt skall jag utan vidare säga att — och det tror jag att finansministern eller i varje fall länsberedningens ordförande kan bestyrka — länsberedningens arbete inte

kommer att bli klart på åtskilliga år. När beredningen blir klar med sitt arbete har sannolikt många kommuner börjat knäa, något som åtskilliga kommuner gör redan i dag, t. ex. de kommuner som har så dålig likviditet att de för närvarande inte ens kan betala ut sina anställdas löner.

Visst kan man säga att detta är en fråga om förutseendc. Men det är också en fråga om ett gemensamt skattetryck. Jag vill starkt betona att detta inte är något skattekvirr från min sida, men om vi har den uppfattningen att det finns ett tak för det sammanlagda statliga och kommunala skattetrycket måste vi, samtidigt som det förs över allt fler uppgifter till kommunerna, se till att det finns utrymme på den statliga sidan för de ökade skatteintäkter som blir erforderliga på den kommunala sidan.

På ett par punkter vill jag dock instämma med utskottsmajoriteten, bl. a. när denna framhåller att den kommunala självstyrelsen inte får urholkas. Men det är just vad som sker nu. På grund av att finansieringsmöjligheterna är så hårt beskurna som fallet är, blir det inget utrymme för egna initiativ från kommunernas sida. Man gör vad som är oundvikligen nödvändigt.

Låt mig till herr Josefsson också få säga beträffande påståendet att landstingen, om de fick ett bredare register för sitt handlande – inte bara sjukvården – skulle få möjligheter att prioritera på ett annat sätt än som för närvarande sker, att jag har hört denna tankegång i flera sammanhang, bl. a. i länsberedningen. Jag tror dock inte på den, ty den innebär ju att sjukvården får stå för fiolerna genom en sänkt standard för sjukvården.

Herr JOSEFSSON i Halmstad (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord.

Herr Hamrin frågar hur snabbt länsberedningen kommer att fullgöra sin uppgift. Jag har inte vågat ha någon uppfattning om det. Jag är övertygad om att det tar sin tid. Vad är snabbt i sammanhanget? Om vi skulle sätta till ytterligare en utredning, som skulle ta upp frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun -- det betonas i reservationerna att det skulle ske synnerligen snabbt -- hur snabbt skulle det gå? Kommer man inte tämligen automatiskt i kontakt med frågor som länsberedningen sysslar med och som gör att det måste bli ett självklart samspel mellan utredningarna? Jag kan inte se någon annan lösning.

Jag hänvisade tidigare till bilaga 6 i långtidsutredningen. Om man granskar de sammanställningar som där finns över kostnadsutvecklingen inom kommunerna beträffande socialvården, följdinvesteringar till bostadsbyggandet, skolkostnaderna och sjukvårdskostnaderna på landstings- sidan finner man ett mycket omfattande material, som inte är alltför lätt att angripa. Det torde sannerligen kräva åtskillig tid att göra en utredning för att få fram en bas för en annan kostnadsfördelning. Man kommer helt naturligt in på frågan hur ansvarsfördelningen och uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun gestaltar sig.

Sedan betonade herr Hamrin att kommunerna och landstingen har ringa möjligheter till egna initiativ. Jag har en känsla av att vi inte känner oss alltför bortkomna vare sig inom kommunala församlingar eller inom landstingsvärlden när det gäller att ta initiativ. Det är inte bara fråga om

ett riksdagsbeslut och vissa åtgärder, utan det är fråga om hur kommunerna och landstingen prövar det och hur man vill forma egna initiativ. Särskilt beskurna på möjligheter till initiativ i olika avseenden är *inte kommuner och landsting enligt min uppfattning.*

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Problemen i fråga om kostnadsfördelningen mellan stat och kommuner har mycket länge varit aktuella. Dessa problem får också ökande tyngd för varje år. Den kommunala utdebiteringen stiger oavbrutet och kommuner och landsting står inför den omöjliga uppgiften att utbygga servicen till allmänheten och samtidigt undvika skattehöjningar. Resultatet blir vanligen både prutningar på angelägna uppgifter och ändå höjd skatt.

Utvecklingen kan belysas med några siffror. År 1960 var medelutdebiteringen till kommuner och landsting 14:63 kronor medan den i år uppgår till 22:54 kronor. Beräkningar utförda av Kommunförbundets kommunalekonomiska avdelning förutsäger en utdebitering på 25 kronor redan år 1975, trots en beräknad begränsning av investeringsvolymen.

Det är troligt att åtskilliga kommunalmän utbrast "äntligen" när riksdagen efter åratals framstötningar år 1969 beslöt att hos regeringen begära utredning både om skatteutjämningsystemet och om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Men säg den glädje som varar beständigt! Regeringen begränsade utredningens uppdrag till en översyn av skatteutjämningsystemet och avser att ta upp frågan om kostnadsfördelningen först därefter och sedan frågan om kompetensfördelningen mellan stat och kommun blivit föremål för översyn. Det har antytts att utredningen om kostnadsfördelningen knappast skulle kunna påbörjas förrän under senare delen av 1970-talet.

Riksdagen uttalade år 1969 den meningen att utredningen skulle få "i erforderlig omfattning ta upp till övervägande frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun". Frågan uppfattades säkerligen av alla som mer angelägen än att den kunde uppskjutas på obestämd tid. Regeringens handlande i detta fall är ganska anmärkningsvärt och det finns en stark opinion ute i kommuner och landsting för att den av riksdagen begärda utredningen skall verkställas. Svenska kommunförbundet har också reagerat och uttalat den oro som råder i kommunerna "över de starkt stigande kostnaderna för såväl de uppgifter staten direkt ålagt kommunerna som de uppgifter kommunerna själva av olika skäl nödgats påtaga sig". Kommunförbundet pekade på utvecklingen inom olika områden och mervärdeskattens höjning och drog slutsatsen att starkare skäl för en utredning som även omfattar kostnadsfördelningen föreligger nu än när riksdagen fattade sitt beslut våren 1969.

Finansminister Sträng har sökt möta den starka kritiken från kommunerna. I en artikel i Kommunal tidskrift i slutet av förra året anförde han:

"Jag är inte överraskad över om kommunernas representanter då de konfronteras med sina egna kommunalekonomiska bekymmer sneglar mot staten och säger: Borde då inte kostnadsfördelningen mellan stat och

Nr 60

Onsdagen den
14 april 1971

*Skatteutjämnings-
bidrag till kommun-
erna m. m.*

kommun vara annorlunda. Oavsett om det är stat eller kommun som skall betala fiolerna så är det medborgarna som skall betala dem.”

Efter ett resonemang, där finansministern söker leda i bevis att en höjning av mervärdesskatten är enda alternativet, säger han följande: ”Objektivt sett är det ingen fördel att försöka lätta på den kommunala skattebördan genom att höja mervärdesskatten. Samma personer drabbas och drabbas i samma utsträckning.”

I ett avseende kan man ge finansministern rätt, nämligen att höjd kommunalskatt och höjd mervärdesskatt drabbar samma personer – låginkomsttagarna. Jag vill dock inte godkänna tankegången att höjd mervärdesskatt är det enda alternativet. Vänsterpartiet kommunisterna har i motioner pekat på en rad andra möjligheter att öka statens inkomster. Det handlar om en skattepolitisk linje som tar ut mer av kapitalet. Vi har haft anledning att vid flera tillfällen påtala hur illa olika beslut rimmat med talet om ökad jämlikhet och utjämning av inkomstklyftorna. Det finns anledning att göra detta också i dag när man läser finansutskottets betänkande nr 11.

Kommunalskatten drabbar människor med de lägsta inkomsterna hårdast. Vill man därför lätta bördorna för dem måste man vidta åtgärder för att kommunalskatten skall kunna hållas på en rimlig nivå. Då är en ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun en ofrånkomlig åtgärd.

Det är då ganska naturligt att i första hand ställa frågan om kompensation för den höjda mervärdesskatten samt befrielse från allmänna arbetsgivaravgiften. Att vi begärt förslag rörande ändrad kostnadsfördelning i första hand i fråga om skolan, barnstugeverksamheten, pensionärernas bostadstillägg samt sjuk- och hälsovård sammanhänger med att detta är tunga delar av kommunernas utgifter, men också med att det exempelvis i fråga om skolan finns ålägganden för kommunerna om vilken service som skall förekomma. Det hade väl i denna situation varit naturligare, om de borgerliga partierna gett sitt stöd till den kommunistiska motionen i stället för att skriva reservationer till förmån för utredning. Om man hade eftersträvat ett snabbt resultat, borde man ha kunnat stödja vår motion, som utgör en konkret begäran om förslag till ändrad kostnadsfördelning på flera av de områden som man vill att en utredning skall syssla med.

Kommunisterna har länge drivit frågan om ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun, och vi kräver också i dag att den av riksdagen beställda utredningen verkställs. Enligt vår mening innebär vår motion, vari begärs förslag på bestämda områden, det effektivaste sättet att uppnå resultat. Det är alltså inte den borgerliga reservationen om utredning som är den bästa framgångslinjen utan ett bifall till vpk-motionen.

I detta sammanhang vill jag bestämt markera att vi är motståndare till en omfördelning, som baseras på ytterligare höjning av mervärdesskatten. De borgerliga partiernas inställning till den senaste momshöjningen var som bekant densamma som regeringens. Vår utgångspunkt är sålunda en annan än övriga partiers. En konsekvent skattepolitisk linje som syftar till att lätta bördorna för de lägre inkomsttagarna gäller både kommunalskatten och den statliga beskattningen. Det finns också skäl att påpeka det

faktum att fördröjningen av utredningen rörande kostnadsfördelningen, i tiden sammanfaller med ytterligare pålagor på kommunerna, föranledda av skattepolitiska åtgärder.

Svenska kommunförbundet har beräknat att höjningen av mervärdeskatten medför en ökning av de borgerliga kommunernas skatt med 30 – 40 öre per skattekrona, och Landstingsförbundet räknar med att landstingsskatten behöver höjas med 25 – 35 öre. Höjningen av allmänna arbetsgivaravgiften med 1 procent beräknas medföra en utgiftsökning på 150 miljoner, fördelad med 104 miljoner på kommunerna och 46 miljoner på landstingen.

Detta är den bakgrundsbild som föranlett vänsterpartiet kommunisterna att i motion nr 52 föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om dels förslag rörande kompensation till kommuner och landsting för de ökade utgifter som är föranledda av höjningarna av mervärdeskatten samt befrielse från allmänna arbetsgivaravgiften, dels förslag rörande ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun, i första hand i fråga om skolan, barnstugeverksamheten, pensionärernas bostadstillägg samt sjuk- och hälsovård.

Vår motion utgår sålunda från det faktiska beslutet av 1969 års riksdag om utredning av kostnadsfördelningen, och vi har begärt förslag på konkreta områden, där den för kommunerna ogynnsamma kostnadsfördelningen är helt uppenbar.

Utskottets argumentation för avslagsyrkandet på motionen är inte särskilt övertygande. Dels anförs att "motionärernas förslag inte är kvantitativt preciserade" och att omfördelningen av kostnaderna sålunda är svår att beräkna, dels räknar man med kommunernas hela kostnad för folkpensionärernas bostadstillägg, trots att motionen upprepar ett tidigare vpk-förslag om ett statligt grundbidrag på 500 kronor per bidragsberättigad pensionstagare. Men har utskottet bestämt sig för slutsatsen "möjligheterna att för närvarande genomdriva en sådan kompenserande statlig ekonomisk politik bedömer utskottet som obefintliga", då gäller det naturligtvis att argumentera på ett sådant sätt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen 52.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Efter den lilla debatt som har varit här vill jag sammanfattningsvis konstatera att jag tyvärr inte fick något svar på min fråga beträffande utskottsmajoritetens syn på Kommunförbundets bedömning av den här frågan och av riksdagens beslut om en utredning av år 1969.

De direktiv som föreligger för länsberedningen och för skatteutjämningsrevisionen är väl kända i detta hus. Den bedömning som vi reservanter har gjort överensstämmer med den bedömning som Kommunförbundet har gjort och vid flera tillfällen framfört. Inom ramen för här nämnda utredningar finns det inte utrymme att ta upp de akuta frågorna, den aktuella ansvars- och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, som har försatt många kommuner i en prekär situation.

Jag beklagar att min fråga kvarstår obesvarad: Varför motsätter sig utskottsmajoriteten en översyn och varför vill regeringen inte effektuera

Nr 60

Onsdagen den
14 april 1971

*Skatteutjämnings-
bidrag till kommu-
nerna m. m.*

Onsdagen den
14 april 1971

*Skatteutjämnings-
bidrag till kommu-
nerna m. m.*

riksdagens utredningsbeslut av år 1969?

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Burenstam Linder m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Burenstam Linder begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Burenstam Linder m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Burenstam Linder begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja — 148
Nej — 152
Avstår — 16

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Burenstam Linder, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Burenstam Linder begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Burenstam Linder.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Burenstam Linder begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-

na omröstning gav följande resultat:

Ja — 261
Nej — 41
Avstår — 14

Nr 60

Onsdagen den
14 april 1971

---

*Skatteutjämnings-
bidrag till kommu-
nerna m. m.*

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 52, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 52.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 291
Nej — 17
Avstår — 7

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Burenstam Linder m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Burenstam Linder begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Burenstam Linder m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 148
Nej — 168

Onsdagen den
14 april 1971

*Det studiesociala
stödet*

§ 6 Det studiesociala stödet

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 12 i anledning av motioner angående det studiesociala stödet.

I ett sammanhang hade behandlats

- 1) motionen 1971:62 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.,
- 2) motionen 1971:126 av herrar Elmstedt och Larsson i Staffanstorp, i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning i samband med pågående översyn av studiemedelsystemet

dels beträffande frågan om höjning av studiebidraget inom studiemedelsförordningen till 0,5 basbelopp per år enligt lagen om allmän försäkring och i anslutning därtill en motsvarande höjning av det s. k. förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet,

dels beträffande frågan om värdebeständighet för alla förmåner inom studiehjälpsreglementet och i anslutning därtill höjning av dessa sistnämnda med hänsyn till sedan 1964 inträffad penningvärdeförsämring,

- 3) motionen 1971:341 av herr Ernulf m. fl., i vilken hemställts att riksdagen för sin del skulle besluta att studiebidrag i studiemedelsförordningen från den 1 juli 1971 skulle utgå med ett belopp om 1 200 kronor per termin,

4) motionen 1971:345 av fru Lundblad m. fl., i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om att framtida justeringar av studiebidragen till ungdomar i åldern 16–19 år främst borde ske genom uppräknings- och behovsprövade tillägg till det generella studiebidraget samt rese- och inackorderingstillägg och genom viss justering av inkomstgränserna i bidragsunderlaget vad beträffade låga inkomstlägen,

- 5) motionen 1971:702 av fröken Andersson i Stockholm m. fl. samt

6) motionen 1971:728 av herrar Westberg i Ljusdal och Rask, i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om ändring av bestämmelserna för erhållande av studielån på så sätt att föräldrarnas inkomst och förmögenhet ej fick den reducerande effekt som för närvarande gällde.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen i anledning av motionen 1971:345 i skrivelse till Kungl. Maj:t gav till känna vad utskottet anfört i fråga om förbättringar av de inkomst- och behovsprövade tilläggen inom studiehjälpsystemet,

B. att motionen 1971:728 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

C. att motionerna 1971:126 och 1971:341 inte föranledde någon riksdagens åtgärd, samt

D. att motionerna 1971:62 och 1971:702 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

- 1) vid *utskottets hemställan under B* av herrar Jonsson i Mora (fp), Mundebo (fp) och Björck i Nässjö (m), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av motionen 1971:728 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening gav till känna vad reservanterna anfört om vidgade möjligheter till studielån, samt

2) att motionen, i den mån den inte kunde anses besvarad genom vad reservanterna hemställt under 1, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

2) vid *utskottets hemställan under C* av herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c), Jonsson i Mora (fp), Magnusson i Nennesholm (c), Mundebo (fp) och Björck i Nässjö (m) samt fröken Pehrsson (c), som ansett att utskottet under C bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av motionerna 1971:126 och 1971:341 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening gav till känna vad reservanterna anfört i fråga om indexreglering m. m., samt

2) att motionerna, i den mån de inte kunde anses besvarade genom vad reservanterna hemställt under 1, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 12 behandlas motioner som angår det studiesociala stödet. Rent allmänt skulle jag vilja säga att det stödet är av stort värde, då det öppnar möjligheter för studerande ungdom att utnyttja samhällets utbud av studiemöjligheter. Under de år som gått sedan studiemedelssystemet infördes har det naturligt nog varit föremål för vissa justeringar och förbättringar. Studiemedlen är indexreglerade och utgår per år med 140 procent av basbeloppet. Det gör att beloppets samlade storlek justeras uppåt i och med att basbeloppet höjs.

I några av de motioner som behandlats i utskottets betänkande tar man upp frågan om bidragsdelens storlek i förhållande till den samlade summan av studiemedel. Det gäller bl. a. motionerna 126 och 341. Vid systemets införande 1964 utgjorde bidragsdelen 25 procent eller 1 750 kronor per år. Detta belopp har sedan dess varit oförändrat under det att genom basbeloppets höjning lånedelen i studiemedlen ökat. Bidragsdelen, den återbetalningsfria delen, motsvarar för närvarande bara 18 procent av de samlade studiemedlen, och det innebär ju att de elever som får studiemedel åsamkas en ökad skuldsättning. Därmed får de också större ekonomiska bördor att bära när de går ut i förvärvslivet. Självklart följer därmed också ökade ekonomiska bekymmer. Genom indexreglering av lånesumman kan genom penningvärdets fall också följa en nominellt ökad skuldsättning.

Yrkandena i motionerna går ut på att bidragsdelen borde höjas och återställas till sitt ursprungliga procentuella värde. Även om yrkandena i motionerna utformats något olika, kan detta sägas i stort sett vara målsättningen i dem. Man skulle på det sättet kunna begränsa skuldsättningen när det gäller studiemedlen.

I detta sammanhang kan det erinras om det vägledande uttalande som statsrådet Edenman gjorde i 1964 års proposition angående studiestödet. Enligt statsrådet borde en primär uppgift vara att se till att återbetalningsskyldigheten inom studiemedelssystemet inte för någon blev oskäligt betungande och att man för att nå dithän borde bl. a. begränsa

skuldsättningen genom att lämna de studerande en viss del av studiemedlen i form av bidrag. Det här uttalandet får ju särskild aktualitet genom den penningvärdeförsämring som inträffat sedan den studiesociala reformen genomfördes. Som tidigare påpekats utgör nu bidragsdelen ungefär 18 procent mot 25 procent när systemet infördes.

I reservation 2 till utskottets betänkande har vi reserverat framhållit att man inte i längden kan acceptera en minskning av de studiesociala förmånernas relativa värde i förhållande till vad som gällde då förmånerna infördes 1964 och att man på sikt måste eftersträva någon form av värdebeständighet beträffande de studiesociala förmåner som inte är indexreglerade. Frågan härom bör tas upp av 1968 års studiemedelsutredning. I det sammanhanget är det också lämpligt, som vi säger i reservationen, att överväga en höjning av förmånernas belopp. Enligt reservanternas mening bör de här synpunkterna bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

I reservation nr 1 tar vi upp frågan som aktualiserats i motion 728, nämligen reglerna för studielån och den hårda reducering av lånemedlen som kan inträffa för studerande som ej fyllt 20 år, beroende på föräldrarnas ekonomi. Det belopp på för närvarande högst 4 000 kronor som elev i åldern 16–19 år får låna reduceras med 30 procent av den del av föräldrarnas till statlig skatt beskattningsbara inkomst som överstiger ett fribelopp på 6 000 kronor. Om föräldrarnas förmögenhet överstiger 37 800 kronor, jämföras två femtedelar av det överskjutande beloppet med inkomst. Motionärerna yrkar på en ändring så att inkomstförhållandena ej får den reducerande effekt som de för närvarande har.

Den ändring som åsyftas ligger i linje med vad centrala studiehjälpsnämnden föreslagit i sina petita både för innevarande år och för nästa år. Enligt nämnden bör således länemöjligheterna för yngre elever förbättras dels genom en minskning av den nämnda reduktionsprocenten från 30 till 20, dels genom en höjning av fribeloppet i fråga om föräldrainskomsten från 6 000 till 7 000 kronor. Dessa ändringar skulle innebära synnerligen befogade förstärkningar av studiehjälpen åt elever med föräldrar i inkomstlägen mellan 16 000 och 30 000 kronor. Då den här ändringen skulle kräva en relativt blygsam ekonomisk insats från samhällets sida, så är det enligt reservanternas mening i hög grad angeläget att en liberalisering av de i vissa avseenden rigorösa tillämpningsbestämmelserna för låneprövningen kommer till stånd.

Herr talman! Dessa frågor har ju varit uppe till behandling vid tidigare riksdagar. Det är alltså ingenting nytt för oss, men vi har velat aktualisera igen dels frågan om värdebeständigheten när det gäller studiemedlen, dels den fråga som upptas i reservation 1 om bättre möjligheter för yngre elever att få del av lånemedel.

Jag ber att med det anförda få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 vid utskottets betänkande.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag ber först att få instämma i vad herr Jonsson har anfört. Hans anförande gör att jag inte behöver närmare ange de fakta som han har föredragit, men jag vill ändå ta upp tre frågeställningar i

anslutning till den motion som herr Rask och jag har inlämnat, nr 728, som gäller möjligheterna till studielån för yngre elever.

För det första vill jag ifrågasätta logiken i utskottsmajoritetens resonemang på den här punkten. Man säger att man vill vara restriktiv när det gäller utlåningen till yngre elever. Det kan väl vara en motiverad ståndpunkt. Därför har vi också i lånebestämmelserna ett lägre lånebelopp för yngre elever. Men om man följer den linjen, så bör väl restriktiviteten vara generell och inte speciellt drabba en viss grupp av de yngre eleverna, nämligen de som råkar ha föräldrar med en viss taxerad inkomst eller en viss förmögenhet.

För det andra kan det inte vara riktigt att diskriminera vissa elever. Om en elev råkar ha föräldrar som t. ex. har en fastighet eller en annan liten förmögenhetstillgång eller en inkomst som något överstiger existensminimum, så beskärs eller upphör vederbörandes lånemöjligheter, och detta oavsett om han tillhör föräldrarnas hushåll eller inte. Det är enligt min mening klart orättvist. Det kan väl knappast motiveras med att den elev som har föräldrar med en viss inkomst skulle ha sämre förutsättningar att återbetala lånet. Observera att det kan gälla 18–19-åringar som en tid varit ute i förvärvslivet men söker sig tillbaka till skolan för att skapa förutsättningar för erhållande av ett mera intressant och kanske bättre betalt arbete, t. ex. fackskoleelever som vill meritera sig för arbetsledande funktioner.

Vi får inte glömma att den restriktivitet, som det är fråga om här, särskilt hårt drabbar glesbygdselever som oftare får söka sig till skolor så långt bort från hemmet att inackordering blir nödvändig vilket medför ökade kostnader. Därför kan man inte undgå reflexionen, att den nuvarande ordningen står i strid med våra vackra deklamationer om att vår ungdom skall ha likvärdiga möjligheter till studier oavsett bostadsort.

Det är för det tredje orimligt att inte ens ta hänsyn till förändrade förhållanden när det gäller taxeringsvärden och skatt. Bara t. ex. det förhållandet att en villafastighet taxerades upp mycket kraftigt förra året inverkar allvarligt på dessa elevers lånemöjligheter. Samma sak inträffar när det plötsligt bestäms att kommunalskatten inte får dras bort då det till staten beskattningsbara beloppet fastställs.

Att man år efter år kan blunda för här berörda förhållanden är för mig helt obegripligt. Vi har återkommit till detta flera år å rad, och jag kan inte förstå att man inte ens kan gå in på den linje som centrala studiehjälpsnämnden anvisat. Jag finner det hoppingivande att centrala studiehjälpsnämnden velat göra sig till tolk för den ståndpunkt som vi fört fram år efter år.

Jag hälsar också med tillfredsställelse att några reserveranter i utskottet velat gå motionärerna till mötes, och i den situation som nu föreligger nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationerna.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Den studiesociala reform som infördes 1964 och avlöste ett system som till stor del byggde på lån och till en del på naturastipendier omfattar ju ett så stort område och berör så många såväl enskilda personer som familjer i vårt land, att det är alldeles naturligt att

den ofta blir föremål för ändringsförslag.

Reformen gäller ju inte bara de eftergymnasiala studierna, de studenter som efteråt genomgår olika utbildning med utsikt till relativt goda inkomster senare, utan den gäller också de yngre eleverna som är mycket beroende av föräldraekonomin, de som går i gymnasier och därmed jämställda skolformer. Båda systemen är uppdelade i två hjälpformer — dels det s. k. studiebidraget, dels studielån. I de studiemedel som utgår till äldre studerande är lånedelen subventionerad om man jämför med andra låncformer. Vad som i år har aktualiserats är förmåner som utgår dels inom studiehjälpssystemet till yngre elever, dels genom studiemedel.

När det gäller de yngre eleverna, som går i gymnasier eller med dem likställda skolor och som i mycket hög grad är beroende av föräldrarnas ekonomi, har både riksdagen och regeringen under alla år sedan 1964 strävat efter att deras skuldsättning så mycket som möjligt skulle hållas nere. Om deras lånemöjligheter vidgas skulle deras skulder öka, och de skulle få svårigheter när de efter skolan kommer ut i förvärvsarbete. Man har i riksdagen varit överens om att i första hand införa förbättringar i studiebidragsdelen i fråga om de inkomst- och behovsprövade tillägg som kan utgå. På så sätt har vi ansett att familjer med svag ekonomi och familjer med flera barn gagnas bäst. Vi har resonerat som så att en stödverksamhet som främst inriktar sig på studiehjälpdelen när det gäller yngre elever också skall kunna vara studiestimulerande. Det har varit en mycket viktig synpunkt för riksdagen att man genom att stödja de mindre bemedlade familjerna ger deras barn en stimulans att fortsätta i gymnasier osv.

De olika delarna av studiehjälpssystemet är inte bundna till basbeloppet och har inte den värdebeständighet som finns inbyggd i studiemedelsdelen, där både de lån som lämnas och återbetalningen av dessa lån följer konsumtionskostnadsindex. På så sätt har man där byggt in en värdebeständighet som inte finns för den bidragsdel som utgår inom studiehjälpssystemet.

I motionerna 62 och 345 har tagits upp frågan om studiehjälpen för de yngre eleverna. Den frågan är av stor betydelse för dem vilkas barn inte har studietradition och där föräldrarnas ekonomi kan vara helt avgörande för om barnen skall kunna gå i högre skolor. Dessa frågor har prövats under en följd av år här i riksdagen dels med anledning av propositioner med förslag till löpande förbättringar, dels med anledning av motioner som i vissa stycken har bifallits. Så sent som 1970 föreslogs förbättringar i fråga om denna del av studiehjälpen. I år föreslås en höjning av resettilläggen för dem som är inackorderade med tio kronor per avståndsklass. Förra året infördes en förbättring på samma område. Utskottet understryker vad som tidigare flera gånger har uttalats i riksdagen att det är viktigt med en förstärkning, speciellt för de barn som är inackorderade — kanske långt från hemmet. Man tänker då kanske närmast på de elever som finns i norra delarna av vårt land, där avstånden är långa. Utskottet finner att det är av stor betydelse att man prövar frågan om förbättringar av de inkomst- och behovsprövade tilläggen och begär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att man i

samband med den av Kungl. Maj:t aviserade översynen av skattesystemets effekter på studiehjälpen skall pröva frågan om uppräknig av inackorderingstilläggen, resetilläggen osv. och av de inkomstprövade tilläggen, som motionärerna här tar upp.

Däremot kan utskottet inte tillstyrka en utvidgning av skuldsättningen för de kategorier som har studiehjälp. Det är ju, som jag förut sade, en ståndpunkt som riksdagen har intagit ända sedan studiehjälpssystemet kom till, eftersom man anser att det inte är rådligt att ge den gruppen av elever en skuldbörda som kan vara besvärande i framtiden och som också kan hindra dem från att gå vidare till eftergymnasiala studier.

I reservationen 1 föreslås en höjning av fribeloppet och en minskning av reduceringen när det gäller anknytningen till föräldraekonomin. Herr Westberg i Ljusdal säger att han inte förstår logiken i att man inte vill öka lånedelen för dem som har de lägre inkomsterna, men det är väl logik att man inte onödigtvis ökar skuldbördan för dem som har låga inkomster och som har ett sådant startläge i livet att de kanske inte har möjligheter att i fortsättningen få några större inkomster. I stället vill man gå den vägen att man ger bidragsdelen ett större värde för dessa människor.

När det gäller taxeringsvärdena och deras inverkan vid förmögenhetsprovning som herr Westberg nämnde, vet vi att gränsen föregående år höjdes från 30 000 till 50 000 kronor. Han nämnde också att det nya skattesystemet kommer att påverka provningen, men Kungl. Maj:t har ju, som jag förut har sagt, aviserat att man kommer att pröva det nya skattesystemets effekter på studiehjälpen. Det är inte så att utskottet har blundat för de besvärligheter som kan uppstå för de här yngre eleverna, men det följer den princip som riksdagen hela tiden har anslutit sig till när det gäller de yngre elevernas studiehjälp. Det är ju också fråga om ekonomiska resurser och om vad riksdagen tidigare har uttalat på det här området.

I reservationen 1 stöder sig reservanterna på vad centrala studiehjälpsnämnden har begärt hos Konungen och anför att det innebär en ökning av utgifterna med 6 miljoner kronor, vilket enligt reservanterna är en blygsam summa. Det är klart att man kan säga det, om man jämför med vad det skulle ha kostat om utskottet hade biträtt motionsyrkandena från mittenpartierna. Om vi bara skulle bifalla folkpartiets motioner, herr Westberg, skulle det medföra en ökning med 75 miljoner kronor. I jämförelse med det är ju 6 miljoner kronor en mindre summa.

Trots att det här sägs att denna summa behövs och att det inte är någon större ekonomisk satsning, kan jag inte finna att man någonstans i reservationen har anvisat medel. Inte heller kan jag finna att man i utskottets nästa betänkande, nr 13, som upptar budgeten på detta område, på någon punkt har anvisat medel för det som man begär i denna reservation.

Eftersom vi vet att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor med anledning av de framställningar som har gjorts från centrala studiehjälpsnämnden, avstyrker utskottet motionsyrkandena.

I reservationen 2 har man främst tagit upp den gamla och här mycket omtjatade indexregleringen. Under tidigare behandling har ju fastslagits att man inte vill knyta studiebidragsdelen inom studiemedelssystemet till

basbeloppet. Det är bättre att man tillämpar samma princip som gäller i fråga om barnbidragen, dvs. att riksdagen vid olika tillfällen kan ta ställning till höjning av bidragen.

Reservanterna stöder sig på ett uttalande av statsrådet Edenman i propositionen år 1964. De har tagit med den mening där statsrådet säger att han anser att man skall begränsa skuldsättningen genom att lämna de studerande en viss del i form av bidrag. Jag skulle vilja försvaga denna stötta som reservanterna har tillgripit, när de hänvisat till statsrådet Edenman, genom att jag citerar något mer av vad statsrådet yttrade vid det tillfället. Man får se statsrådet Edenmans yttrande mot bakgrund av den tidigare formen av studiehjälp. Hans resonemang har ju den bakgrunden att man övergick från ett system med dels en låneform som var helt annorlunda än den nuvarande, dels naturastipendier, som inte utgick till de studerande under hela året utan bara under halva året. Statsrådet resonerade då om den diskussion som föregick denna proposition beträffande möjligheterna att införa s. k. studielön.

Statsrådet yttrade vidare: "Fastställandet av studiebidragets storlek är naturligtvis en statsfinansiell fråga som rör konkurrensen mellan olika angelägna utgiftsändamål om tillgängliga resurser. Det är emellertid också ett rättvisespörsmål, vid vars avgörande man måste hålla fast vid att förmånerna inom studiemedelssystemet i varje fall inte bör vara avsevärt större än förmånerna inom studiehjälpssystemet för gymnasister, yrkeskoleelever och folkhögskoleelever. Detta är så mycket viktigare som gränsen mellan de båda systemen av praktiska skäl måste bestämmas med hänsyn till skolformen. För mig förefaller det omöjligt att motivera att man ger en 19-årig universitetsstudent ett studiebidrag å t. ex. 350 eller 375 kronor i månaden medan en 19-årig yrkeskoleelev eller folkhögskoleelev skulle kunna få endast 75 eller 175 kronor i månaden."

Statsrådet säger också, efter att ha tagit upp detta resonemang om möjligheterna att införa en studielön, bl. a. följande: "Jag är alltså ense med utredningen om att de medel som inom ramen för det nya systemet ställs till de studerandes förfogande till väsentlig del måste vara förenade med återbetalningsskyldighet." Han anlägger alltså en helt annan synpunkt än reservanterna. Och statsrådet fortsätter: "Det blir under sådana förhållanden en primär uppgift att sörja för att återbetalningsskyldigheten inte för någon blir oskäligt betungande och att de risker som normalt är förbundna med skuldsättning i möjlig mån undanröjes. För att nå därhän bör man, såsom utredningen förordat, dels begränsa skuldsättningen genom att lämna de studerande en viss del av studiemedlen i form av bidrag, dels införa särskilda, av sociala hänsyn präglade regler rörande återbetalningsvillkoren."

Och återbetalningsvillkoren inom studiemedelssystemet är ju mycket generösa.

Reservanterna har inte tagit upp det mycket kostnadskrävande förslag som motionärerna från mittpartierna har framfört. Vad beträffar folkpartiets motioner skulle, som jag förut sade, kostnaderna ha blivit drygt 75 miljoner och när det gäller centerpartiets propåer skulle kostnaderna ha gått upp till 360 miljoner i ökning av anslaget till studiemedel. Detta har reservanterna noggrant undvikit att ta upp, och jag

kan väl avslöja att det var som om en ängel gick genom rummet när utskottets föredragande redovisade hur de här motionsyrkandena skulle utfalla i fråga om ökade kostnader. Man har dock tagit sig samman och avgivit en reservation, som alltså är tämligen moderat, i varje fall i förhållande till vad som begärts i motionerna. Men det beror kanske på att man fått moderaten Björck i Nässjö med på reservationen!

I tidigare uttalanden av både utskottet och riksdagen har ju förklarats att man när det gäller de yngre eleverna först och främst skall satsa på de fasta bidragen och de inkomst- och behovsprövade bidragen till yngre elever. Och föregående år uttalade sig riksdagen för – det var även reservanterna fullt eniga om – att den satsning vi kan göra på studieområdet i fortsättningen skall huvudsakligast gå till vuxenutbildningen, som ju ligger i startgroparna och kräver ett allt större tillskott av statsmedel för varje år. Vi har enigt beslutat att man i första hand skall gynna de yngre elever som är beroende av föräldraekonomin och dessutom att man, när det gäller det som i framtiden kan avsättas för ytterligare förbättringar på studiemedelsområdet, skall ta hänsyn till dem som går i vuxenutbildningen.

Mot bakgrund av de principuttalanden som riksdagen har gjort avstyrker utskottet de propåer som framförts i motionerna och som jag här redogjort för beträffande balanseringen mellan fasta bidrag och lånefinansiering. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande nr 12.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte för avsikt att här ingå i svaromål gentemot allt vad fröken Sandell anförde och inte heller bemöta hennes enligt min mening ganska underliga argumentering. Men en sak kan jag ändå inte undgå att beröra, nämligen fröken Sandells logik i resonemanget om lånemöjligheterna för de yngre studerandena.

Fröken Sandell sade att man vill hålla skuldsättningen nere för de elever det här gäller. Det kan väl vara riktigt. Men om en elev råkar ha föräldrar som äger t. ex. en villafastighet eller ett litet torp men har mycket obetydliga inkomster och därför saknar alla möjligheter att hjälpa till med denna elevs försörjning, kan det då vara så oerhört farligt om just den eleven blir litet skuldsatt – under det att det inte är någon fara alls för den elev vars föräldrar ingenting äger? Är det någon av kammarens ledamöter som begriper logiken i det resonemanget? Jag begriper den inte. En elev vars föräldrar äger en villa har väl minst lika stora möjligheter att klara en eventuell och nödvändig skuldsättning som den elev vars föräldrar ingenting äger. Det är väl ändå tämligen självklart – eller hur, fröken Sandell?

Sedan håller jag med fröken Sandell om att vi bör försöka göra bidragsdelen större. Det är vi ju alla ense om, och det är sålunda en strävan som vi kan hjälpas åt att förverkliga.

Fröken Sandell sade vidare att hon har gjort en del ekonomiska beräkningar, som visar att det skulle kosta 75 miljoner kronor att bifalla min motion. Det vore mycket intressant att veta hur fröken Sandell har kommit till det resultatet, eftersom vi motionärer ju bara har yrkat ”att

riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om ändring av bestämmelserna för erhållande av studielån på så sätt att föräldrarnas inkomst och förmögenhet ej får den reducerande effekt som för närvarande gäller”.

Slutligen har fröken Sandell inte sagt någonting om glesbygdens elever, som drabbas allra hårdast av restriktionerna.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JONSSON i Mora (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller att förbättra studiehjälpen till de yngre eleverna genom att höja resc- och inackorderingsbidragen samt räkna upp de inkomst- och behovsprövade tilläggen har vi inom utskottet varit helt eniga om utskottets skrivning. Men vi har fallit tillbaka på centrala studiehjälpsnämnden, som sagt att i avvaktan på att detta blir möjligt måste lånemöjligheterna förbättras. Det är detta som ligger bakom reservationen 1 till utskottets betänkande. Den reservationen har även herr Westberg i Ljusdal här talat för, och jag behöver därför inte säga mer om den saken.

Vad sedan gäller frågan om bidragsdelen i studiehjälpen är det väl tämligen obestridligt att sedan vi 1964 beslöt om den reformen har inte riksdagen fattat något beslut om att höja bidragsdelen. Fröken Sandell sade, och det har statsrådet också framhållit, att det vore bättre att höja studiemedlens bidragsdel från fall till fall, men det har i varje fall inte skett. När det nu har skett en sådan urholkning av bidragsdelen menar vi att man borde se till att det förhållandet på något sätt rättades till.

Fröken Sandell nämnde sedan någonting om vilka kostnader ett genomförande av motionsförslagen skulle medföra. När det gäller vidgade lånemöjligheter för de yngre eleverna är det inte 75 miljoner kronor utan 6 miljoner kronor som centrala studiehjälpsnämnden beräknat beloppet till.

I övrigt är att notera att vi i reservationen 2 beträffande värdebeständigheten skrivit: ”Frågan härom bör tas upp av 1968 års studiemedelsutredning.” Vi menar att den bör överväga om man inte på sikt måste eftersträva någon form av värdebeständighet när det gäller bidragsdelen i studiemedlen. Detta ligger bakom reservationen 2, och jag ber ännu en gång att få yrka bifall till densamma.

Fröken SANDELL (s) kort genmäle:

Herr talman! När nu reservanterna och motionären här ytterligare understryker vad de vill åstadkomma inom studiehjälpsystemet visar det sig att man bara har en vision av hur man vill att det skall vara, men man föreslår egentligen inte några pengar till det. Man har här ytterligare understrukit att reservationerna inte gäller några ökade anslag. Det innebär ju i själva verket att om riksdagen bifaller reservationerna så får inte de studerande ett enda öre mer i pengar för det under det kommande budgetåret.

Herr Westberg i Ljusdal sade förut att han var glad över att reservanterna inte hade blundat för de synpunkter han framfört i sin

motion. Det har de visserligen inte gjort, men de har verkligen blundat för det praktiska och reella, nämligen varifrån man skall ta pengarna.

När det gäller eleverna i glesbygderna vill jag säga att det är just dem man tänker på när man menar att man skall öka inackorderingsbidragen och om möjligt ge extra inackorderingsbidrag till dem som bor i glesbygderna, har långa resvägar och behöver komma hem under veckohelgerna.

Den urholkning av studiebidragsdelen som herr Jonsson i Mora talade om kompenseras inom studiemedelssystemet; lånedelen är bunden till basbeloppet, och det är den delen som är den viktigaste, de pengar som de studerande har att leva på, och den är indexreglerad. Där finns det alltså värdebeständighet.

Som jag förut har nämnt har riksdagen flera gånger uttalat att det är lämpligare att man när det gäller de äldre eleverna ger ersättningen i form av ökade lånemöjligheter. Samtidigt som man här talar om de yngre elevernas behov av en förstärkning på studiehjälpsområdet gynnar man i sina förslag främst de grupper som hittills har haft det bästa studieklimatet, de grupper som genom föräldrarnas ekonomiska ställning haft större möjligheter än andra grupper att tillvarata den utbildning som samhället kan ge. Jag vill ännu en gång konstatera att man icke anvisat var pengarna till detta skall kunna tas. Herr Jonsson i Mora sade att man inte behöver göra det, därför att det är någonting som man hoppas att Kungl. Maj:t skall ta ställning till i framtiden. Jag har ju förut sagt att Kungl. Maj:ts uppmärksamhet är riktad på dessa frågor genom att centrala studiehjälpsnämnden har tagit upp dem. Vi är övertygade om att när de ekonomiska möjligheterna finns så kommer man att ta hänsyn till dessa för eleverna många gånger mycket viktiga frågor.

Herr JONSSON i Mora (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Sandell säger att den procentuella minskningen av bidragsdelen inom studiehjälpsystemet kompenseras av att de studerande nu kan få låna mer pengar. Det är klart att det räknat i antalet kronor på det sättet blir en kompensation. Men man får också en "kompensation" i form av en större skuldbörda som sedan skall betalas av när man kommer ut i förvärvslivet. En sådan kompensation kan ju inte vara likvärdig med en uppräknig av bidragsdelen.

Fröken Sandell återkommer sedan till att vi inte anvisat några pengar till denna reform. Men när vi i reservationen föreslår att 1968 års studiemedelsutredning bör få i uppdrag att se över denna fråga är det självklart att vi avser att riksdagen får återkomma till den saken när utredningens förslag ligger på riksdagens bord. Får vi ett förslag i den riktning vi önskar är vi nog från vår sida beredda att medverka till att pengar ställs till förfogande till denna reform.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till fröken Sandell skulle jag vilja säga, att visst innebär motionsyrkandet krav på ökade anslag. Men hur har man med ledning av motionen kunnat beräkna detta till 75 miljoner kronor? I övrigt ber jag att på denna punkt få hänvisa till vad herr Jonsson i Mora sade.

Det glädde mig att fröken Sandell inte försökte argumentera mot mitt påstående att de elever vilkas föräldrar har en villafastighet har lika goda möjligheter att betala tillbaka lån som de elever vilkas föräldrar inte har någon fastighet eller inkomst. Det är naturligtvis omöjligt att argumentera mot detta, och då måste det brista i logiken när man går emot detta förslag och motiverar det med att man vill hålla skuldsättningen nere.

Vi kommer inte ifrån, fröken Sandell, att framför allt elever från glesbygden som behöver inackorderas på studieorten av olika skäl som jag nu inte skall gå in på har det största behovet av att låna pengar för att klara sina utgifter. Men ofta har dessa elevers föräldrar ett litet torp eller en liten fastighet och de kanske också tjänar några kronor. På grund härav hindras dessa elever från att låna pengar och deras studieförutsättningar försämrats. Det är det jag tycker är allvarligt. Att i det sammanhanget tala om att vårt förslag gynnar grupper som redan tidigare haft goda förutsättningar för studier är fullständigt malplacerat. Det är inte det saken gäller, utan det är fråga om att hjälpa de elever som har behov av att låna pengar för att klara sina studier, och det är ofta de elever som har en svag ekonomi.

Fröken SANDELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Westberg i Ljusdal att jag hela tiden framhållit att riksdagen vid flerfaldiga tillfällen har uttalat sig för att just elever, vilkas föräldrar har en svag ekonomi och som behöver inackorderas, kanske långt ifrån skolorten, skall stödjas. Men det skall inte ske genom att öka deras skuldsättning utan genom att så långt resurserna räcker öka bidragsdelen inom studiehjälpssystemet, både de inkomstprövade och behovsprövade tilläggen. Det är den vägen som riksdagen alltid ansett vara den riktiga.

Jag tycker nog att reservanterna här nästan har lekt blindbock. Man söker efter någonting för att vinna en goodwill hos väljarna samtidigt som man inte – jag vill understryka det ytterligare – anvisar några pengar till det. Man säger bara att lägger Kungl. Maj:t fram ett förslag, skall man gärna vara med om att få fram pengarna. Vi får väl anteckna med tacksamhet att man resonerar på det sättet. Men jag vill bara framhålla att om riksdagen bifaller reservationerna här blir det i varje fall inte ett enda öre till de studerande under det kommande budgetåret.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet när jag hörde fröken Sandells huvudanförande. Jag förstod att fröken Sandell ville liksom bagatellisera vad man i reservationen säger om Edenmans uttalande. Men dels är jag motionär i detta ärende, dels tillhörde jag det särskilda utskottet 1964, och det kan kanske därför vara motiverat att jag anlägger några synpunkter.

Bidragsdelen och lånedelen bör väl stå i viss proportion till varandra, vilket också 1964 års utskott ansåg. Just de av fröken Sandell åberopade naturastipendierna var egentligen förmånligare än den studiehjälp som sedan föreslogs i propositionen, men de var inte generella utan gällde bara vissa studerande. Vi accepterade väl över lag att man framlade förslag om

en mera generell studiehjälp.

När det gäller utvecklingen i fortsättningen tycker jag att det är mycket intressant att här konstatera, att utskottet självt har räknat ut att studiebidragsdelen nu har halkat så långt bakefter att det, om man kräver samma proportioner som 1964, skulle kosta 360 miljoner kronor. Redan då motionerade vi från centerpartiet om att man, när man indexreglerade länen, i konsekvensens namn också skulle indexreglera bidragsdelen.

De 360 miljoner kronorna, herr talman, tycker jag också är en mycket fin illustration av var vi har hamnat med vårt penningvärde. De 175 kronorna i månaden och halva basbeloppet låg på den tiden ganska nära varandra, men nu har det uppstått en väldigt stor klyfta. Det är denna klyfta som Viola Sandell här säger blir kompenserad genom att man kan få låna mera. Beträffande talet om att en ängel gick genom utskottet, när ni konstaterade vad summan var, undrar jag om inte den ängeln borde ha försökt tala om för de studerande vilken konsekvens det finns mellan icke indexreglerade bidrag och indexreglerade lån.

Detta är alltså ett förslag om att bara bibehålla de proportioner man hade från begynnelsen. Därför tycker jag att det inte är helt ovidkommande att vi nu fortfarande motionerar om att det i varje fall borde underställas en utredning för att pröva om proportionerna inte skulle kunna återställas. Jag tror att de studerande som konstaterar att lånen stiger i takt med basbeloppet är litet fundersamma över sin skuldsättning i fortsättningen. Jag vill också erinra om att år 1964 föreslogs att när det gällde detta försök med indexreglerade lån – som var det första i Sverige – skulle det finnas en spärr. Detta innebär att den löpande räntan utgör spärr vid sidan om indexet.

Ja, jag ville endast anföra några ord med anledning av motionen och av hur utvecklingen har varit, herr talman. Jag kan från centerns sida helt enkelt yrka bifall till reservationen 2.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Jonsson i Mora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jonsson i Mora begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten B röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Nr 60

Onsdagen den
14 april 1971

---

*Det studiesociala
stödet*

Nr 60

Onsdagen den
14 april 1971

*Det studiesociala
stödet*

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Jonsson i Mora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jonsson i Mora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	215
Nej	–	94
Avstår	–	6

Punkten C

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jonsson i Mora begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten C röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jonsson i Mora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	162
Nej	–	151
Avstår	–	2

Punkten D

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till studiesociala åtgärder m. m., jämte motion.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 5 i anledning av Kungl. Maj:t:s i statsverkspropositionen gjorda framställningar för budgetåret 1971/72 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Allmänna barnbidrag

Kungl. Maj:t hade under punkten C 1 (s. 35–36) föreslagit riksdagen att till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 2 160 000 000 kronor.

I denna punkt hade behandlats

1. motionen 1971:185 av herr Hedlund och Helén, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utarbetande av en samlad plan för barnstödets utbyggnad i enlighet med vad i motionen anförts och i takt med vad resurserna medgav,

2. motionen 1971:360 av herr Olsson i Stockholm m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle besluta om indexreglering av de allmänna barnbidragen att gälla fr. o. m. den 1 juli 1971.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:185,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:360,
3. att riksdagen till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1971/72 skulle anvisa ett förslagsanslag av 2 160 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *en plan för barnstödets utbyggnad* av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Larsson i Öskevik (c), Andreasson (c) och Romanus (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:185 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en samlad plan för barnstödets utbyggnad,

2. beträffande *indexreglering av barnbidragen* av fru Marklund (vpk), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:360 hos Kungl. Maj:t hemställde om förslag till indexreglering av de allmänna barnbidragen.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Det har under de senaste åren genomförts en omfattande utbyggnad av de familjepolitiska stödåtgärderna. Det allmänna barnbidraget har fr. o. m. den 1 januari i år höjts med 300 kronor till 1 200 kronor per barn och år. Därigenom har barnfamiljerna tillförts

ytterligare 540 miljoner kronor per år. Alla barnfamiljer har därmed erhållit ett grundläggande ekonomiskt tillskott, som verksamt bidrar till att utjämna skillnader i levnadsnivå mellan barnfamiljer och familjer utan barn.

För barn, vilkas föräldrar lever åtskilda, har också det ekonomiska grundskydd som bidragsförskotten innebär förstärkts fr. o. m. den 1 januari i år. Bidragsförskotten höjdes då från 30 till 40 procent av basbeloppet, vilket i reda pengar innebär en höjning med 690 kronor till 2 760 kronor per barn och år vid nuvarande basbelopp. Samtidigt har kretsen av bidragsmottagare vidgats genom att åldersgränsen för bidragsförskotten höjts från 16 till 18 år. Utöver barnbidraget har de ensamstående barnförsörjarna genom dessa åtgärder tillförts omkring 100 miljoner kronor.

Genom 1968 års beslut om de nya bostadstilläggen har en betydande del av det ekonomiska familjestödet kunnat inriktas på barnfamiljer med låga inkomster och med flera barn. Systemet med bostadstillägg har sedan det infördes utvidgats i flera omgångar. År 1970 höjdes inkomstgränsen för oreducerade bostadstillägg till omkring 17 000 kronor, den 1 januari i år har denna gräns höjts till ca 18 000 kronor, och i årets statsverksproposition, som behandlas här i dag, föreslås en ytterligare höjning av inkomstgränsen till ca 20 000 kronor. Enbart denna senaste förbättring av stödet till barnfamiljer i låga inkomstlägen beräknas till ca 60 miljoner kronor per år.

Vid sidan av de direkta ekonomiska stödåtgärderna har en utvidgad samhällsservice för barntillsynen särskilt under senare år kommit att framstå som en alltmer betydelsefull del av familjepolitiken, vilket avspeglas i en kraftig satsning på utbyggnaden av den verksamheten under senare hälften av 1960-talet. Statens kostnader för bidrag till barntillsynsverksamhet uppgick till 23 miljoner kronor budgetåret 1965/66, och kostnaderna för motsvarande ändamål beräknas i årets statsverksproposition uppgå till drygt 255 miljoner kronor.

Från den 1 januari 1969 infördes statsbidrag till kommunala familjedaghem, och en kraftig höjning av de statliga stimulansbidragen till barnstugeverksamheten genomfördes 1970 då driftbidragen till daghem höjdes från 1 600 kronor till 2 800 kronor, för fritidshem från 600 kronor till 1 500 kronor per plats och år. Dessa åtgärder har bidragit till en påfallande kraftig ökning av utbyggnadstakten för kommunernas barntillsynsverksamhet jämfört med utvecklingen under tidigare år. Som ett resultat av detta har riksdagen för några veckor sedan fått ett förslag om att på tilläggsstat för innevarande budgetår anvisa ytterligare 10 miljoner kronor för anordningsbidrag till barnstugor. Omkring 50 000 barn tas i dag emot i daghem och fritidshem och över 100 000 i lekskolor. Cirka 35 000 platser står till förfogande i kommunala familjedaghem.

Jag har nämnt dessa siffror för att visa att det på olika områden av familjepolitiken har skett väsentliga förbättringar bara på några få år i slutet på 1960-talet. Hur skall nu denna utveckling kunna fortsätta och ytterligare utvecklas under 1970-talet?

Mittenpartierna menar i en reservation till det utskottsberedande

som nu behandlas att det skall ske genom utarbetandet av en samlad plan för barnstödets fortsatta utbyggnad. Man säger också att en sådan utbyggnad, med tanke på de stora ekonomiska insatser som krävs, måste ske i den takt resurserna medger.

Vad man försöker glida förbi är att ett omfattande planeringsarbete på just detta område för närvarande pågår inom familjepolitiska kommittén. En huvuduppgift för kommittén är bl. a. att pröva effektiviteten av olika familjepolitiska stödformer. Kommittén skall utarbeta olika utbyggnadsalternativ som skall utformas utifrån de samhällsekonomiska realiteterna. Trots att reservanterna framhåller att familjestödet måste byggas ut i den takt resurserna medger – ett i och för sig välkommet drag av realism – drar man inte konsekvenserna av detta och gör några som helst prioriteringar för denna utbyggnad. Man vill höja barnbidragen, man vill bygga ut systemet med bostadstillägg, man vill införa ett särskilt vårdnadsbidrag och man vill indexreglera de familjepolitiska förmånerna. Man är medveten om att detta kostar pengar men drar sig ändå inte för att säga att allt detta skall genomföras. Man skriver en önskelista men överläter sin vana trogen åt regeringen att svara för den politiska bedömningen både när det gäller prioriteringen och att skaffa fram de ekonomiska resurserna.

Skall vi bygga ut de familjepolitiska stödåtgärderna i den takt resurserna medger måste vi göra prioriteringar, och regeringen är beredd att – liksom hittills – ta ansvaret och göra dessa prioriteringar så att de mest angelägna reformerna kommer i första hand. Det gäller då inte enbart åtgärder av den art som reservanterna har lyckats få med på sin önskelista, utan det gäller också hela frågan om utbyggnader av servicen för barnfamiljerna genom fler platser i daghem, fritidshem, lekskolor osv.

Familjepolitiska kommittén förbereder nu sitt slutbetänkande, som skall ge underlag för beslut om hur de ekonomiska stödåtgärderna ytterligare skall byggas ut. Huvudfrågan måste här bli inriktningen av åtgärderna, så att de i första hand sätts in där behovet är störst. Vi har här redan ett instrument för en sådan styrning, nämligen bostadstilläggen, som utgår till familjer med låga inkomster och familjer med många barn. Ett annat viktigt instrument som bör kunna vidareutvecklas är moderskapsförsäkringen. Familjepolitiska kommittén skall enligt sina direktiv behandla alla dessa frågor.

Men samtidigt arbetar barnstugeutredningen med motsvarande planeringsfrågor på barnstugeområdet, bl. a. för att utforma en planeringsmetodik som syftar till full behovstäckning och som kommunerna kan tillämpa vid utbyggnaden av barn tillsyns verksamheten.

Jag skall inte gå närmare in på de frågorna i detta sammanhang. Jag vill bara erinra om att utredningen nyligen har presenterat en diskussionspromemoria om innehållet och metoderna i förskoleverksamheten. Där understryks det hur viktigt det är att vi satsar mera på barnen redan före skolstarten för att ge dem bättre möjligheter att utvecklas på alla områden. Promemorian och diskussionerna kring denna utgör underlag för ett utredningsförslag som skall avse utformningen och omfattningen av en allmän förskola liksom frågan om utbyggnadstakten för barnstugeverksamheten i dess helhet.

Jag vill understryka att vi vid prioriteringen av de familjepolitiska åtgärderna givetvis måste sätta in också dessa frågor i det ekonomiska sammanhanget tillsammans med de direkta ekonomiska stödåtgärderna för familjerna.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! De frågor som vi har att behandla i samband med detta utskottsbetänkande berör ju på ett alldeles speciellt sätt de enskilda människornas trygghet i skilda situationer. Det är insatser på det familjepolitiska området, det är frågan om på vilket sätt vi skall kunna skapa förutsättningar för en tillfredsställande hälso- och sjukvård, och det är frågan om på vilket sätt vi bäst skall kunna ordna så att de ungdomar som på ett eller annat sätt spårat ur skall kunna återföras till ett normalt samhällsliv – detsamma gäller även dem som har drabbats av alkoholism. Det här betänkandet innehåller också vissa insatser för handikappvården, liksom bidrag till särskoleverksamheten, insatser till ett förbättrat arbetarskydd samt vissa anslag för samverkan på det internationella området beträffande socialpolitiken.

Det har i skilda sammanhang talats om den tysta nöden i vårt land. Och jag tror att det finns ett visst fog för detta påstående. Vi kan i olika sammanhang konstatera att behovet av insatser på skilda områden ökar. Detta sker under en samhällsutveckling där vi ofta rör oss med procenttal för höjd levnadsstandard och ökad produktionsutveckling. Kvar står dock att frågan om grundtryggheten för samhällsmedborgarna är brännande aktuell. Den har vi inte klarat på ett tillfredsställande sätt. Därför måste den frågan få ett ökat utrymme i den socialpolitiska debatten och det socialpolitiska handlandet.

Frågeställningen blir naturligtvis: Har vi gjort de rätta prioriteringarna när de socialpolitiska besluten har fattats? Eller vad är anledningen till att problemen, som kräver socialpolitiska insatser, ständigt är i stigande? Och i det sammanhanget möter vi nästa betydelsefulla frågeställning: Vilka resurser står till samhällets förfogande för att ge medborgarna en tillfredsställande grundtrygghet? Vi vet att i dag är dessa otillräckliga med hänsyn till behov och önskemål, och därför blir prioriteringsfrågan av utomordentligt stor betydelse.

Nästa frågeställning som vi inte kommer ifrån i en sådan här diskussion är: Vad är orsaken till det ökade behovet av sociala insatser på skilda områden? Och den frågeställningen vill jag hävda att man har ägnat alltför litet av intresse. Det är en samhällsangelägenhet av utomordentligt stor räckvidd och en frågeställning som vi inte kommer ifrån. Vilka misstag är det som har gjorts, och hur skall dessa kunna elimineras i framtiden?

Ärade kammarledamöter! Säger det inte oss någonting, att i takt med storstädernas tillväxt och en ständigt ökad koncentration i samhället så ökar behovet av sociala insatser? Vi har under de senaste veckorna fått uppleva fall av barnmisshandel, som väl har upprört oss alla. Vi har kanske ställt oss frågan: Vad beror det här på?

I vilken utsträckning har detta samband med samhällskoncentrations ökade anonymitet? Det är inte osannolikt att det finns ett visst

samband. Vi frågar oss: Är den samhällstyp vi byggt upp och håller på att föra vidare den som bäst befrämjar människornas trygghetsbehov? Måste vi inte i vårt samhällsbyggande inrikta oss på en samhällstyp där vi skapar större ansvar människor emellan? Ett samhälle med känsla av medansvar från varje enskild individ – helt enkelt att stödja och hjälpa. Ett samhälle där enskilda människor känner att de kan fungera, uppleva en känsla av trygghet och tillfredsställelse.

Jag vågar säga att vi nu ser en del av resultaten av den koncentrationspolitik som man på socialdemokratiskt håll har omhuldat under år som gått. Det är inte så länge sedan det skrevs med ganska stora rubriker i tidningspressen om "en glädjande folkvandring". Jag vågar säga att de som drev denna tes så hårt hade fel.

Jag vill sedan gå in på den första reservationen, som bl. a. berördes av statsrådet Odhnoff i hennes inledningsanförande. Statsrådet säger att vi försöker glida förbi det faktum att det här pågår ett arbete, och fru Odhnoff menar att reservationen vid utskottsbetänkandet inte skulle ha någon relevans.

Vi har i reservationen tagit upp frågan om situationen för barnfamiljerna. Vi anser, liksom i den partimotion som ligger till grund för reservationen, att det bör utarbetas en plan för barnstödet utbyggnad. Det finns ingen sådan plan, och det har väl inte heller funnits någon sådan. Det har utlovats ordentliga tag vid flera tillfällen. Det utlovades exempelvis 1967 att det skulle bli en samlad reform, som skulle innebära en höjning bl. a. av barnbidragen. Men det blev inte då någon sådan höjning. I stället konstruerades familjebostadsbidraget om en smula och omvandlades till det nuvarande bostadstillägget till barnfamiljerna. Därefter höjdes visserligen barnbidragen i samband med momshöjningen vid årsskiftet, men höjningen räckte knappast för att kompensera för den penningvärdeförsämring som ägt rum sedan föregående höjning.

Vi ser saken på det sättet att det har varit dåligt med samordningen inom familjepolitiken. Därför vill jag än en gång understryka, såsom vi gjort i motion och reservation, att det behövs en samlad plan, där höjda barnbidrag bör ingå. Jag gör det därför att jag anser att samhället på ett bättre sätt än vad som nu sker bör vara med om att bära barnkostnaderna. En utbyggnad av stödet till dem som har det ekonomiskt sämst ställt bör naturligtvis också ingå i denna plan. Det måste vara en angelägen jämlikhetspolitisk åtgärd som ger bättre förutsättningar för barn från olika miljöer att få en god uppväxtsituation. Framför allt är det angeläget att det äntligen kommer till stånd någon form av vårdnadsbidrag. Det är rimligt att man bygger upp detta successivt. Det har vi också klart deklarerat, men vi anser att man bör börja med en grundplåt och sedan bygga ut det hela så småningom. Det kan, anser vi, bidra till att på ett bättre sätt skapa valmöjligheter mellan att stanna hemma för vård av barn eller att anlita annan form av barntillsyn.

Det är detta, herr talman, som ligger till grund för vår reservation vid punkten 4, alltså reservationen 1, som jag ber att få yrka bifall till.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Vad är det som dominerar barnfamiljernas situation i

dag? Vad är det som är det nya inslaget i bilden? Ja, efter den skattereform som vi fick förra året och som skulle ge lättnader åt två tredjedelar av inkomsttagarna och efter de kraftfulla insatser som regeringen har gjort mot levnadskostnadernas höjning så är det ändå de ekonomiska problemen som dominerar barnfamiljernas situation. Det nya inslaget är att vi har fått vad som kallats "de nya fattiga".

Tidningarna har gjort många inträngande och riktiga reportage, särskilt från storstädernas förortsområden, och visat upp många exempel som jag skulle kunna anföra här. Men för tids vinnande skall jag bara sammanfatta dem i meningen att även barnfamiljer, som på papperet har hyggliga inkomster, har svårt att få pengarna att räcka till, och i många fall måste vända sig till socialvården. Det är vad som litet slagordsmässigt har kallats för "de nya fattiga".

Kanske skall jag ändå ta ett exempel - en barnfamilj som under våren har vänt sig till familjeministern med ett öppet brev i Dala-Demokraten. De här människorna är socialdemokrater, så vi kan inte misstänka dem för att vara ute i syfte att svartmåla bilden för att komma åt regeringen eller någonting sådant. De har fyra barn, och de har god inkomst. De är t. o. m. i en så förmånlig situation att båda föräldrarna har egen inkomst. Ändå konstaterar de att de har svårt att få pengarna att räcka. Familjen skriver: "I dag är emellertid situationen sådan att vi snart nog måste låna pengar för att bibehålla vår levnadssituation, så länge vi har vår äldste son i gymnasium. — — — Hur kan man förklara att två makar med förhållandevis goda inkomster" - de tjänar 3 100 respektive 2 600 kronor i månaden - "helt utan egen förskyllan har hamnat i en sådan svår situation? - - - Är det en medveten strävan från statsmakterna", frågar dessa makar familjeministern, "att söka begränsa familjernas storlek?"

Det är klart att man kan säga att den här familjen har det bättre än vad stora familjer i regel har i det här landet. Det är ingen tvekan om det. Den har det också bättre än vad familjerna hade det förr i världen. Men just därför är det så uppseendeväckande att man ändå upplever sin situation på det här sättet.

Man kan naturligtvis svara som familjeministern gör i tidningen. Hon råder dem att knappa in litet grand på tidningar och porton, där de spenderar 40 kronor i månaden. Vidare föreslår hon dem att sälja bilen - dvs. hon säger att man skall minska bilkostnaderna, och gör man det så innebär det nog i det här fallet att sälja bilen. Man kan också säga att dessa människor bör ta en lägre livförsäkring eller sjukförsäkring, som de spenderar hela 500 kronor om året på. Men det är väl ändå inte den typen av resonemang som man skall möta familjer i denna situation med, inte heller kan man nöja sig med att hänvisa till en massa utredningar. Man måste tala om vad man vill, vilken politisk vilja man har.

Det är självklart, här lika väl som på andra områden, att åtgärderna skall sättas in där de behövs bäst. Det behövs särskilda åtgärder för de familjer som har det sämst ställt. För att det inte skall råda något missförstånd på den punkten vill jag understryka, att vi också många gånger har föreslagit sådana. Men det nya i bilden, när även människor med på papperet hyggliga inkomster har svårt att få pengarna att räcka till, är att då behövs det verkligen generella åtgärder för att man skall få

en sådan utjämning till stånd. Man kan inte bara bygga på och bygga på med inkomstgraderat stöd, ty även om varje sådan här bidragsform för sig förefaller välmotiverad – familjebostadstillägg, inkomstgraderade daghemsavgifter osv. – så förstärker man på det sättet marginaleffekten. Man bygger nya trösklar för dessa familjer, framför allt för hustruns vilja att ta arbete, att utvidga sitt förvärvsarbete, att avancera och ta på sig ett större ansvar. Det lönar sig inte särskilt mycket för henne.

Motivet för den individuella skattereform som genomfördes förra året och som hade begärts så länge, i varje fall från vårt håll, var just att man skulle ta bort dessa hinder för den gifta kvinnans förvärvsinsats och för hennes avancemang i arbetet. Nu är man på väg att bygga nya sådana hinder.

Det är en ganska ny situation att det har uppstått oenighet om detta. I den rapport som regeringen för några år sedan avgav till FN om situationen för kvinnorna i Sverige sade man: "Den svenska regeringen har hittills slagit vakt om principen att man så långt möjligt bör utjämna standarden mellan de perioder då behovet i familjen är störst och de perioder när försörjningsbördan är mindre. Under de år då barnen kräver vård och tillsyn sker en betydande standardsänkning, om inte någon utjämning sker", konstaterades i rapporten, som fortsatte: "Det finns därför skäl att som komplement till det allmänna barnbidraget lämna ett särskilt stöd under de år då barnen kräver de största vårdinsatserna."

Man tryckte alltså på behovet av utjämning mellan barnfamiljer och andra och mellan olika perioder i familjens liv. Och i 1964 års socialdemokratiska kvinnoprogram underströk man också behovet av en vårdersättning, som är lika för alla.

Vad fick vi uppleva förra året? Jo, då fick vi en skattereform, och när vi kritiserade den för att barnfamiljerna glömts bort, svarade många socialdemokrater indignerat att detta inte var avsett som någon familjepolitisk reform. Det var bara en skattereform.

Det var många som inte kände igen sig i denna beskrivning, men nu börjar kanske en och annan även inom regeringspartiet att medge att det inte var riktigt vad man hade tänkt sig.

Tidigare i vår sade t. ex. fru Nancy Eriksson i riksdagens debatt om ATP-poäng för hemmafruar: "Jag var helt införstådd med den skattereform som vi genomförde, men jag var det egentligen på det villkoret att den skulle kompletteras med mer familjestödande åtgärder än vi hittills har sett. Jag hoppas att de kommer när skattereformen skall träda i kraft." Det hoppet är då ganska fromt. Det var en dyster men tyvärr realistisk beskrivning som fru Nancy Eriksson lämnade när hon fortsatte: "Vi får inte bortse från familjepolitiken därför att den i dag inte är modern. Den har fallit i glömska – den är i dag i bakvatten."

Förra året sade regeringen nej till våra förslag om vårdnadsbidrag. Statsrådet fru Odhnoff for land och rike runt och sade att detta var någon sorts gottköpspengar – 10 kronor i veckan var liksom ingenting. Men jag är övertygad om – och jag har fått många bevis på den saken – att redan införandet av ett sådant här bidrag rent psykologiskt skulle uppfattas mycket positivt av många. Ty om man är i den situationen att man inte kan få barntillsyn fast man vill det, och därför inte kan ta ett

förvärvsarbete, upplever man dels något hämmande i detta, dels får man ovanpå det vara med och betala subventioner till dem som får barntillsyn, trots att man själv inte får någon som helst ekonomisk erkänsla för den insats man gör.

Dessutom finns det familjer med mer än ett barn under sju år. Man kan ha två eller tre barn under sju år, och med det vårdnadsbidrag som diskuterades förra året skulle man alltså ha fått 1 000 kronor eller 1 500 kronor skattefritt, vilket för de flesta människor motsvarar en inkomst på ett par tre tusen kronor. Det är inte många som kan vifta bort det som några gottköpspengar.

Inte ens en indexreglering, en värdesäkring, ett tryggnade av familjestödet mot penningvärdeförsämring ville man gå med på. I stället anslöt sig socialdemokraterna till tankegångarna i en motion enligt vilka man bara i undantagsfall i fortsättningen skall höja det allmänna barnbidraget.

Att man kompletterade bilden med att säga nej till förslag som tog sikte på de sämst ställda, t. ex. de ensamma föräldrar som inte kan utnyttja 1 800-kronorsavdraget, gör inte saken bättre.

Det där var en nyorientering som väckte ett visst uppseende förra året. Nu känner vi igen socialdemokraterna i utskottet -- de följer de riktlinjer som fru Odhnoff drog upp i våras i riksdagen och som hon fullföljde i valrörelsen. Det är inte några oppmuntrande tongångar för barnfamiljerna.

Och ännu mindre oppmuntrade tror jag att de skulle ha blivit om de i dag hade suttit här och lyssnat när familjeministern sade till dem att den höjning av barnbidragen med 300 kronor som nu har genomförts är ett "rejält tillskott som verksamt bidrar till att utjämna skillnaden mellan barnfamiljer och andra" -- jag noterade detta ordagrant, för jag tyckte att det var ganska uppseendeväckande.

Årets höjning är ju ingenting annat än att återställa barnbidragens standardutjämnande effekt med hänsyn till de förändringar som har inträffat sedan barnbidragen infördes. Det är inte någon verklig förbättring. Hur kan man utmåla det som ett verksamt tillskott? Det är mig en gåta.

I vår reservation tar vi upp som huvudpunkter en höjning av det allmänna barnbidraget, en utbyggnad av det särskilda stödet till familjer med små inkomster, vårdnadsbidrag och indexsäkring av det familjepolitiska stödet. Nu säger fru Odhnoff: Det där är ju en önskelista, ni har inte gjort några prioriteringar.

För det första är redan de saker som vi har nämnt en prioritering. För det andra vill jag svara: Lägg fram en plan, så skall vi nog klara ut vilka ändringar vi vill göra i fråga om prioriteringarna! Det är dock regeringen som har kanslihuset och utredningsmaskineriet till sitt förfogande; det är ni som skall lägga fram förslag och sedan skall vi komma med våra detaljändringar.

När skattepaketet förra året drevs igenom i riksdagen hade vi ändringsförslag. De karaktäriserades framför allt av att vi totalt sett ville göra en bättre prioritering för barnfamiljerna i förhållande till andra angelägna åtgärder. På den punkten skilde sig vår angelägenhetsgradering klart från regeringens. Jag är rädd för att det kommer att bli så även nästa gång.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

Nr 60

Onsdagen den
14 april 1971

Allmänna barnbidrag

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! I motionen 360 upprepar vi från vpk:s sida ett yrkande som framförts i många år och som går ut på att de allmänna barnbidragen skall göras värdebeständiga genom indexreglering.

Vårt yrkande baseras på inställningen att barnfamiljerna bättre än nu måste tillförsäkras samma andel i den allmänna standardhöjningen som andra grupper i samhället får. När den från den 1 januari i år gällande höjningen av barnbidraget beslutades av riksdagen i fjol anförde vi att höjningen inte var tillräcklig för att kompensera barnfamiljerna för den penningvärdeförsämring som skett sedan bidraget senast höjdes. Vi anförde därvid siffermaterial som vi fått från riksdagens upplysningstjänst och som visade att en sådan kompensation skulle ha krävt en höjning med 315 kronor per barn och år. Då hade inte medräknats den fördyring som barnfamiljerna åsamkades av den höjning av mervärdeskatten som genomfördes samtidigt med att barnbidraget höjdes. Någon standardförbättring hade heller inte medräknats.

Mot denna bakgrund kan vi för vår del inte ge upp kravet på att de allmänna barnbidragen måste göras värdebeständiga. Vi förstår inte riktigt meningen med att man håller fast vid principen att barnbidragen skall höjas genom särskilda beslut när varje sådan höjning blir otillräcklig som kompensation för fördyringar som inträtt efter den senaste höjningen.

De här erinringarna om det arbete som pågår för att utreda de framtida familjepolitiska stödåtgärderna åt barnfamiljerna har vi också mött i flera år. Men eftersom familjepolitiska kommittén i sitt arbete utgått ifrån att de allmänna barnbidragen alltjämt skall bilda stommen i det ekonomiska stödet till barnfamiljerna så torde det inte behövas ytterligare väntan på ett samlat utredningsresultat för att vi skall kunna enas om åtgärder i syfte att göra värdet av det här stödet bestående.

Vi menar att frågan om indexreglering av barnbidragen kan avgöras utan avvaktan på familjepolitiska kommitténs slutliga resultat. Det har vi också anført i reservationen 2 till punkten 4 i det nu behandlade utskottsbetänkandet, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservationen.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Som företrädare för utskottsmajoriteten vill jag inledningsvis betona den stora enigheten kring de flesta av de frågor i detta betänkande som utskottet haft att handlägga. Det finns kanske skäl att notera den, eftersom vi har ett så stort antal reservationer som ett tjugotal att behandla här i kammaren. Vi skall veta att i fråga om de flesta av de förslag som föreligger från utskottet är det en enhällig anslutning; jag vill säga det, ty annars kan man få en skev bild av det egentliga läget.

När utskottets värderade vice ordförande gjorde sina filosofiska utläggningar i början av den här debatten sade han ungefär som så, att visst kan misstag ha skett i samhällsutvecklingen i vårt land. Han tog upp

storstädernas tillväxt, han drog fram barnmisshandeln, som vi alla känner den mest intensiva avsky för, osv., och undrade om vi inte måste ha en samhällstyp av annat slag än den nuvarande. Ja, herr Gustavsson i Alvesta, det där låter väldigt bra, men säg nu en gång för alla vad ni skall göra från centerpartiets sida för att nå detta idealtillstånd som ni så ofta talar om men som ni har mycket små möjligheter att realisera!

Anklagelserna mot socialdemokratin för koncentrationstänkande faller på sin egen orimlighet. Hur brukar herr Gustavssons egen partiledare, herr Hedlund, säga: Vi är egentligen lika goda kålsupare allihop. Jag tror att vi skall vara så pass ärliga att vi erkänner att den samhällsutveckling som har skett i vårt eget land har varit värdefull i många avseenden, men att det också blivit något slags baksida på det hela har vi också kunnat notera. Se också litet grand ut över andra delar av världen, herr Gustavsson! Man finner samma exempel överallt. Det är följaktligen inte så att vi i Sverige befinner oss i någon sorts undantagsställning, utan tyvärr är det fråga om en allmän utveckling, som vi allesamman i vissa avseenden tycker är beklaglig. Ge oss de rätta recepten på hur vi skall lösa det problemet, och låt det inte bara stanna vid de där fagra orden. Ord kan man visserligen rida på, men man kan inte leda samhällsutvecklingen med dem!

Statsrådet fru Odhnoff har i sin inledande exposé gett en bild av den utveckling som har skett i det viktiga samhällsavsnittet om familjepolitiken och jag har följaktligen ingen anledning att ge mig in på den saken. Jag vill emellertid med anledning av vad som har sagts här konstatera att reservationen i egentligen är en sentida avart av den mittensamling som var så populär för ett antal år sedan men som det nu inte finns så mycket kvar av – möjligen den här reservationen och något litet till.

I själva sakfrågan förhåller det sig så att familjepolitiska kommittén har till uppgift att utreda frågan om samhällets stöd till barnfamiljerna. I kommitténs direktiv anförs att de familjepolitiska insatserna skall vara differentierade, och vid sidan om denna familjepolitiska kommitté sysslar ju även andra utredningsorgan med frågor av den här arten. Utskottet säger i sitt betänkande att med hänsyn till de direktiv som familjepolitiska kommittén har finns det ingen anledning att biträda dessa motioner.

Herr Romanus hade en liten uppvisning i, jag höll på att säga folkpartistisk barnvänlighetsdemagogi. Han tog en näpen bild ur Dala-Demokraten och berättade hur illa ställt det var för en barnfamilj. Jag vill gärna understryka att tyvärr finns det även i vårt samhälle i dag familjer som har det besvärligt, och de skall enligt mitt förmenande få det stöd och den hjälp som det moderna samhället kan ge. Men ingen skall tro att vi vid varje tillfälle skall kunna klara alla familjers problem som räknas upp i tidningsintervjuer eller på annat håll, utan vi får räkna med att i fortsättningen som hittills försöka lappa på systemet och allteftersom våra ekonomiska tillgångar växer skapa förutsättningar för förbättringar åt de sämst ställda – framför allt de sämst ställda barnfamiljerna.

Men anledning av herr Romanus' inlägg skall jag kanske säga att vi i vårt land numera har kommit dithän att t. o. m. de borgerliga har möjlighet att intressera sig för socialpolitik. Alla vet hurdan det var tidigare, då socialdemokratin tvingades gå till hård kamp emot borgerlig-

heten. Det var när de borgerliga styrde här i landet. Det är länge sedan nu, gudskelov, men man kan inte komma ifrån att historien också har något att säga. Jag vill framhålla för både herr Romanus och herr Gustavsson i Alvesta att även om ni skriver ut heta, stora och fina önskelistor, så skall det hela bekostas av de skattebetalare som finns inom det svenska samhället — av de löner som den svenska produktionen kan betala. Följaktligen tror jag vi kan vara överens om att även de hetaste önskningar vi har faller till marken, om vi inte samtidigt kan ge människorna möjligheter att ekonomiskt klara dessa uppgifter.

Till fru Marklund, slutligen, vill jag säga att indexregleringen naturligtvis är ett sätt att klara barnbidragsfrågan och se till att barnbidragen blir beständiga. Vi lever, som jag har försökt betona för de borgerliga talarna, inte i den värld där vi kan genomföra allt vad vi önskar, utan vi får prioritera vissa insatser. Skulle jag göra en bedömning, så tror jag att stödet till barnfamiljerna bör ges på helt annat sätt än exempelvis genom en indexreglering av barnbidragen, vilken ju blir lika för hög och låg och följljaktligen inte innebär att man sätter in förbättringarna just där de bäst behövs.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande gjorde gällande att jag här hade kommit med en del filosofiska utläggningar. Jag tog upp de problem som finns i samhället i dag, och jag tror att det är angeläget att vi litet var ser på dem och försöker åstadkomma litet annorlunda förhållanden.

”Vad vill ni göra i centerpartiet?” frågar herr Karlsson i Huskvarna och åberopar att centerledaren herr Hedlund vid något tillfälle har sagt att vi är lika goda kålsupare allesammans — och därför skulle inte vi centerpartister ha några förslag att komma med. Samtidigt säger herr Karlsson att den samhällsutveckling som ägt rum har varit värdefull. Visst har den varit det i många tycken.

Men, herr Karlsson, en väsentlig sak som socialdemokraterna tidigare varit obenäga att diskutera är folkhemmets baksida. Jag har varit med vid många debatter där man ständigt har målat ut den förbättring av samhället som har skett. Man har räknat upp de rent ekonomiska förbättringarna men bortsett ifrån övriga saker. Får jag ta några konkreta exempel.

Låt oss se på lokaliseringpolitiken och decentraliseringspolitiken. Är det inte så, herr Karlsson, att under hela 1960-talet — fram till den allra senaste tiden — har socialdemokraterna arbetat efter koncentrationslinjen. Ta LO:s samordnade näringspolitiska program, från 1961 tror jag, där det står klart uttryckt! Ta den propaganda som drevs i den socialdemokratiska pressen i mitten av 1960-talet, där man talade om ”den glädjande folkvandringen från Norrland” exempelvis!

Jag tror att man i dag har kommit underfund med att det går inte att följa koncentrationslinjen, därför att det skapar så oerhört stora sociala problem. Jag kan hänvisa till många motioner som väckts vid denna riksdag och som anger helt andra linjer än de som drivits från regeringspartiets sida. Vi har under många år klart deklarerat att det inte

är riktigt att arbeta efter linjen att i första hand flytta människorna, utan man skall i stället flytta arbetstillfällena, och jag noterar med glädje de nya tendenser som nu kommer till synes.

Apropå: socialpolitiken menade herr Karlsson att historien har någonting att säga. Jag tror att herr Karlsson då bör gå så långt tillbaka som till tiden före centerpartiets tillkomst. Vem var det exempelvis som tog initiativet till de barnbidrag som vi i dag har? Det är bara en liten sak som herr Karlsson kan studera.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Socialutskottets ordförande började med att ge mig en liten vänlig recension. Han sade att mitt anförande var en uppvisning i barnvänlighetsdemagogi. Bara några meningar senare sade han, att det var inte så länge sedan socialdemokraterna fick slåss mot bl. a. folkpartiet för att hävda behovet av socialpolitiska insatser. Jag tycker nog – om herr Karlsson i Huskvarna ursäktar – att han inte skall kasta sten när han sitter i glashus.

Under hela den tid som jag har ägnat mig åt politisk verksamhet – det är inte så förskräckligt länge men i alla fall 10–13 år – har det, åtminstone på det område som vi nu diskuterar, familjepolitiken, genomgående varit så, att det parti som har krävt de största insatserna, den högsta prioriteringen, och som har gått i spetsen när det gäller åtgärder för att befrämja jämlikhet mellan män och kvinnor, det har varit folkpartiet och inte socialdemokraterna. Det finns så många belägg för detta att det är onödigt att ta upp tiden med exempel, om inte herr Karlsson särskilt vill det.

Jag är rädd att herr Karlsson missade poängen med det exempel som jag tog, och som gällde den här familjen i Dalarna. Herr Karlsson sade, att visst finns det de som har det svårt i vårt samhälle. Och han menade att det naturligtvis är beklagligt och att vi skall försöka göra någonting åt detta. Men poängen med detta exempel var ju att det rörde sig om en familj med goda inkomster – inte om en familj med särskilt låga inkomster. Och det nya som inträffat är just att familjer med hyggliga inkomster – inkomster över genomsnittet – måste begära socialhjälp. Det är därför som de generella familjepolitiska åtgärderna har fått en förnyad aktualitet. Har inte herr Karlsson upptäckt det? Jag beklagar om inte detta framgick av mitt anförande – det var i varje fall avsikten.

Slutligen är det klart att man alltid spetsar öronen när en företrädare för regeringspartiet säger att vi är lika goda kålsupare och att vi alla har del i ansvaret. Det är ju inte de vanliga tongångarna från det hållet. Det vanliga är att man säger, att det som sker i samhället i stort sett är regeringens förtjänst. Säger man att vi är lika goda kålsupare brukar det gälla ett område som är fullt med problem – då skall oppositionen vara med och dela på ansvaret. Detta får väl fattas som herr Karlssons betyg åt fru Odhnoff.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! I sitt genmäle till mig upprepade herr Karlsson i Huskvarna de ofta använda orden att vi måste prioritera, och det är väl

oundvikligt att vi måste göra det nu lika väl som i andra debatter när vi behandlar dessa frågor. Och sedan sade herr Karlsson att han för sin del skulle välja en prioritering av helt annat slag än den som vpk har valt med sitt yrkande om indexreglering. Men han sade inte vad han skulle prioritera, vilken form av ekonomiskt stöd till barnfamiljerna han skulle föredra. Och det är ju just det som är problemet. De utredningar som pågår arbetar länge; under tiden behålles de gamla formerna av stöd. Vad vi vill förhindra med vårt krav på indexreglering är att det sker en fortsatt försämring av den nu viktigaste stödformen för barnfamiljerna.

Sedan har det sagts att man inte skall företa några åtgärder medan en utredning arbetar med dessa frågor. Det tycker jag emellertid inte håller, eftersom vi har kunnat höja barnbidraget medan utredningen arbetar. Då skall vi väl också kunna göra barnbidraget värdebeständigt i avvaktan på utredningens betänkande, för att sedan diskutera och eventuellt välja andra stödformer. Ännu så länge finns detta stöd, och man kan väl utgå från att familjepolitiska kommittén i enlighet med sina direktiv och utgångspunkterna för kommitténs arbete kommer att bibehålla barnbidraget som den viktigaste ekonomiska stödformen för barnfamiljerna. Vi vill därför att detta stöd skall bevara sitt värde.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Till fru Marklund vill jag säga att om hon önskar ha exempel på vad jag avsåg, så menade jag att det vore bättre att höja bostadsbidragen till barnfamiljerna. Då har man möjlighet att ge dem som allra bäst behöver det, i stället för att företa en generell indexjustering.

Sedan tillhör det också ovanligheterna att riksdagen ändrar i gällande regler så länge en utredning pågår. Att riksdagen beslutar att höja ett bidrag är en sak; det har ingenting med utredningens arbete att göra. Men om riksdagen skulle bifalla det förslag som fru Marklunds reservation innehåller, så riskerar vi att hamna på en annan linje.

Till herr Romanus vill jag sedan säga att jag betackar mig för att bli betygsatt av honom. Vad jag sade hade ingenting med statsrådet fru Odhnoff att göra. Och jag vill poängtera för både herr Gustavsson i Alvesta och herr Romanus att ni får skriva vilka önskelistor ni vill; ni kan ändå aldrig frigöra er från den reella verkligheten. Det är det som jag har velat betona.

Vad sedan beträffar den där familjen i Dalarna och att jag hade missat poängen i det sammanhanget så var det väl så att herr Romanus drog fram det exemplet som en stor poäng när det gäller att visa hur misslyckad familjepolitiken på barnsidan är. Men är herr Romanus då beredd att höja skatterna tillräckligt för att ge barnfamiljerna bättre stöd? Det måste nämligen bli resultatet, om ni menar allvar med att ni vill besluta om höjningar i detta fall.

Sedan, herr Gustavsson i Alvesta, har vi socialdemokrater inte varit rädda för att diskutera samhällets baksida. Vilken rörelse är det som har dragit upp dessa frågor, om inte arbetarrörelsen? Och vi har ofta fått göra det — åtminstone i tidigare skeden — i kamp med en ovillig bonderörelse, som inte gärna ville syssla med de sakerna. Det är arbetarrörelsen som har varit pådrivande när det varit fråga om att åstadkomma förbättrade

sociala förhållanden i vårt land. Det tror jag inte att herr Gustavsson kan komma ifrån. Socialdemokratin har verkligen varit lyhörd i det fallet.

Så ytterligare några ord om koncentrationen och lokaliseringsspolitiken. Jag är glad över den lokaliseringsspolitik som innebär att man nu lokaliserar ut statliga företag till olika delar av vårt land, i detta fall till andra större tätorter. Och då vill jag ställa en fråga till herr Gustavsson i Alvesta, eftersom han återopade centerens villighet att driva decentraliseringspolitik: Hur går det med era egna organisationer; är de också beredda att följa med? Det är ju en av huvudpunkterna i detta fall att det inte bara är staten som skall lokalisera ut företag, utan att även den privata företagsamheten och bonderörelsen skall medverka till att minska den nuvarande koncentrationen.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att jag har litet svårt att hänga med i svängarna när socialutskottets ordförande går upp i varv. Först stiger herr Karlsson i Huskvarna upp och säger att när Romanus talar då är det folkpartistisk barnvänlighetsdemagogi. I nästa anförande är han oerhört indignerad och säger att inte skall Romanus sätta betyg på honom; det betackar han sig för. Men vem var det som satte betyg på vem? Det framgår nog av protokollet.

Jag har inget behov av att sätta betyg på herr Karlsson. Jag tillät mig att i all stillsamhet säga att man kanske inte skall kasta sten när man sitter i glashus beträffande demagogi. Men vem som är skolmästaren här är det nog inget tvivel om.

Sedan sade herr Karlsson: Det finns problem även för barnfamiljer med goda inkomster – det tycks han nu medge. Och så frågar han: Är ni då beredda att ta de ekonomiska konsekvenserna av detta?

Ja, självfallet! Förra året, när riksdagen antog skattepaketet hade centerpartiet och folkpartiet en annan prioritering, och där fanns både den ena och den andra sidan med. Varje gång som folkpartiet i riksdagen har föreslagit några utgifter har vi också varit beredda att medverka till att skaffa inkomster till dem. Det har faktiskt finansministern numera erkänt. Det tycker jag att även herr Karlsson kunde göra.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har i mitt tidigare anförande sagt att socialdemokraterna är ovilliga att diskutera orsakerna till de problem vi har i samhället i dag. Under 1950-talet och 1960-talet har det varit samma förhållande. Jag har mött många socialdemokrater i olika debatter och ständigt fått höra: Se hur många procent vi har ökat vår nationalinkomst! Men man har glömt bort många saker i sammanhanget, och i dag ser vi följderna.

Vi är inte rädda för att diskutera samhällets baksida, säger Göran Karlsson i Huskvarna; det är arbetarrörelsen som drivit på utvecklingen hela tiden. Men jag kommer tillbaka till frågan om lokaliseringsspolitiken. Vem är det, Göran Karlsson, som har drivit den hårdast under de senaste 15–20 åren? Jag är medveten om att socialdemokraterna i vissa sammanhang varit med, och under de senaste åren har inställningen blivit

en annan på grund av den opinion som kommit till uttryck ute i landet. Men lokaliseringspolitik är ju inte bara att flytta företag, utan det är att skapa förutsättningar för en positiv utveckling i landets olika delar, och då är kommunikationerna, bostadsfrågan och skattefrågan avgörande för utvecklingen.

Det är intressant att notera att socialdemokraterna i alla sådana här debatter till slut kommer in på jordbrukets organisationer. Göran Karlsson sade: Hur har ni det med era egna företag i Stockholm? Ja, centerpartiet har ju sitt kansli här i Stockholm. Men Göran Karlsson får skilja mellan centerorganisationen och jordbrukets föreningsrörelse som är självständiga organisationer. Jag hoppas att det kommer att göras en översyn och att det även där skall finnas möjligheter till förflyttningar. Men, Göran Karlsson, av den samlade föreningsrörelsens anställda är det en mycket liten del som är placerad i Stockholm. Det är bara att konstatera.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, fattas bara annat! Ni kan väl inte flytta mejerierna och slakterierna och alltsammans till Stockholm! Det ligger ju i sakens natur att det största antalet anställda inom bondekooperationen finns ute i landet. Det skulle vara häpnadsväckande annars.

Det är inte meningen att vi skall föra en lokaliseringsspolitisk debatt här, och jag skall följaktligen fatta mig kort på den punkten. Jag medger gärna att centerpartiet har varit verksamt för att få en ökad lokalisering till stånd, och det har vi också varit från regeringspartiets sida. Jag vill bara betona att när den började förverkligas, så var det socialdemokratin som fick bära den stora tunga bördan.

Sedan ett par ord till herr Romanus!

Det är gott och väl att ni inom folkpartiet vill finansiera de reformer ni föreslår. Men om jag inte minns fel var det i stort sett bara cigarettrökarna som skulle betala alla de reformer ni ville genomföra. Jag undrar om det kan vara rätta vägen att genom punktskatter låta vissa grupper svara för finansieringen av de reformer man föreslår.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag hade ursprungligen begärt ordet först i anslutning till punkten 6 i utskottets betänkande, vilken handlar om bostadstillägg till barnfamiljerna. Men när nu statsrådet Odhnoff har tagit initiativ till någonting som, åtminstone till en början, liknade en principdebatt om hela familjepolitiken vill jag gärna vara med, trots att jag inte företräder någon reservation eller har något annat yrkande än om bifall till utskottsmajoritetens hemställan under denna punkt.

Herr talman! Det finns en miljon barnfamiljer i Sverige. I dessa familjer lever tre och en halv till fyra miljoner människor, alltså ungefär halva folket. Jag är rätt säker på att inte så få av dessa människor med visst intresse kommer att försöka bilda sig en uppfattning om vad som sagts i riksdagen i dag. Jag tror emellertid att de förstört kommer att gå förbi eventuella referat av den senaste halvtimmens replikväxling om hur det var förr i världen, om vem som vill det ena och det andra och om var

Onsdagen den
14 april 1971

*Allmänna barnbi-
drag*

jordbrukets organisationer lämpligen bör lokaliseras. Men det finns en substans i denna fråga som intresserar väldigt många. Låt mig bara säga till utskottets värderade ordförande att när han gör gällande att borgerliga partier först på senare tid har intresserat sig för socialpolitik i allmänhet och uppenbarligen familjepolitik i synnerhet, så har han väl historiskt sett i någon mån – men inte helt – rätt i det. Jag skulle vilja rekommendera herr Karlsson i Huskvarna ett historiskt studium – det är så populärt numera. Läs vid tillfälle när tiden räcker till motionen nr 1 till 1935 års riksdag! Det är en intressant läsning.

Det som frapperar mig är emellertid att om herr Karlsson tycker att vi som företräder oppositionen har ändrat ton och mening, så har nog herr Karlsson och hans meningsfränder också gjort det. Hans svar på kritiken: ”Kom ihåg att vad vi än beslutar så måste kostnaderna härför bäras av skattebetalarna!” kunde han ord för ord ha hämtat ur vilket rutinanförande som helst av någon borgerlig riksdagsledamot på 1920- och 1930-talen. Tiderna förändras, herr Karlsson, och vi med dem. Det är kanske bäst så!

Fru Odhnoff började med en, såvitt jag förstår, fullständigt korrekt beskrivning av vad som skett på familjepolitikens område de senaste åren. Hon gjorde också den, såvitt jag förstår, fullständigt korrekta sammanfattningen att det faktiskt är åtskilligt som har skett. Det har åtgjorts rätt mycket trots pågående utredningar och andra komplikationer, och det har satsats rätt mycket pengar. Jag har inte några siffror i huvudet, men bara på två poster – de för två år sedan införda bostadstilläggen och den senaste höjningen av barnbidragen – har vi satsat runt en miljard kronor i nya pengar. Det har även gjorts andra satsningar – bidragsförskotten och en del därtill. Men jag tror att vi är överens om alldeles oavsett vad vi kan ha haft för varierande uppfattningar om prioriteringar under de senaste åren, att statsfinansiering och samhällsekonomi – sådant som läget, välkänt för oss alla, är i dag – sannolikt inte hade medgett några nämnvärt större nya satsningar under den tiden.

Sedan kan vi hur mycket vi vill säga att vi har varit beredda att medverka till finansieringen av det vi har föreslagit. Men så där väldigt mycket mer i pengar mätt vill jag inte tro att det har varit möjligt att satsa. Frågan är då om vi möjligen har satsat fel det vi har satsat. Helt kan vi väl inte visa ifrån oss den frågan.

Jag vill gärna bekänna, herr talman, att det känns betydligt tyngre och svårare att syssla med familjepolitik i dag än det gjorde t. ex. när familjepolitiska kommittén, som jag har nöjet tillhöra, började sin verksamhet våren 1965. Det är som om det vore en mycket större och mycket svårare materia att handskas med i dag än den gången.

Jag avslöjar inga hemligheter om jag säger, att kommittén under första delen av sitt arbete var tämligen enig i en väsentlig fråga – det framgår av kommitténs första betänkande – nämligen att här måste göras en differentiering och att det måste satsas framför allt på de mest stödbehövande familjerna. Det var lätt att definiera dem. Det var i första hand familjerna med de låga inkomsterna och de många barnen. Det var också den gången relativt lätt att isolera den gruppen.

Fortfarande utan att göra anspråk på någon exakt aktuell sifferkun-

skap kan man väl säga att vi i mitten av 1960-talet ganska klart kunde urskilja en grupp på så där en kvarts miljon familjer – ungefär 100 000 ofullständiga familjer, alltså familjer med en försörjare, och 100 000–150 000 fullständiga familjer – som befann sig i ett svårare ekonomiskt läge än de övriga 750 000 familjerna. Familjerna i den gruppen hade de mycket låga inkomsterna och i många fall det större antalet barn, åtminstone alltid flera än ett.

Utifrån den iakttagelsen var det också ganska lätt att säga att vi måste inrikta förbättringarna av familjestödet i första hand på denna grupp. Det var tekniskt inte särskilt svårt att göra det. Så småningom framgick ur dessa överväganden ett system med vilket jag inte är helt nöjd – det har jag deklarerat många gånger – nämligen det nuvarande systemet med bostadstillägg till barnfamiljer, som dock hade den egenskapen att det styrde stödet dit där det bäst behövdes.

I dag uppbär 425 000 familjer bostadstillägg, åtminstone till någon del. Det är alltså flera än de 250 000 familjerna, men samtidigt kan vi – däri har herr Romanus rätt – konstatera att gruppen av särskilt stödbehövande har vuxit i storlek och att det inte längre är lika lätt att komma underfund med var den finns. Och den är inte lika lätt att hjälpa, ens förutsatt att man har pengar till hjälpen, som det föreföll att vara bara för några år sedan.

Man kan kalla det för slagord, men det som har döpts till den nya fattigdomen är en realitet. För mig är det en trivialitet, herr Romanus, att även familjer med två inkomsttagare och goda, kanske till och med mycket goda, inkomster dagligdags konstaterar att det är svårt att få pengarna att räcka till. Det gör alla med ytterligt få undantag. Vi i denna kammare brukar då och då betecknas såsom höglönstagare, och vi hör i varje fall inte till de dåligt ställda. Men jag undrar hur många riksdagsledamöter som inte dagligdags är beredda att vitsorda att det är svårt att få pengarna att räcka till. Jag är i varje fall beredd att göra det när som helst. Det är rätt trivialt.

Men även i en annan mening är detta en verklighet. De reellt stödbehövandes antal har otvivelaktigt vuxit och sprängt ramen för det vi för några år sedan kallade låginkomstgrupperna. Vi har ett statligt och kommunalt bostadstillägg, speciellt syftande till att stödja dessa familjer. Gränsen för oducerat sådant tillägg går efter det senaste ändringsförslaget vid ungefär 20 000 kronors familjeinkomst och tillägget försvinner i praktiken helt och hållet vid en inkomst som är ca 10 000 kronor högre.

20 000 kronor – i dag räcker inte det om man vill dra gränsen för dem som har det besvärligt. Låt vara att ett i huvudsak oducerat bostadstillägg räcker upp till den gräns som vi brukar beteckna som låglönegränsen, var den nu går – den är rätt diffus. Men ovanpå de grupperna i inkomstskalan har vi de familjer som tjänar 2 000 à 3 000 kronor i månaden. Och det är en stor grupp! Det är ostridigt att ett nästan för varje vecka växande antal av dessa familjer på goda grunder och med alldeles korrekt tillämpning av de normer och regler som finns tillerkänns behovsprövad, kontant kommunal socialhjälp därför att det inte går ihop.

Vi vet också att det som skiljer familjerna i den gruppen – som trots

inkomster närmast ovanför den egentliga låglönenivån inte får det att gå ihop – från andra inkomsttagare i samma läge, som kanske klarar sig riktigt hyggligt, väsentligen är tre företeelser.

Oftast finns det bara en inkomsttagare i familjen.

Det finns mer än ett barn – riktigt stora familjer är sällsynta i dag, men det finns i varje fall mer än ett barn.

Man har en hyra som är orimligt hög i förhållande till inkomsten.

Det är dessa tre kriterier som konstituerar behovet av socialhjälp. Det finns i dag omkring 60 000 barnfamiljer som uppbär socialhjälp som tillskott till det generella stödet och antalet växer snabbt.

Socialhjälp – denna på många sätt primitiva hjälpform – har kommit att spela en kanske väl stor roll i vår socialpolitiska debatt i Sverige på senare tid. Ekonomiskt, sett ur hela samhällets synpunkt, spelar den näst intill ingen roll alls. Av bortåt 30 000 miljoner som samhället totalt – stat och kommuner – satsar för sociala ändamål är inte mer än ungefär en procent, 300 miljoner kronor, socialhjälp.

Jag tror ändå att man inte nog kan uppmärksamma socialhjälpens utveckling ur en annan synvinkel än den strikt ekonomiska – som i och för sig kan vara viktig nog för kommunerna, som skall betala – nämligen att vi bör se socialhjälp och dess utveckling som en larmsignal. När behovet av sådan hjälp stiger – och stiger snabbt – och särskilt när de hjälpsökande är att finna i inkomstgrupper som vi normalt betraktar som visserligen inte på något sätt särskilt gynnade, men ändå inte som de sämst ställda, är det en larmsignal om att någonting har gått snett i vårt välfärdssystem i övrigt. Normalt skall den posten inte behöva växa, men nu gör den det – och den växer snabbt.

Vi vet att det i våra storstadsområden finns nybyggda bostadskvarter – stora nya bostadsområden – där en tredjedel och i något av mig känt fall hälften av alla boende uppbär socialhjälp som bidrag till hyran. Märk väl: Detta är inte de människor som vi ser omskrivna i tidningar i samband med misshandelsmål och annat elände, det s. k. klientelet, de s. k. socialfallen, de utanförstående och avsigkomna, som får så många nedsättande benämningar. Det är inte de. Huvuddelen utgörs av de alldeles vanliga familjerna, som arbetar och sliter och gör sin insats i ett heltidsjobb, har full inkomst för det men ändå inte kan få ekonomin att gå ihop. Det är detta som är problemet. Och en del av problemet är familjepolitisk, eftersom så många av dem är barnfamiljer.

För litet över två år sedan "sjösatte" vi reformen med bostadstillägg till barnfamiljer. Första året visade det sig att över 400 miljoner kronor gick åt för att betala denna reform. Eftersom jag inte har några siffror med mig måste jag hänvisa till "närmevärden" – låt mig säga att jämfört med det tidigare familjebostadsbidragssystemet tillfördes barnfamiljerna bortåt en kvarts miljon kronor i friska pengar. Det rörde sig om storleksordningen 200–250 miljoner kronor.

När riksdagen på en gång matade in bortåt en kvarts miljon kronor i friska pengar i barnfamiljernas budget, borde man ha kunnat avläsa en minskning i behovet av socialhjälp till bostadskostnader. Det finns ingen undersökning på detta ännu, men jag har tagit stickprov och frågat mig för. Överallt har jag fått samma svar: Man kan inte avläsa den minsta lilla

dämpning i ökningstakten när det gäller det behovet. Ökningen av familjernas behov av socialhjälp till bostadskostnader fortsätter oförminskat trots kvartsmiljonen. Vad kan det bero på?

Jag har kunnat hitta tre möjliga förklaringar – kanske finns det flera. En är naturligtvis att vi skulle ha råkat konstruera en reform som är alldeles felaktig, som inte träffar rätta människor med rätt belopp. Det är mycket litet sannolikt. Reformen är faktiskt så gjord att den styr pengarna dit där behovet rimligen är störst – till de låga inkomsterna och de större familjerna.

Man kan också tänka sig att det fanns ett tidigare otillfredsställt behov: kommunerna har inte klarat att tillgodose hela det behov av stöd som i och för sig var dokumenterat. Man har gått så långt man orkade och man har kallat den bit man orkade med för stöd till hyran. När sen det stödet kommer från annat håll, säger man: Ja, men det är fortfarande inte uppe där det borde vara. Vi får fortsätta att betala ut vår del också. Nu kan vi kalla den någonting annat eller fortsätta att kalla den detsamma. Vad man kallar socialhjälpens spelar så liten roll. Det är en möjlig förklaring, och jag tror att den rymmer en del.

Det finns en tredje möjlighet. Ett par hundra miljoner kronor räcker kanske bara nått och jämnt till att nollställa bostadskostnaderna ett år. Förklaringen kan vara att stegringen av kostnaderna för nyproduktion av bostäder är så stor och så snabb – t. ex. år 1969 – att de tvåhundra miljonerna i stort sett bara räcker till att kapa den nya toppen. Det är möjligt att det är så, och det bör vi ta reda på.

När man säger att det blivit svårare än för några år sedan att handskas med detta, är det just därför att den isolerbara gruppen av dem som vi kunde iaktta hade grundade anspråk på ett förstärkt stöd har vuxit och dessutom blivit svårare att definiera. Det är möjligt att siffran 400 000 – 425 000 familjer, dvs. de som uppfyller kriterierna för bostadstillägg, i dag är korrekt när det gäller dem som har det sämst. Den kanske ligger ändå högre.

Vad gör vi då? Jag har varit mycket övertygad om – övertygelsen har inte släppt ännu – att det är alldeles nödvändigt att differentiera familjestödet, göra det selektivt och sätta in stötarna där pengarna kan göra bäst nytta och där de bäst behövs. Det är många som tidigare har varit helt "frälsta" för tanken på ett så likformigt, så generellt utformat stöd som möjligt, men som i dag har tänkt om. För något år sedan träffade jag socialministern i den senaste labourministären i London, en man som i stort sett ägnat sitt liv åt att slåss för en socialpolitik -- inte minst en familjepolitik – av den modell som uppenbarligen bl. a. herr Romanus företräder och enligt vilken så stor del av stödet som möjligt skall fördelas efter generella grunder och lika till alla. Efter något års försök som socialminister sammanfattade han sina erfarenheter med orden: England får aldrig råd att avskaffa fattigdomen förrän vi vågar peka ut den. Jag tror att det ligger någonting i det. Om man inte skall anse sig ha rätt att ge ett rejält stöd till den som verkligen behöver stödet utan att söka alibi i att ge samma stöd också till den som inte behöver det, eller i varje fall inte behöver det lika väl, då tror jag aldrig att vi får råd att avskaffa vare sig den gamla eller den nya fattigdomen.

Nu säger utskottets ordförande att hellre än att indexreglera barnbidragen, så låt oss satsa pengarna i systemet för bostadstillägg. Vi är överens, herr Karlsson i Huskvarna och jag, om att vi i varje fall inte för närvarande skall indexreglera barnbidragen. Vi är också överens om att man hellre skall använda pengarna där de på ett differentierat sätt gör bäst nytta. Det är väl helt klart att en höjning av barnbidraget med låt oss säga en hundralapp om året i väldigt få fall förändrar familjernas situation. Man kan tala om gottköpspengar eller vad man vill, men det är alldeles klart att för en tvåbarnsfamilj som är i en mycket svår ekonomisk situation och får 50 kronor ytterligare i månaden är det skönt när pengarna kommer. Men det förändrar i stort inte familjens ekonomiska situation. För den som är i en mycket god ekonomisk situation och tjänar 50 000 - 100 000 kronor om året är det kanske också kul när pengarna kommer, men det förändrar fortfarande inte vederbörandes ekonomiska situation. Däremot kostar det staten 180 miljoner kronor. Samma belopp inmatat i bostadstillägssystemet skulle för de värst utsatta familjerna kunna ge ett stöd som närmar sig samma belopp per månad eller i varje fall per kvartal som vi nyss talade om per år. Då märks det också i familjernas ekonomi.

Det är emellertid en hake med detta, herr Karlsson i Huskvarna, och det är att bostadstillägssystemet är så utformat att det faktiskt inte tål hur mycket pengar som helst. Det går inte att bygga ut det hur långt som helst. Det är nog möjligt att komma en bit ytterligare - 180 miljoner kronor tror jag att det skulle kunna svälja, kanske 360 miljoner kronor också, vad vet jag. Men bl. a. de marginal- och tröskeleffekter som i vissa inkomstlägen är närmast groteska och en del andra olägenheter gör att det systemet inte tål att bli en huvuddel i det familjepolitiska stödsystemet. Vi får söka oss fram också på andra vägar.

Nu har man sagt att vi måste ha en samlad plan. Jag vill minnas att jag själv en gång för några år sedan motionerade i det ärendet, att vi måste ha en samlad bedömning av hela familjepolitiken. Vi kan inte hålla på med en familjepolitisk kommitté, en barnstugeutredning och, som för några år sedan, en familjeskattutredning och en mängd andra ting, dvs. utredningar som pysslar med var sin bit av problemet. Lägg i stället alltihop på ett ställe och ge oss en samlad plan.

Det är mycket vanligt här i riksdagen att vi återkommer med våra motioner som följetong år efter år. Detta är en motion som jag för länge sedan slutat att väcka därför att min erfarenhet har sagt mig att det inte går att komma fram på den vägen heller. Fältet är helt enkelt för stort. Vi skulle kunna tillsätta en stor familjepolitisk kommission men den måste mycket snabbt falla sönder i sektioner - eller vad man nu vill kalla det - som tar var sin bit, därför att det inte går att vid ett bord under en hatt utreda alla dessa ting - på kontantstödssidan, på skattesidan och på servicesidan. Då skulle man ändå bara formellt och inte reellt ha nått en samordning. Vi får väl hålla på som vi gör, och det är litet tröstlöst att det skall ta så lång tid och att det är så mycket material som skall fram.

Till slut vill jag bara, herr talman, knyta an till den debatt som utskottets presidium - utskottets ordförande och vice ordförande - hade inbördes för en stund sedan, där man var på väg ut i en allmän

diskussion om samhället och hur samhället fungerar särskilt för barnfamiljerna. Det är väl inte vår uppgift, när vi försöker komma till rätta med konkreta familjepolitiska spörsmål, att sväva ut så oerhört långt. Att i alla sammanhang underkänna hela samhället ända ned i dess grundval är ju en debatteknik som brukar utmärka debattörer som står rätt långt från både herr Karlsson i Huskvarna och herr Gustavsson i Alvesta. På en del konkreta punkter är det emellertid uppenbart att våra familjepolitiska bekymmer hänger samman med förhållanden i samhället i övrigt. Jag skall inte alls ge mig så långt ut som till decentralisering och centralisering, lokaliseringspolitik och allmän miljö och sådant. Det räcker med att stanna ett ögonblick vid skatten.

Sverige är ju ett av de få länder i världen där man vid beskattningen inte tar någon hänsyn till försörjningsbörda, till familjernas storlek m. m. Vi har en annan teknik, jag vet det, men vi är faktiskt tämligen ensamma om det.

Nu är det ju så att man har, med som jag anser stor rätt, sagt att låginkomst är ett annat ord för inflationskänslig inkomst. Jag tror det är riktigt att det är de låga inkomsterna som alldeles speciellt är känsliga för inflation. Om man bara stiger upp ett steg till de där inkomstgrupperna som vi har talat om i dag och som inte i egentlig mening har låga inkomster – de som vi brukar tala om i exempelvis låginkomstutredningar – dvs. inkomster på 2 000 – 3 000 kronor i månaden, så gäller ju fortfarande att även dessa är inflationskänsliga inkomster, som har ytterst litet av realkapital att sätta emot inflationens härjningar.

Men därtill kommer att den gruppen i mycket hög grad har skattekänslig inkomst. Vi vet att just däromkring har vi den ökända puckeln. Där kulminerar marginalskatteskalen. Det är väl ändå så att de rätt stora grupper, som för några år sedan kunde uppleva sig själva som liggande ett litet stycke över det ekonomiska bottenkiktet, har haft svårt att behålla det försprånget därför att deras löneökningar, som ju har utfallit i vanlig ordning, efter skatt- och prishöjningar inte har räckt till utan de har på något sätt sjunkit ned i låginkomst kategorin. Däri består problemet till stor del.

Jag har sagt en gång i ett annat sammanhang, att det är väl en egendomlig jämlikhetspolitik om man skall börja med att rikta in sig på de grupper som ligger strax ovanför vad vi kallar låginkomstgrupperna och pressa ned dem dit. De grupper som låg just på den nivå dit vi hoppas kunna höja de egentliga låginkomstgrupperna pressas alltså ned i låginkomststräsket. Det är en egenartad jämlikhetspolitik. Jag tror, herr talman, och det är därför jag säger det, att vi just i vår familjepolitiska situation har ett bevis för att det är detta som håller på att ske. När de 250 000 familjerna från 1965 med ett alldeles speciellt stödbehov har blivit kanske 400 000 eller 500 000, kanske utgör hälften av våra barnfamiljer, då är det detta som skett, att de som låg ovanför den egentliga låginkomstgränsen trots nominella förbättringar har sjunkit under den gränsen. Och det ställer särskilda krav.

Jag är, herr talman, något pessimistisk i fråga om våra möjligheter att med hittills vanliga familjepolitiska åtgärder komma åt den problematiken.

Onsdagen den
14 april 1971

*Allmänna barnbi-
drag*

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Det har varit utomordentligt intressant att lyssna till herr Carlshamres erfarenheter av det familjepolitiska utvecklingsarbete som han själv så verksamt har deltagit i. Han sade att det i början tycktes vara så lätt att prioritera och att se hur problemen kunde lösas upp. Man undrar då: Var inte den lättheten skenbar, därför att kunskaperna inte räckte till att tränga in i kärnfrågorna? Inte minst genom familjepolitiska kommitténs fortsatta arbete har vi ju fått en så mycket mer detaljerad bild av den familjepolitiska problematiken.

Vad man frågar sig är vidare om den grupp som det här har talats om i första hand kan hjälpas med pengar, dvs. om det är den ekonomiska problematiken som överväger. Jag tror att det i väldigt många av familjerna i dag i stället är ett stöd i själva funktionen som är nödvändigt. Den lilla krets som hushållsenheter med ett eller två barn utgör räcker inte för kontakter och för ett utbyte av tjänster. Familjen måste vidgas mot samhället, och jag ser barnstugan som en förlängning av och ett stöd till familjen.

Beträffande de ekonomiska svårigheterna frågar jag mig om de inte ofta har sin grund i en samhällsplanering som utgår från att den som arbetar skall ha sin "markservice" avklarad utan att själv behöva ägna några bekymmer åt denna. Man planerar bostadsförsörjningsområden som ghetton enbart för boendet och avskärmade från produktivt arbete ute på arbetsmarknaden. Och man lägger dessa bostadsförsörjningsområden så att orimlig tid får offras på resor mellan bostad och arbetsplats.

Detta sätt att bo bygger i stor utsträckning på att man skall ha ett väl fungerande system för service åt den som är ute och arbetar. Den där markservicen består väldigt ofta av en hemmafru. Hemmafrun skall hålla igång bostadsförsörjningsområdet på dagen – beteckningen "sovstad" visar att planeraren över huvud taget aldrig har tänkt på de människor som skall fungera i detta område.

När hemmafrun går ut på arbetsmarknaden får hon då behov av service i rik mängd – även om kravet naturligtvis ofta är outtalat. Det ställs krav på långa öppettider i barnstugan. Det ställs krav på hjälp med mat, tvätt och städtjänster. Det blir en mycket stor belastning på den sociala servicen i dessa kommuner.

Jag tror att det är nödvändigt att gå in för ett system med selektiva stödformer, så som herr Carlshamre har skisserat. Men jag tror att man dessutom, för att möta de stora problem som människor ställs inför, måste ha en mera aktiv samhällsplanering, där sociala mål kan ställas som riktmärke.

När det gäller de övriga talarna är det en stark kontrast i förhållande till herr Carlshamre som slår en. De borgerliga reservanterna talar utifrån en statisk syn på familjepolitiken, en statisk syn som ställer krav på regering och riksdag att i förväg läsa sig vid vissa familjepolitiska åtgärder för ett stort antal år framöver.

Herr Gustavsson i Alvesta är uppenbart medveten om att familjepolitiken gäller den enskilda människans trygghet. Han kan nog också se hur motionen har ett alltför snävt synsätt när det gäller det familjepolitiska området och hur reservationen i sina krav är alltför snäv.

Vad beträffar herr Romanus får jag plocka ut några av de saker han talade om. Låt oss börja med gottköpsbidraget. Slå gärna upp prefixet eller förleden gottköp i ordboken. Där står en rad synonymer, bland andra lättvunnet, lättköpt, hastigt tillkommet, billigt, av ringa värde. Att folkpartiet tolkar mitt tal om gottköpsförslag och gottköpsbidrag som att jag menar att bidraget skulle vara ägnat att köpa godis för får nog stå för folkpartiets räkning. Det visar väl närmast vilket användningsområde folkpartiet spontant kan tänka sig för en knapp tia i veckan.

När sedan herr Romanus tar upp diskussionen om familjen i ett hyggligt inkomstläge som har svårt att få pengarna att räcka till, så tycker jag att det är viktigt att slå fast att för denna familj räcker ju inkomsten till en utomordentligt god standard på vissa områden, medan man på andra måste begränsa sig. Skillnaden mot låginkomsttagaren är ju att låginkomsttagaren måste spara på varje utgiftspost. Han har aldrig någon guldkant på tillvaron.

Det är intressant att höra av herr Romanus att den önskelista som läggs fram i motionen skall uppfattas som en prioritering. Jag noterar att barnstugesidan tydligen faller helt utanför de samlade reformer inom familjepolitiken som motionen handlar om.

Men för att svara mot människors starkt skiftande behov fordras i hög grad differentierade åtgärder inom familjepolitiken. Vi lever ju i ett dynamiskt samhälle, där familjepolitik och samhällsutveckling ömsesidigt måste anpassas till varandra. Det är självklart alldeles nödvändigt att man har en övergripande målsättning när det gäller familjepolitiken och att de familjepolitiska åtgärderna baseras på en genomtänkt linje. Men familjepolitiken kan ju inte begränsas till allmänna ekonomiska stödåtgärder, utan den måste omfatta en rad olika områden inom samhällsutvecklingen. Det gäller utbyggnaden av barnomsorgen genom barnstugor och barnvänliga miljöer. Det gäller hela frågan om boendemiljöns utformning, som vi litet grand har snuddat vid. Det gäller en mängd olika servicefrågor: arbetstidsfrågor – inte minst för småbarnsföräldrar – skolans innehåll och utformning, familjelagstiftning osv. Familjepolitiken kan inte isoleras och låsas fast för någon längre tid. Den måste hela tiden fungera i sitt sammanhang. Den skall inte bara successivt anpassas till samhällsutvecklingen. Den skall också påverka samhällsutvecklingen i riktning mot trygghet och jämlikhet.

Det är ju därför som vi på familjepolitikens område bedriver ett fortlöpande utrednings- och planeringsarbete, som skall ge oss underlag för politiska ställningstaganden när det gäller de familjepolitiska reformer som vi arbetar på. Detta underlag kommer också att ge en grund för bedömningen av den fråga som fru Marklund har tagit upp i sin reservation. Det mycket omfattande arbetet – som pågår främst inom familjepolitiska kommittén och barnstugeutredningen men också inom bl. a. servicekommittén, socialutredningen och familjelagssakkunniga – kommer att ge grundläggande material för bedömningar och beslut om de familjepolitiska åtgärder som kan bli aktuella under de närmaste åren.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag har inte något behov av att polemisera mot herr

Carlshamre – inte av den anledningen att jag skulle instämma i allt vad han sade, men därför att jag instämmer mer i vad han sade nu, än vad han har sagt vid andra tillfällen.

Det intressanta i herr Carlshamres anförande var – om det ursäktas – just det avsnitt där han – med kanske något fler ord än jag använde – utvecklade den synpunkt som jag litet sammanträngt ville kalla ”de nya fattiga”. Eller det förhållandet, att familjer med goda inkomster har svårt att få pengarna att räcka. Jag menar naturligtvis, och det förstår herr Carlshamre lika bara som någon annan, inte de triviala penningbekymmer som väl alla har, utan just detta att man trots goda inkomster upplever sin situation som allvarligt problematisk. Att man vänder sig till socialhjälp är ett tecken på detta, men även de som inte gör det kan uppleva sin situation som fylld av svårigheter. Men som sagt, jag har inte något behov av ytterligare polemik med herr Carlshamre.

Fru Odhnoff sade att många av svårigheterna beror på dålig planering, på att man inte har barntillsyn, att det inte finns service osv. Det tror jag är alldeles riktigt. Och det svar som jag måste ge henne är, att då är det desto större anledning att satsa mer på att förbättra denna service, denna barntillsyn osv.

Det kan då påpekas att en hel del görs, det är en snabb utveckling just nu av barnstugebyggandet. Javisst, men man kan inte komma ifrån att den regering som har haft ansvaret på detta område under ganska lång tid har låtit bli att göra särskilt mycket. Under hela 1950-talet och första halvan av 1960-talet var barnstugebyggandet praktiskt taget obefintligt. När förslag fördes fram som syftade till att t. ex. snabbt få en förbättring till stånd genom en satsning på familjedaghem, och när förslag under många år fördes fram om förbättrad boendeservice i övrigt, var intresset från regeringens sida inte så stort som man kunde önska.

Det är därför litet makabert när familjeministern säger: ”Här ser man vilken prioritering folkpartiet gör. Ni har inte nämnt barntillsynen i motionen.” Nej, men det finns ju fler motioner. Den här motionen handlar om det direkt ekonomiska stödet till barnfamiljerna. Om fru Odhnoff är kvar vid behandlingen av ytterligare några punkter under denna huvudtitel, kommer hon att finna att vi har reservationer som gäller ökade statsbidrag, t. ex. till både daghem och familjedaghem. Så på den punkten tror jag inte att hon kommer så billigt undan.

Jag hade inte väntat mig att fru Odhnoff skulle ta den här lilla vitsen, om att ”gottköpsbidrag” kan tolkas på två olika sätt, så allvarligt att hon menade att man skulle gå till uppslagsböcker för att reda ut hennes uttryckssätt.

Det är inte jag som har hittat på vitsen – det vill jag inte skryta med – och den kanske inte är så förfärligt rolig heller. Men det reella i det hela är väl ändå att fru Odhnoff viftar bort vårt förslag om vårdnadsbidrag och säger, att 500 kronor om året skattefritt inte är någonting.

För en familj som har tre barn under sju år är det 1 500 kronor skattefritt. För att tjäna lika mycket måste man i regel tjäna 3 000 kronor. Jag vet inte hur många barnfamiljer som bara viftar bort detta och säger: ”Det där är ju ingenting.” Det måste vara detta som var syftet med uttalandet i alla fall.

Att vårt förslag om ett vårdnadsbidrag skulle vara ett hastigt påkommet förslag är fel. Däremot ligger det någonting av hastigt övergivande i den här frågan från fru Odhnoffs sida och hennes parti, som tidigare under många år har talat om att införa ett vårdnadsbidrag, men nu bara vänder tummen ned.

Det är klart att man inte skall låsa fast familjepolitiken för all framtid. Det är ingen som har hävdad det, vi begär bara en plan. En viss stadga och samordning av planeringen skulle väl ändå inte skada? Inte var det väl tillfredsställande att vi efter många års skattedebatt förra året fick en familjebeskattningsreform som bara var en skattereform och ingen familjepolitisk reform? Inte var väl det någon bra planering? I det fallet håller jag faktiskt mer med fru Nancy Eriksson än med fru Odhnoff.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Jag känner inte heller något särskilt behov av att polemisera vare sig med herr Romanus eller med statsrådet Odhnoff – polemik har väl sin tid. Jag tror emellertid att de ting som vi nu sysslar med faktiskt är så komplicerade, så svåra och så stora och betydelsefulla att det bästa sättet på vilket vi kan agera i förhållande till varandra är att försöka lyssna på varandra och fånga upp de uppslag som kan komma. Det kommer väl kloka uppslag från alla håll, som vi bör ta fasta på om vi skall lyckas komma till rätta med detta besvärliga problemkomplex. Dessutom har min erfarenhet lärt mig att det på detta område faktiskt finns en gemensam vilja att komma fram till någonting positivt och verkligt hjälpsamt.

Men det var en punkt i fru Odhnoffs senaste anförande som jag ville knyta några reflexioner till, nämligen det i och för sig riktiga talet om att vi inte löser problemen bara med ekonomiskt stöd utan att det är själva strukturen i samhället, hela serviceutbudet och allt detta som måste till. Det är naturligtvis riktigt. Jag vill inte ett ögonblick misstänkas för att vilja dämpa takten i barnstugebyggandet t. ex. Vi hade för några år sedan en ofta upprepad, väldigt ofruktbar debatt om hur stort behovet av barnstugeplatser egentligen var. Någon hade beräknat det till 180 000 och andra tyckte att det kunde räcka med 60 000 osv. Det var en mycket ointressant debatt. Jag tror att om vi tog den i dag skulle vi återigen bli ocnse i bedömningen av hur många sådana platser det till sist behövs. Men det finns en sak som vi är helt överens om, och det är att det behövs väsentligt många fler än vi i dag har. Därför kan man skjuta ifrån sig – kanske för lång tid framåt – bestämmningen av gränsen för hur stort utbudet en gång till slut behöver vara. Vi kan vara överens om att vi bör hjälpas åt att få fram så många barntillsynsplatser som vi över huvud taget orkar med.

Då säger fru Odhnoff att vi måste ställa krav. Det ställs stora krav på servicen. Ett exempel är öppethållandetiden i barnstugorna. Det är besvärligt på sina håll; den räcker inte till. Men då måste jag skjuta in: Låt vara att det ställs stora krav på service, men det finns också gränser för vilka krav vi får lov att ställa på familjerna och kanske alldeles särskilt på

barnen. Jag vet att det är något tillspetsat och inte helt korrekt, men med viss rätt kan man säga att öppethållningstid i barnstugan är detsamma som arbetstid för barnet. Visserligen är det väl inte något barn som finns där riktigt hela tiden från det man öppnar i ottan tills man stänger på kvällen, men det går åt det hållet: öppethållningstid i barnstugan är arbetstid för barnet.

Det är möjligt att det här finns en skillnad i uppfattning och värdering mellan fru Odhnoff och mig. Jag är helt beredd att medverka till att vi förbättrar servicen till barnfamiljerna men inte i den meningen att den ställer orimliga krav på familjernas sätt att tillgodogöra sig den här servicen. Det har gjorts undersökningar – det var väl där man fick siffran 180 000, vill jag minnas – om hur många gifta kvinnor med barn som i dag inte har förvärvsarbete men som skulle önska ta förvärvsarbete, om bara barn tillsynen vore ordnad. Då när man höga siffror. Mig veterligt har man aldrig gjort den motsatta undersökningen. Hur många av dem som klockan sex på morgonen släpar i väg med sitt barn till daghemmet och sedan far kanske tvärs igenom staden till en arbetsplats och tillbaka på kvällen samma väg, hur många av dem skulle om man frågade dem direkt säga: Tänk, om vi kunde slippa ett enda år! Jag tror att de finns också, och därför är jag litet rädd för att alltför starkt betona utbyggnaden av de här formerna av service. Vi kan komma att med dem ställa orimliga krav på familjerna, både på föräldrarna och på barnen, och därför, fru Odhnoff, kommer vi inte förbi att försöka hitta former för det ekonomiska stödet till barnfamiljerna – gärna också när det gäller familjebeskattningen – som ger familjerna någonting som liknar en verklig valfrihet, åtminstone under några år.

Jag vet inte i dag, och ingen vet i dag hur vi med bästa möjliga effekt skall kombinera de olika stödformerna som vi dels har i funktion, dels har förslag om: allmänna barnbidrag, särskilt stöd i form av bostadstillägg, ett eventuellt vårdbidrag, som ännu så länge bara är ett förslag. Det är bl. a. därför som jag inte står bakom någon reservation som begär en plan nu eller mycket snart. Vi kan inte göra den planen. Vi måste tränga in i problemen djupare än vi hittills haft möjlighet att göra för att få den rätta avvägningen och den rätta kombinationen. Men för egen del är jag ganska säker på att avvägningen måste göras på ett sådant sätt att vi sätter en gräns inte bara för de krav vi ställer på samhället utan också för de krav vi ställer på familjerna, särskilt på barnen.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Fru talman! Herr Romanus berättar för oss att han inte har kommit på vitsarna själv – det kan ju vara intressant att få reda på – och när han sedan tycker att de är dåliga vill han inte stå för dem. Jag tror att herr Romanus med detta kan vara besvarad.

Ett litet svar ytterligare kan jag kanske ge, ett citat ur en motion som är undertecknad av Gunnar Hedlund och Gunnar Helén. Där talas om vårdsnadsbidrag, och det sägs: "Hur ett särskilt vårdsnadsbidrag sedan i mera utvecklad omfattning skall anpassas till olika barnantal och olika åldrar är ingen självklar fråga utan behöver få en allsidig genomlysning i ett grundligt utredningsarbete." Ja, det utredningsarbetet har herr

Carlshamre berättat om – det är alltså ett arbete som pågår.

Herr Carlshamre påpekar, som jag tycker mycket riktigt, att det finns gränser för de krav som man kan ställa på familjerna. Jag vill säga att det räcker inte att förbättra servicen, och det räcker inte att öka det ekonomiska stödet. Man måste ju påverka hela samhällsplaneringen, man måste sätta in de stora ansträngningarna för att driva hela samhällsplaneringen med en social målsättning.

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! Det väsentliga i sammanhanget var kanske inte vitsen utan sakfrågan, men den undvek ju fru Odhnoff även i sitt senaste inlägg.

Det citat ur den här motionen som hon läste upp fann jag inte så förgörande som uppenbarligen var avsikten. Det är väl riktigt att det inte är en självklar fråga hur ett vårdnadsbidrag skall utformas i framtiden. Det är också riktigt att det hade varit bäst om man hade haft ett färdigt förslag när man genomförde skattereformen. Men det är inte oppositionen som planerar utredningsarbetet; det är ju regeringen. När regeringen inte klarade det på ett tillfredsställande sätt var vi naturligtvis förra året hänvisade till att skulle barnfamiljerna få någonting utöver en ren kompensation för ökade pålagor och ökade priser, måste vi lägga fram ett konkret förslag. Vi sade uttryckligen att det var ett första steg, och vi var helt med på att det måste byggas ut senare. Vi kan ju bara leva i den verklighet som regeringen skapar.

Detsamma gäller nu. Nu tar vi inte ställning till detaljerna. Men vi begär ett vårdnadsbidrag, det är den princip som vi står fast vid. Det vore, tycker jag, mycket glädjande om även fru Odhnoffs parti kunde stå fast vid den princip som man spikade t. ex. i 1964 års jämlikhetsprogram.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Fru talman! Jag tycker att det är intressant att höra att i valrörelsen har man konkreta förslag att komma med; i mellanvalsperioden finner man att man måste utreda dem.

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! Nej, det var när regeringen lade fram sitt skatteförslag som vi framförde våra ändringsförslag. Men i den situation vi är i nu begär vi givetvis ett ordentligt, genomarbetat förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 4 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Onsdagen den
14 april 1971

**Bostadstillägg för
barnfamiljer, m. m.**

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 191
Nej - 121

Herr *Bohman* (m) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 4 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Marklund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 16
Avstår - 6

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten C 3 (s. 36-38) föreslagit riksdagen att

1) godkänna den i statsrådsprotokollet förordade ändringen i grunderna för bostadstillägg för barnfamiljer att gälla fr. o. m. den 1 januari 1972,

2) till Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 460 000 000 kronor.

I denna punkt hade behandlats

1. motionen 1971:748 av herr Helén m. fl.,
2. motionen 1971:758 av herr Larsson i Öskevik m. fl., vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser att det särskilda bostadstillägget för barnfamiljer med höga bostadskostnader gjordes statligt och i sin helhet finansierades av staten,
3. motionen 1971:770 av fru Olsson i Hölö m. fl., vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser att vid inkomstprövning för bostadstillägg för barnfamiljer den fastställda beskattningsbara inkomsten skulle ökas med 10 procent av den behållna förmögenhet som översteg 30 000 kronor,
4. motionen 1971:777 av herr Petersson i Röstänga,
5. motionen 1971:779 av herrar Pettersson i Lund och Hjorth,
6. motionen 1971:786 av herr Sundgren m. fl.,
7. motionen 1971:787 av herr Svanström, vari hemställdes att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte att åstadkomma mera rättvisande bestämmelser vid beräkning av reducering av statligt bostadstillägg till barnfamiljer på grund av familjens förmögenhet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:748,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:758,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:770 och motionen 1971:787,
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:777,
5. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:779,
6. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:786,
7. att riksdagen godkände den i statsrådsprotokollet förordade ändringen i grunderna för bostadstillägg för barnfamiljer att gälla fr. o. m. den 1 januari 1972,
8. att riksdagen till Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 460 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

3. beträffande *finansieringen av kommunala bostadstillägg för barnfamiljer* av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Carlshamre (m), Larsson i Öskevik (c), Åkerlind (m), Andreasson (c) och Romanus (fp), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,
  - att riksdagen i anledning av motionen 1971:758 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,
  4. beträffande *inverkan av förmögenhet vid beräkning av bostadstillägg* av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Carlshamre (m), Larsson i Öskevik (c), Åkerlind (m), Andreasson (c) och Romanus (fp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,
    - att riksdagen i anledning av motionen 1971:770 och motionen 1971:787 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om

inverkan av förmögenhet vid beräkningen av bostadstillägg för barnfamiljer.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Fru talman! Vid denna punkt har avgivits två reservationer. Den ena gäller de kommunala bostadstilläggens finansiering och den andra inverkan av förmögenhet vid beräkningen av bostadstilläggen.

Vi anser att hela bostadstillägget för barnfamiljer bör finansieras av statsmedel. Enligt vår uppfattning finns det ingen anledning till att en del av det särskilda stödet till låginkomsttagarna skall betalas av kommunerna. Vi har haft denna fråga uppe vid tidigare riksdagar men då inte vunnit gehör för denna tanke. Eftersom vi anser att vårt förslag bör förverkligas har vi kommit tillbaka i år och fört fram förslaget på nytt i en motion och en reservation.

Reservationen 4 gäller inverkan av förmögenhet vid beräkningen av bostadstillägg. För många människor är det så, och vi har givit uttryck för det i reservationen, att förmögenheten kan vara bunden i en rörelse och därför inte är lätt tillgänglig för familjens konsumtion. Då menar vi att det är rimligt att man sänker ökningsfaktorn så att endast en mindre del av förmögenhetsbeloppet läggs till inkomsten. Vi anser det vara riktigt att använda samma ökningsfaktor som vid bestämmande av hustrutillägget och de kommunala bostadstilläggen, och därför har vi som sagt tagit upp den frågan i reservationen 4.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3 och 4.

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! I likhet med herr Gustavsson i Alvesta yrkar jag bifall till reservationerna 3 och 4, och av tidsskäl skall jag inte tillägga något utöver vad herr Gustavsson anförde. Men när vi nu behandlar denna punkt vill jag ändå fästa uppmärksamheten på två motioner som har ett visst aktuellt intresse, men som har avstyrkts av utskottet. Den ena motionen, nr 779, har väckts av socialdemokraterna herr Pettersson i Lund och herr Hjort. Den går ut på att man skall se till att människor inte otillbörligt får ut bostadstillägg.

Den andra motionen, nr 777, har väckts av herr Petersson i Röstånga, folkpartiet. Den går ut på att man beträffande sådana familjer som får sin inkomst sänkt skall se till att de inte behöver vänta för länge på att få detta bidrag. Jag tycker det är självklart att det är den senare motionen som tar upp det viktigare problemet.

I och för sig kan det vara stötande att människor med höga inkomster får ut bostadstillägg, men det har inte någon större praktisk betydelse för övriga. Däremot är det ganska väsentligt att den som snabbt får sin inkomst sänkt inte skall behöva vänta på att få det bostadstillägg som han kan vara så beroende av.

Jag vill där peka på vad utskottet enhälligt skriver på s. 9 i sitt betänkande, nämligen följande: "Genom motionen aktualiseras emellertid frågan huruvida handläggningsrutinerna i kommunerna i ärenden rörande bostadstillägg är sådana att frågan om tillämpning av den här aktuella undantagsregeln kan bli föremål för prövning utan dröjsmål." De

skall alltså inte behöva vänta på sina bostadstillägg. Jag vet att det här inte fungerar riktigt som det bör vid alla tillfällen. Och även om saken nu skall ses över av familjepolitiska kommittén tror jag det vore angeläget att man på åtskilliga håll i kommunerna redan innan dess tittade på hur man behandlar ansökningar om tillämpning av den aktuella inkomsten i stället för den inkomst som ligger två år tillbaka, som ju normalt används. Det bör kunna gå att ändra utan några större omgångar, och det här är en angelägen sak för många familjer.

Herr CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Det problem herr Romanus tagit upp snuddar vid de bekymmer som har ventilerats tidigare i dag om utgifts- och låt oss även gärna säga uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun. Det är otvivelaktigt så att i vårt ivriga reformarbete har vi inte minst lassat på kommunerna uppgifter som inte alla kommuner alltid hinner med att riktigt utveckla resurser till att ta hand om. Det är möjligt – men jag vill säga att jag inte lyckats spåra många sådana fall – att det på ett eller annat ställe kan dröja innan man får en aktuell inkomst att slå igenom i bostadstillägget, om inkomsten blivit sänkt. Principen är annars helt klar: vid mera väsentliga inkomständringar skall man ta hänsyn till den aktuella inkomsten.

Det funderades länge på dessa problem innan vi fick det system vi nu har. Alla är väl överens om att den beskattningsbara inkomsten som mätare på den verkliga standarden är ett väldigt dåligt mätinstrument. Dels träffar den kanske inte särskilt rätt över huvud taget, dels har den olägenheten att vara eftersläpande. Familjepolitiska kommittén har sökt sig fram efter andra linjer och bl. a. försökt koppla in sjukpenningklassplaceringen, som har fördelen att vara mera aktuell men som är ännu mindre exakt och som dessutom har ett tak, för övrigt lågt som gör den besvärlig. Vi har för ögonblicket inte någon annan mätmetod än den beskattningsbara inkomsten, och då får vi dras med den.

Jag ville egentligen bara peka på ett förhållande i anknytning till ett motionsyrkande som det inte finns någon reservation till, och det är detta att man på något sätt borde kunna komma åt de s. k. missbruken, dvs. att inkomsttagare med mycket höga inkomster genom att t. ex. ta ett sabbatsår och bli helt utan inkomst det året kan bli berättigade till bostadstillägg ett eller ett par år senare när de återigen sitter där med sina väldiga inkomster. Det finns ett riksbekant fall som har utlöst det här motionerandet, förmodar jag. Men det är, fru talman, ett mycket litet bekymmer. Det är mycket lätt att införa en regel som säger att sänkt inkomst skall medföra omprövning; där behövs inte något detektivarbete – den människa som har fått sin inkomst väsentligt sänkt sedan den senaste taxeringen hör nämligen av sig själv, och man behöver inte gå ut och leta efter den som har råkat illa ut. De kommer och klagar, i varje fall om det är någon märkbar försämring. Men den som har fått sin inkomst väsentligt höjd och alltså rätteligen skulle gå miste om sitt bostadstillägg kan vi inte räkna med kommer själv, utan vi skulle bli tvungna att införa ett kontrollsystem som skulle omfatta samtliga de 425 000 bidragstagarna för att komma åt kanske fyra eller fem – vad vet jag? – som

Onsdagen den
14 april 1971

*Bostadstillägg för
barnfamiljer, m. m.*

missbrukar förmånen. Det är det som är så orimligt. Då skulle man alltså i en formell rättvisas namn ta på sig utgifter som skulle vara många gånger större än besparingen. Visst skulle vi väl spara några tusen kronor här och var på att slippa utge bostadstillägg till folk som har goda inkomster igen, men det skulle kosta mångfaldigt mer med kontrollen. Kostnaden kan man kanske ta om rättvisan annars sitter i kläm, men vad som är värre är att vi skulle tvingas in i ett system som alltför mycket erinrar om gammaldags behovsprövning i stället för den mera automatiska inkomstgraderingen.

Jag tror att vi varit överens om att i den mån vi skall ha differentierade förmåner, skall dessa så långt det är möjligt fungera automatiskt med hjälp av uppgifter som redan finns hos samhället. För att fastställa det rätta beloppet när det gäller bostadstillägget behöver man utöver uppgifter om bostaden – det är den enda uppgift den sökande behöver bidra med – bara uppgifter om den beskattningsbara inkomsten och om antalet barn, och dessa uppgifter finns redan. Skulle vi behöva bygga på en självdeklaration igen, koppla in begreppet heder och samvete och kontrollera att uppgifterna är korrekta, så skulle vi hamna i det där litet närgångna snokandet som vi varit överens om att försöka komma ifrån. Och, märk väl, vi skulle få snoka i 425 000 familjers förhållanden för att komma åt missbruk hos en handfull!

Herr SUNDGREN (s):

Fru talman! År 1968 beslutade riksdagen, som det erinrades om tidigare i dag i barnbidragsdebatten, om ändrade regler för familjebostadsbidragen. Antalet bidragsberättigade ökade genom att inkomstgränserna höjdes, och beslutet innebar också betydligt förbättrade bidrag. Namnet ändrades från familjebostadsbidrag till bostadstillägg för barnfamiljer. Därmed slog man fast att det grundläggande syftet var att ge stöd för bra bostäder åt barnfamiljerna – detta även om en viss del av tillägget icke var bostadsanknutet. Man ändrade också utbetalningsformen, så att utbetalningarna från den 1 januari 1969 skett direkt till familjerna i stället för till hyresvärderna, vilket tidigare tillämpades och då innebar att bidragen i praktiken utgick i form av lägre hyra.

Utbetalningsförfarandet var föremål för särskild prövning såväl i utredningen och den därav föranledda remissbehandlingen som i motioner i anslutning till propositionen. En reservation till statsutskottets utlåtande 1968:101 för ett bibehållande så långt som möjligt av de utbetalningsrutiner som gällde för familjebostadsbidragen samlade inte mindre än nio reserver i statsutskottet.

Det fanns således en viss tväksamhet i riksdagen för övergång till ett annat utbetalningssystem. Att det fanns ett visst fog för den tväksamheten får vi många uttryck för i dag när vi på möten och konferenser träffar dem som praktiskt sysslar med dessa frågor. Under denna vår har det också till många av de socialdemokratiska distriktskongresserna, bl. a. den vi har i Västmanland den 17 och 18 april, kommit motioner som uttalar sig för en omprövning av utbetalningsförfarandet.

Det pekas i dessa motioner bl. a. på den krångliga administrationen ute i kommunerna som enligt en undersökning, gjord av Kommunför-

Onsdagen den
14 april 1971

*Bostadstillägg för
barnfamiljer, m. m.*

bundet, kostar ca 30 kronor per ärende och år. Man tar upp en undersökning som gjorts av hyresrestantier på dem som resterar för två eller flera månader och som visar att över 50 procent av dem som resterade för hyran uppbar bostadstillägg.

Hyresgäströrelsen i Västmanland har presenterat en undersökning som visar på en mindre betalningsvilja med det nuvarande systemet än med det tidigare. Det verkar tydligt ha en viss psykologisk effekt att man får hyresavier på lägre belopp. Från hyresgästhall meddelas också att man i dag i förhandlingarna om hyrorna från bostadsförvaltningarna möter kompensationskrav för hyres- och ränteförluster.

Det finns ingen anledning att lägga några moraliska värderingar på den här frågan. Det finns många legitima behov som skall tillfredsställas inte minst hos barnfamiljerna i de inkomstlägen det här är frågan om. Vi har under många år haft subventioner för att hålla hyresutgifterna nere. Även om dessa varit för generella har detta system varit praktiskt och rationellt. Jag anser att utbetalningsförfarandet – som jag vill betona väl inte är någon större fråga då det gäller stödet till barnfamiljerna – dock har en viss praktisk betydelse.

I motionen 786 har jag och mina medmotionärer föreslagit att Kungl. Maj:t utfärdar tilläggsdirektiv till familjepolitiska kommittén, som möjliggör en prövning av om de nuvarande bestämmelserna för utbetalning av bostadstillägg för barnfamiljer är ändamålsenliga – detta med anledning av att familjepolitiska kommittén har att bl. a. pröva förslag som, om de förverkligas, kommer att innebära en inte oväsentlig utvidgning av bidragsområdet. Vi anser det då vara lämpligt att utvärdera effekterna av de nuvarande bestämmelserna.

Socialutskottet avstyrker motionen med att hänvisa till de motiv som anfördes 1968 och som då samlade en majoritet i riksdagen för en ändring av utbetalningssystemet och anser att dessa motiv fortfarande är giltiga. Jag anser också precis som utskottet att administrationen kan kompliceras, om man får flera olika utbetalningssystem. Men detta måste ändå vägas mot att detta system enligt många av dem som praktiskt sysslar med de här frågorna innebär, som kommunalmännen säger, en krånglig och dyr administration och att en hel del av det som kommunerna själva satsar i kommunala bostadstillägg ej går till boendekostnaderna. En del bostadsförvaltningar påpekar ökade hyres- och ränteförluster, och representanter för bostadskonsulenternas egen organisation säger att det kan bidra till att skapa en svagare betalningsvilja hos hyresgästerna.

Vi begär i motionen 786 ingen återgång till det betalningssystem som gällde före 1969. Vi begär endast att familjepolitiska kommittén undersöker effekterna av det nuvarande betalningssystemet. Ett enigt socialutskott har yrkat avslag på motionen, och jag inser det meningslösa i att yrka bifall. Jag vill ändå, fru talman, uttrycka den förhoppningen – och i den har jag styrkts vid samtal med ledamöter av socialutskottet – att familjepolitiska kommittén uppmärksammar de praktiska problem som tycks ha uppstått och den opinion som finns för ett annat utbetalningssystem, så att riksdagen, den dag vi har att ta ställning till ökade bidrag på det här området, har ett så bra underlag som möjligt för

Onsdagen den
14 april 1971

*Bostadstillägg för
barnfamiljer, m. m.*

ett klokt beslut och inte utesluter en prövning av det nuvarande utbetalningssystemets ändamålsenlighet.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Fru talman! Vi har ju nu efter den långa inledningen av det kapitel som vi för ögonblicket handlägger, nämligen socialutskottets betänkande nr 5, kommit fram till sakfrågorna. Jag kan fatta mig ganska kort.

I reservationen 3 yrkas att finansieringen av de särskilda kommunala bostadstilläggen för barnfamiljer skall övertas av staten. Jag vill erinra om att när dessa speciella bostadstillägg infördes var avsikten att ge kommunerna en chans att ge hjälp utöver det statliga stödet till barnfamiljerna. Där är det alltså ett direkt åtagande, som man har givit kommunerna möjlighet att ta. Det är ett kommunalt bidrag från första stund och det har aldrig varit tal om någonting annat. Att nu göra någon ändring i detta fall kan utskottet inte anse riktigt.

Jag vill erinra om att det skulle kosta mellan 40 miljoner och 45 miljoner kronor, om man överflyttar även denna kostnad till staten. Det kanske kan vara någonting att tänka på, när man skall ta ställning.

Vad sedan beträffar inverkan av förmögenheten vid beräkning av bostadstillägg, som tas upp i reservationen 4, vill jag bara erinra om att riksdagen förra året beslöt att höja grunden för förmögenhet från 30 000 till 50 000 kronor vid beräkning av dessa bostadstillägg. Utskottet finner inte anledning att nu – omedelbart efter den förra höjningen på 20 000 kronor – gå med på att göra någon ändring.

När det gäller de motioner som redovisats av herr Romanus vill jag erinra om att motionen av herr Petersson i Röstånga framför allt rör de studerandes bostadssituation, och enligt utskottets mening finns det inte någon anledning att ge vissa grupper särskilda ekonomiska bidrag. Utskottet anför att de vuxenstuderandes bostadskostnader är en del av en studiesocial fråga.

Herr Sundgren tog upp sin motion nr 786. Det är en gammal bekant som där återkommer. Motionärerna begär nämligen att betalningen inte skall gå till hyresgästerna utan till bostadsföretagen. Utskottet har ansett att det inte nu finns något sakligt skäl att ändra på den ställning som riksdagen tog för några år sedan. Jag lyssnade med intresse till vad herr Sundgren hade att säga om de opinionsbildningar som finns på olika håll i landet. Vi skall väl inte säga att det är det absolut sista ordet som är sagt, men utskottet har inte funnit anledning att nu göra någon ändring. Herr Sundgren var också klok nog att inse att det är tämligen meningslöst att nu yrka bifall till motionen. De sakliga förutsättningarna för en ändring föreligger inte enligt utskottets mening för närvarande.

Sedan vill jag beröra motionen av herr Petersson i Lund och herr Hjorth. Herr Carlshamre ansåg att den gav anledning till mycket bekymmer. Jag kan hålla med herr Carlshamre om att det onekligen är besvärligt att klara kontrollen och det skulle naturligtvis uppkomma administrativa svårigheter – inte tu tal om den saken. Jag vill ändå understryka att motionen har mycket av ett indignationsinnehåll. Vi har väl allesamman stötts av att ytterst välbetalda människor skall ha möjlighet att ta ett sabbatsår och därmed också kunna erhålla ett

Onsdagen den
14 april 1971

*Bostadstillägg för
barnfamiljer, m. m.*

bostadstillägg. Jag ställer mig helt bakom motionärerna i det avseendet och tycker att de framför ett välgörande budskap – att det inte sedan kan realiseras beroende på administrativa och andra förhållanden är liksom en annan sak. Jag hoppas dock att familjepolitiska kommittén, som har så mycket annat att syssla med, kanske också skall kunna hitta någon form för att undanröja sådana misstag i fortsättningen. Herr Carlshamre sade att det var bekymmersamt, men jag tror inte att man löser bekymren med att exempelvis – fråga Lund.

Fru talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Jag skall glädja min utskottsordförande med att säga att jag är helt beredd att ansluta mig till indignationskören som sjunger ut sin indignation över dem som trots mycket goda inkomster tillskansar sig bostadstillägg. Indignerade må vi gärna vara, och kan det ha någon effekt också – desto bättre! Men att göra någonting åt förhållandet i sak är nog, i varje fall för närvarande, mycket besvärligt.

Fru talman! Jag gick, dess värre, upp i talarstolen en gång till uppfordrad av herr Sundgren. Visserligen var han, som utskottets ordförande påpekade, klok nog att inte yrka bifall till sitt förslag om en ny förmynderskapslagstiftning mot barnfamiljerna, men det bör ändå sägas någonting om det.

Vi borde en gång för alla försöka komma överens om vad bostadstilläggen egentligen är. Jag skall inte fördjupa mig i förarbetena, men jag tror att när beslutet fattades var det i varje fall en mycket klar majoritetsuppfattning att dessa tillägg skall uppfattas som ett tämligen konsumtionsneutralt tillskott till barnfamiljernas ekonomi. Namnet ”bostadstillägg” har tagits i arv från ett äldre sätt att se och det är inte särskilt adekvat. Grundbeloppet i bidraget utgår alldeles oavsett bostad, oavsett om man över huvud taget har någon bostad. Tillägget i övrigt är bara i begränsad mening knutet till bostaden. Det är avsett att vara och bör vara ett konsumtionsneutralt tillskott till barnfamiljernas ekonomi. Sedan finns ju vad affärsmän, inkassobyråer och kronofogdar brukar kalla dåliga betalare – det finns det överallt. Det är möjligt att andelen bland dem som uppbär bostadstillägg är något större än andelen bland dem som inte gör det, när man examinerar gruppen dåliga hyresbetalare. Men det hör på intet sätt hit.

Jag har sagt förut i dag att det är 425 000 familjer, som uppbär bostadstillägg. Jag tror jag vågar försäkra herr Sundgren om att i varje fall de 25 000 mer än väl räcker till att täcka in antalet dåliga hyresbetalare. Det gäller i övrigt nästan hälften av Sveriges barnfamiljer. Det är folk som vi, helt vanliga, skötsamma människor till en alldeles överväldigande mängd. Skall de inte kunna få sköta sina pengar själva utan man skall adressera en del av deras inkomst till hyresvärden? Oavsett om dessa dåliga betalare uppbär bostadstillägg eller inte är de säkerligen dåliga betalare även i andra avseenden än när det gäller hyran.

Folk som har svårt att sköta sina ekonomiska förpliktelser brukar häfta i skuld inte bara till hyresvärden. De har kanske skuld i matvarubutiken, i andra butiker, de har framför allt avbetalningskontrakt

som de dras med och inte kan sköta. De har många fordringsägare, men märk väl: en av dessa fordringsägare har en alldeles exklusivt gynnad ställning, nämligen hyresvärden. För näst efter växelfordran finns inte någon fordran som är så skyddad av samhället och lagstiftningen som just en hyresfordran. Finns det någon fordran man verkligen har möjligheter att driva in, så är det en sådan. Den har ju det gemensamt med växelfordran att det smäller på tredje dagen, om inte annat.

Skall vi verkligen behöva använda samhällets familjepolitiska system för att etablera en inkasseringshjälp för hyresvärdar gentemot den betalningssvagaste delen av hyresgästerna? Aldrig i livet, herr Sundgren, och jag hoppas att familjepolitiska kommittén håller fast vid den inställning man en gång intagit. Jag kommer i varje fall personligen att göra det. För att ett ögonblick få bli polemisk i denna annars så vänliga debatt får jag säga att det är en förolämpning mot barnfamiljerna att föreslå något sådant.

Herr SUNDGREN (s):

Fru talman! Jag vet inte hur herr Carlshamre lyssnade till mitt anförande, eftersom han var så indignerad. Jag har ju i motionen inte begärt någon ändring av utbetalningssystemet, vilket jag också betonat. I motionen talas bara om en utvärdering av de erfarenheter som man i dag kan ha fått av det nya betalningssystemet. Hela tiden har jag refererat till en opinion bland dem som praktiskt sysslat med dessa problem. Jag har refererat till kommunalmän ute i landet, som skrivit en mängd motioner i denna fråga, jag har refererat till hyresgäströrelsen, dvs. bostadskonsummenternas organisation, som i dag ställs inför krav på de ökade hyres- och ränteförluster som de får från bostadsförvaltningarna.

Jag instämmer helt med herr Carlshamre i hans vackra tankar. Jag representerar en rörelse som på intet sätt vill vara någon förmyndare för människor utan tvärtom hela tiden hyst förtroende för människor. Vi har byggt vår politik på denna inställning. Vardagen är emellertid många gånger mera komplicerad, och det är tydligt att de som har praktiska erfarenheter ändå känner ett visst behov av att man i familjepolitiska kommittén tittar lite närmare på dessa saker inför kommande ökning av bidragen. Det är heller inte något annat vi begärt i motionen.

Herr CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Herr Sundgren yrkade ingen ändring av gällande utbetalningsrutiner. Han vill bara att familjepolitiska kommittén skall utvärdera erfarenheterna och "titta på saken". När vi ber en kommitté att titta på saken menar vi väl att den i någon form skall utreda den fråga som har kommit upp. Men uppenbarligen räknar herr Sundgren med att denna utvärdering och detta tittande på saken skall leda fram till ett förslag om att vi skall fortsätta som hittills, eftersom han inte vill ha någon ändring. Jag vill bara säga, fru talman, att familjepolitiska kommittén liksom många andra kommittéer har väldigt mycket att göra ändå, utan att titta på saker vilka vi i förväg är överens om att vi inte skall ändra på.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 60

Onsdagen den
14 april 1971

*Bostadstillägg för
barnfamiljer, m. m.*

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 6 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 160
Nej — 152

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 6 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 161
Nej — 151

Mom. 4–8

Utskottets hemställan bifölls.

Fru andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Onsdagen den
14 april 1971

*Bidrag till social
hemhjälp*

Punkterna 7 och 8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 9

Bidrag till social hemhjälp

Fru THEORIN (s):

Fru talman! I motion 789 har jag tillsammans med nio andra motionärer tagit upp frågan om en effektiv organisation av hemhjälpsledare med hänvisning till att de kostnader som stat och kommun har för den sociala hemhjälpens är så pass stora – 700 miljoner kronor för år 1971 – och att de med den målsättning riksdagen har kan förväntas stiga väsentligt framgent.

I propositionen 38 år 1957 och statsutskottets utlåtande nr 170, som riksdagen senare anslutit sig till, har riktlinjerna för åldringsvården fastställts. Där sägs bl. a: "Samhällets åldringsvård bör avse den efterfrågan, som grundas på åldersbetingade behov i fråga om bostäder, omvårdnad och service. Denna efterfrågan bör tillgodoses inom ramen för ett så långt möjligt fritt konsumtionsval." Vidare sägs: "Allt bör göras för att så många gamla som möjligt skall kunna få leva kvar i sina invanda miljöer. I strävan att hålla tillbaka behovet av anstaltsvård måste man vidtaga särskilda hjälpåtgärder för de gamla i deras hem, s. k. öppen åldringsvård."

Staten satsar i konsekvens därmed 200 miljoner kronor i årets budget till social hemhjälpverksamhet, och kommunernas kostnad kan beräknas till 500 miljoner kronor. Pensionärernas antal beräknas öka med 20 000 per år under de närmaste tio åren och behovet av hemhjälp kan beräknas snabbt accelerera. Av dessa skäl är det självfallet angeläget att administration och organisation av hemhjälpens bedrivs rationellt och att hemhjälpsledningen avpassas till omfattningen av hemhjälpverksamheten, så att de riktlinjer som riksdagen antagit för åldringsvården också kan följas.

I uppgifterna för hemhjälpsledare, som det här rör sig om, ingår att anställa hemsamariter och barnvårdarinnor, att informera hemhjälparna om deras arbetsuppgifter, att instruera om hur de olika arbetsmomenten bäst och effektivast skall utföras och att tillse att hemhjälparen har lämpliga hjälpmedel till sitt förfogande. Framför allt skall dock hemhjälpsledaren genom hembesök hos pensionären skaffa sig en uppfattning om hjälpbehovet och därefter bestämma antalet hjälptimmar med hänsyn till hälsan, bostaden, bostadens avstånd till affärer etc. Eftersom hjälpbehovet kan ändras mycket snabbt är det viktigt att hjälptiden varierar efter det behov som den sökande har. För dessa arbetsuppgifter krävs det självfallet utbildning – som också utskottet pekar på – men framför allt krävs det tid. Det är därför enligt min mening tveksamt om förtroendevalda har möjlighet att – som förhållandet var 1968 i 500 av landets kommuner – fungera som hemhjälpsledare.

Utskottet har också i behandlingen av motionen just pekat på betydelsen av att hemhjälpverksamheten i kommunerna är välplanerad och har en fast organiserad ledning. Jag tolkar utskottets utlåtande som välvilligt och beklagar att man inte kunnat ställa sig bakom motionens

yrkande att riksdagen hos Kungl. Maj:t påtalar vad som i motionen anförts om nödvändigheten av att stimulera kommunerna till en mer rationell organisation av hemhjälpssverksamheten, särskilt med avseende på hemhjälpssledarbehovet.

Utskottets motivering är att man inte är beredd att biträda förslaget i motionen att utvidga kretsen av personal till vars löner statsbidrag utgår. Självfallet kan en sådan organisatorisk inordning, som vi har krävt i motionen, av hemhjälpssledarna i statens stödverksamhet till öppen åldringsvård innebära en sådan utvidgning. Vilka lösningar som vore de lämpligaste anser jag emellertid att det borde ankomma på Kungl. Maj:t att finna, men huvudskälet för motionskravet är självfallet att en stimulans på något sätt till kommunerna för en rationell organisation i slutänden bör innebära ett bättre samhälleligt utnyttjande av resurserna och därmed en besparing.

Eftersom utskottet är enigt, förstår jag att det är föga lönsamt att anstränga kammarens ledamöter med att yrka bifall till motionen, och jag avstår därför från det men har för avsikt att återkomma, då jag bedömer frågan som ytterst angelägen för stat, för kommun och för individ.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Fru talman! Jag vill bara notera att motionären själv har angivit att det finns en hel del problem förknippade med motionens innehåll.

Jag vill understryka utskottets uttalande att det är ett både intressant och värdefullt uppslag som motionären för fram. Men vi hänvisar också till det samarbete som finns mellan socialstyrelsen och Kommunförbundet och pekar på att det är en hel del på gång just på detta fält. Vi har samtidigt sagt ifrån att det inte kan vara rimligt att nu vidga exempelvis den krets till vilken statsbidrag utgår för löner osv.

Jag har bara att yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11

Bidrag till driften av barnstugor

Kungl. Maj:t hade under punkten D 3 (s. 46–47) föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 130 000 000 kronor.

I denna punkt hade behandlats

1. motionen 1971:350 av fröken Anderson i Lerum m. fl.,
2. motionen 1971:358 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari hemställtts, att riksdagen skulle besluta om en höjning av förslagsanslaget till Bidrag till driften av barnstugor till 280 000 000 kronor för att

Onsdagen den
14 april 1971

*Bidrag till driften
av barnstugor*

komma upp till det belopp som täckte lönekostnaderna,

3. motionen 1971:479 av herr Bohman m. fl.,

4. motionen 1971:741 av fröken Eliasson m. fl., vari hemställdes till riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att tilläggsdirektiv gavs till 1968 års barnstugeutredning att utreda och framlägga förslag om införande av en obligatorisk förskola med pedagogisk anknytning till grundskolan,

5. motionen 1971:780 av herr Romanus m. fl., vari hemställdes till riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om att förslag snarast framlades till sådan ändring av reglerna för bidrag till driften av barnstugor, att ökat stöd gavs åt kommunerna, särskilt de som i förhållande till sitt skatteunderlag hade speciellt stort behov av barntillsynsplatser,

6. motionen 1971:863 av herr Johansson i Skärstad m. fl., vari hemställdes till riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om prövning av huruvida förskolan skulle vara obligatorisk, dels om utredning av frågan om valfri förskola med kristet alternativ.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:350,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:741,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:479 och motionen 1971:863,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:780,

5. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:358 till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 130 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

5. beträffande *frågan om frivillig eller obligatorisk förskola* av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Larsson i Öskevik (c), Andreasson (c) och Romanus (fp), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen 1971:741 hos Kungl. Maj:t begärde att tilläggsdirektiv gavs till 1968 års barnstugeutredning i enlighet med vad reservanterna anförde,

6. beträffande *statsbidragsbestämmelserna i fråga om driften av barnstugor* av herrar Hamrin och Romanus (båda fp), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:780 hos Kungl. Maj:t hemställde att förslag snarast framlades till sådan ändring av reglerna för bidrag till driften av barnstugor att ökat stöd gavs åt kommunerna, särskilt dem som i förhållande till sitt skatteunderlag hade speciellt stort behov av barntillsynsplatser,

7. beträffande *statsbidragsbestämmelserna i fråga om driften av barnstugor* av fru Marklund (vpk), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1971:358 till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 280 000 000 kronor,

8. beträffande *statsbidragsbestämmelserna i fråga om driften av barnstugor* av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Carlshamre (m), Larsson i Öskevik (c), Åkerlind (m), Andreasson (c) och Romanus (fp).

Vid punkten hade beträffande *frågan om frivillig eller obligatorisk förskola* avgivits ett särskilt yttrande av herrar Carlshamre och Åkerlind (båda m).

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Fru talman! Reservationen 5 tar upp frågan om frivillig eller obligatorisk förskola. Reservationen grundar sig på det yrkande som ställs i motion nr 741 av fröken Eliasson m. fl. Detta yrkande mynnar ut i att 1968 års barnstugeutredning skulle ges tilläggsdirektiv med inriktning på att utreda frågan om möjligheten att införa en obligatorisk förskola.

Utskottsmajoriteten hänvisar i sitt yrkande om avslag på motionen till barnstugeutredningen och dess arbete, men kvar står dock att just den fråga som motionärerna aktualiserar, nämligen möjligheten att införa en obligatorisk förskola, inte ingår i direktiven. Det är just synpunkterna härpå som vi från reservanternas sida anser det vara angeläget att utredningen tar upp och prövar.

Eftersom motionären själv senare kommer att utveckla sina synpunkter på denna fråga, skall jag inte vidare gå in på de här tankegångarna, utan jag ber endast att få yrka bifall till reservationen 5.

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! Möjlighet till barntillsyn är ett av grundvillkoren för jämlikhet mellan män och kvinnor. Var och en som så önskar måste få tillfälle att hålla kontakt med förvärvsarbetet även under den tid när man har små barn. Finns inte den möjligheten, t. ex. därför att barntillsyn inte är ordnad, blir kvinnorna ofrånkomligt betraktade som en sekunda arbetskraft. Detta råder det numera enighet om. Men det gäller att också förverkliga målet om tillgång till barntillsyn.

1966 visade familjedaghemsutredningen att båda föräldrarna, eller den enda föräldern, till 300 000 barn under tio år hade förvärvsarbete — 50 000 av dessa barn hade ensamstående föräldrar — och att ytterligare 200 000 kvinnor med tillsammans 350 000 barn ville gå ut i arbete, om de hade kunnat få förvärvsarbete och om de hade kunnat få barntillsyn. Dessa siffror säger någonting om storleksordningen på de problem vi har, och också vilken målsättning som måste gälla för utvecklingen på detta område. Sedan dessa undersökningar gjordes har antalet barn i de aktuella åldrarna ökat och också förvärvsbenägenheten hos deras mödrar.

Läget den 1 januari i år var enligt socialstyrelsens uppgifter att det fanns 36 122 platser på daghem. Med 20 procents överinskrivning, som man tillåter, blir det 43 346 platser. På fritidshem fanns det 7 281 platser, eller med överinskrivning 8 737 barn. I lekskolor fanns det 41 846 platser, dvs. man tog emot 83 692 barn, eftersom varje plats tar emot ett barn på förmiddagen och ett barn på eftermiddagen. Hur många platser i familjedaghem som fanns är något oklart. I de kommuner som fick statsbidrag förra året fanns då drygt 16 000 platser. Totalt hade man

Onsdagen den
14 april 1971

*Bidrag till driften
av barnstugor*

kanske det dubbla antalet – fru Odhnoff antydde det – i kommunal regi.

Det innebär totalt 170 000 barn i samhällets tillsyn, varav hälften togs om hand bara tre timmar per dag. Det antalet skall alltså jämföras med de behovssiffror som jag nyss nämnde.

I socialstyrelsens prognos "Socialvårdens resurser 1971--75" redovisas följande uppskattningar från kommunerna för 1975: 80 000 daghemsplatser, 67 000 lekskoleplatser – dvs. 134 000 barn skulle gå i lekskola – 22 000 fritidshemsplatser, 56 000 familjedaghemplatser. Det blir totalt 290 000 barn, varav 160 000 i heldagstillsyn.

Man vet nu inte vad som blir resultatet av barnstugeutredningens funderingar om en integration av daghem och lekskola. Men så mycket är ändå klart att den planerade utbyggnaden, om den genomförs, fortfarande inte för oss till målet: att var och en skall ha möjlighet till barntillsyn för att kunna hålla kontakt med förvärvsarbete.

Vad som är värre är, att det finns allvarliga risker för att den utbyggnad som kommunerna har uppgivit inte kan förverkligas, om inte ytterligare åtgärder vidtas från statens sida. Ett allvarligt problem är personalutbildningen, men den frågan tar jag inte upp nu, eftersom den inte behandlas i det här utskottsbetänkandet. Det är ändå klart att här måste fram väldiga satsningar på personalutbildningen.

Ett annat allvarligt problem, som vi nu skall diskutera, är kommunernas driftkostnader. Särskilt i de barnrika inflyttningskommunerna är det här naturligtvis ett problem, och köerna till daghemmen ökar i dessa kommuner, trots att man på många håll har mångdubblat platsantalet under senare år. Därför måste statens bidrag öka för att möjliggöra en ytterligare satsning av kommunerna. Som det har visats, bl. a. i en skrift av Bengt Jönsson, utgiven av LO, är daghem en bättre affär för staten än för kommunerna. Den effekten kommer troligtvis att bli större när antalet daghemsplatser ökar, ty då kan man också ta in barn till föräldrar med högre inkomst. De kommer att betala en högre statlig skatt än vad t. ex. de många ensamstående föräldrar gör, som i dag har sina barn på daghem.

Det sägs att denna utgift inte är så stor för kommunerna – i genomsnitt kanske kostnaderna för barntillsyn rör sig om en procent i den kommunala budgeten mot tio procent för åldringsvården. Men i de kommuner som det här gäller, framför allt de barnrika inflyttningskommunerna som vi tidigare har talat om när vi var inne på frågan om "de nya fattiga", uppgår dessa kostnader till en väsentligt större del av kommunens budget.

För någon månad sedan gjordes en framstöt från tre av dessa kommuner, Haninge, Tyresö och Botkyrka i Stockholmsområdet. Där målar man upp just denna bakgrund: trots att man har ökat tillgången på daghemsplatser har man fått en allt större efterfrågan. Den kommunala ekonomin klarar helt enkelt inte att hålla jämna steg med efterfrågan. Därför aktualiserar man frågan om en särbehandling i statsbidragshänsedd av kommuner som bedöms ha särskilda problem.

Dessa tre kommuner har starkt byggt ut sin barntillsyn. I t. ex. Tyresö, som dels figurerar som den kommun som kanske har det största antalet socialhjälpstagare, dels förra året fick schavottera i TV som något

slags låglönekommun, har man under den senaste valperioden under liberal ledning tiodubblat antalet daghemsplatser.

Nu är det socialdemokratisk ledning i dessa tre kommuner, och de som nu har ansvaret finner precis det som vi från folkpartiet har funnit, nämligen att statens insatser måste öka, och mest för de kommuner som har det största behovet av platser i förhållande till sina resurser – i förhållande till skatteunderlaget, som vi säger i en motion som behandlas här.

Det är inte fråga om att subventionera några särskilda daghem för speciella kategorier, utan varje särskilt stort behov av barntillsyn måste föranleda särskilda statliga insatser så länge barntillsynen ekonomiskt är en så mycket större belastning för kommunerna än för staten.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 6 där denna fråga behandlas.

Vårt krav på en allmän förskola är ingen nyhet; det har framförts under en följd av år här i riksdagen, bl. a. från folkpartihåll. Jag instämmer i vad herr Gustavsson i Alvesta sade om angelägenheten av att alla barn får del av den stimulans i fråga om social, psykisk och motorisk utveckling som förskolan innebär. Självfallet måste man, om man inför en allmän förskola, ha större möjligheter än när det gäller skolväsendet i övrigt att ge dispens till dem som bor långt från förskolan eller som av någon annan anledning behöver vänta. Men principen om en allmän förskola borde det inte råda några delade meningar om.

Jag ber att få yrka bifall också till reservationen 5.

Fröken ELIASSON (c):

Fru talman! Som påpekas i socialutskottets betänkande under punkten 11 har 1968 års barnstugeutredning fått i uppdrag att pröva formerna för och omfattningen av den förskoleverksamhet som på sikt kan komma alla barn till del under en tid närmast före inträdet i grundskolan. I utredningsdirektiven framhävs särskilt betydelsen av att barn från en stimulansfattig miljö får delta i en organiserad gruppverksamhet. Starka skäl sägs tala för att strävandena att skapa likvärdiga skolutbildningsmöjligheter för alla barn oavsett bostadsort, ekonomi och hemförhållanden också skall omfatta de förhållanden som påverkar barnens utgångsläge vid skolstarten. Förskolan är en så angelägen fråga – framför allt ur jämlikhetssynpunkt – att enligt min uppfattning målsättningen med en förskola för alla barn inte får skjutas på framtiden. Skillnaderna mellan barnen i deras förutsättningar att fungera i skolan och i samhällslivet är redan i sjuårsåldern så stora att inte ens en grundskola med aldrig så avancerade jämlikhetsmålsättningar kan kompensera ett sämre utgångsläge och ge alla barn en likvärdig chans här i livet.

I sitt första betänkande, som ju är en diskussionspromemoria, understryker barnstugeutredningen det nära sambandet mellan barntillsynen och de olika former av förskoleverksamhet som finns, bl. a. genom att använda beteckningen förskola som ett gemensamt, samlande begrepp. Hittills har barnstugeverksamheten varierat starkt i omfattning från kommun till kommun. Kommunernas ambitioner i fråga om barntillsynen varierar givetvis med kommuntyp, befolkningsstruktur och

Nr 60

Onsdagen den
14 april 1971

---

*Bidrag till driften
av barnstugor*

Onsdagen den
14 april 1971

*Bidrag till driften
av barnstugor*

sysselsättningsmöjligheter inom kommunen. Att så är fallet har bl. a. nu senast belysts av den statliga servicekommittén. Det finns inte anledning att tro annat än att kommunerna också framdeles kommer att uppvisa stora skillnader i omfattningen av barnstugeverksamheten. I glesbygder med få eller inga sysselsättningstillfällen för kvinnorna, på orter med permanent undersysselsättning och stor dold arbetslöshet är den kommunala barntillsynsambitionen låg, medan barnen där i förskoleåldern kan ha väl så stort behov som eller många gånger kanske större behov av gruppsamvaro än barn i samma ålder i de mera expansiva delarna av landet, i inflyttningsområdena.

Skillnaderna kommunerna emellan, den allmänna bristen på barntillsynsplatser och skilda hemförhållanden i socialt, kulturellt och ekonomiskt hänseende, det är faktorer som gör att vissa grupper av barn utestängs från en organiserad gruppsamvaro. Enligt min uppfattning skulle det vara djupt olyckligt om utbyggnaden av förskoleverksamheten under överskådlig tid skulle ske i sådana former att ett ökande antal barn genom samhällets försorg får möjligheter till en bättre start i livet, medan många andra barn fortfarande kommer att stå helt utanför förskoleverksamheten. Framför allt vore det olyckligt, därför att all erfarenhet säger oss att det är de som är svårast att nå som är i mest trängande behov av samhällets hjälp – jag behöver här bara påminna om de erfarenheter vi har från de senaste årens satsningar på vuxenutbildningens område.

För att alla barn inom en någorlunda snar framtid skall kunna erbjudas reell tillgång till förskola är det nödvändigt att det nu pågående utredningsarbetet inriktas på frågan om en obligatorisk förskola. Det är det kravet som vi fört fram i motion 741. Jag menar att frågan om en förskola för alla barn inte skall få anstå till dess att den stora och svåra uppgiften att bygga ut barntillsynen i tillräcklig omfattning lösts. Självfallet avser jag inte annat än att utbyggnaden av samhällets barntillsyn måste ges hög prioritet – och det är väldigt viktigt – men målsättningen att nå alla barn i förskoleåldern, den får man inte släppa efter på, den får man inte skjuta på framtiden.

Den primära målsättningen med en obligatorisk förskola är, som jag ser det, inte att lösa barntillsynsproblem, utan att erbjuda barn en stimulerande miljö, kontakt och gemenskap och ge dem en mjuk förberedelse inför den egentliga skolgången – och detta skall alltså komma alla barn till del. Barnstugeutredningen bör därför få i uppgift att närmare utreda och lägga fram förslag om hur en obligatorisk förskola skall utformas, hur den skall samordnas med barntillsynsverksamheten och hur den skall anknytas till grundskolans lågstadium.

Med detta vill jag, fru talman, yrka bifall till reservationen 5, vari hemställs om tilläggsdirektiv till barnstugeutredningen.

Fru MARKLUND (vpk):

Fru talman! Barnstugans dubbla uppgift – att dels underlätta för föräldrarna att förvärvsarbeta och dels stimulera barnens utveckling och bidra till mer likvärdiga villkor för barn från olika miljöer – gör klart hur absolut nödvändig en fortsatt och kraftig utbyggnad av barnstugeverksamheten är. Om barnstugan med dessa sina uppgifter skall kunna nå alla,

måste man komma ifrån det nuvarande förhållandet att utbyggnadstakten är helt olika i olika kommuner, beroende i de flesta fall på ekonomiska realiteter men ofta också på bristande framsynthet hos kommunalmännen.

Att barnstugekostnaden ofta är det första som utsätts för budgetberedarnas rödpenna då ekonomin i kommunerna kärvar till sig och hotet om ytterligare höjningar av kommunalskatterna skall hållas borta, det finns det många och aktuella exempel på. Landsorganisationen har ju också uppmärksammat detta, då man i ett uttalande nyligen kritiserar kommunerna för att de låter barnstugorna komma i andra hand i ett kärvt ekonomiskt läge.

LO har naturligtvis helt rätt i att byggandet av barnstugor inte får bli en konjunktursak. Och för att komma ifrån det ser vi inga andra vägar än att staten tar på sig en större del av kostnaderna för barnstugeverksamheten. Det är i det syftet vi har ställt förslag om 280 miljoner kronor i anslag till driften av barnstugor. Den summan skulle täcka kostnaderna för löner till personalen vid barnstugorna. Det förefaller oss riktigt att man gör den bindningen till personalkostnaderna, eftersom de utgör den dominerande utgiftsposten och också är den utgiftspost som ökar snabbast. Genom att staten på det här sättet tog över dessa utgifter skulle alltså de finansiella orsakerna undanröjas som hinder för en utbyggnad av denna nödvändiga service till barnfamiljerna.

I skriften *Daghem och samhällsekonomi*, som utarbetats på uppdrag av LO:s familjeråd och som herr Romanus nyligen här också hänvisade till, klargörs de ekonomiska konsekvenserna för stat och kommun av ett ökat daghemsbyggande. I tabeller redogörs där t. ex. för hur kommunernas och landstingens skatteinkomster ökar genom de gifta kvinnornas förvärvsarbete, och där jämförs också det finansiella nettot för stat, kommun och landsting. Den jämförelsen visar att kommunerna, som alltså har att besluta om utbyggnaden av daghemsverksamheten, har det sämsta finansiella utbytet av utbyggnaden. Kalkylen förbättras visserligen om hänsyn också tas till minskade socialutgifter och långsiktiga effekter, men man kommer i den här skriften ändå fram till att det får anses troligt att den nuvarande finansieringsfördelningen försvårar en snabb utbyggnad av verksamheten.

Med ett ökat samhällsättagande, t. ex. på det sätt som vi föreslagit i vår motion nr 358, skulle man komma ifrån kommunernas betänkligheter inför finansieringen av denna verksamhet. I stället kunde diskussionerna koncentreras till frågan om vilket behov man har av verksamheten.

Det finns naturligtvis platser i vårt land där också en sådan diskussion kan innehålla svårforcerade hinder på vägen till en fullt utbyggd barnstugeverksamhet. På orter där sysselsättningssituationen för kvinnorna är besvärande kan kommunalmännen naturligtvis krypa bakom detta faktum och därigenom bromsa utbyggnadstakten. Varför skall vi bygga daghem när våra kvinnor ändå inte har några arbeten? – det är faktiskt argument som man kan stöta på. Det är självfallet frestande för mig, som bor just på en sådan ort, att också i den här debatten ta fram kravet på allas rätt till arbete oavsett boendeort. Men eftersom frågan om den regionala obalansen i det här avseendet kommer upp i flera sammanhang i

riksdagen, skall jag nu avstå från det. Jag vill emellertid gärna, utifrån den här aspekten, knyta an till den andra delen i barnstugans dubbla uppgift – den att befrämja barnens utvecklingsmöjligheter och motverka skillnaderna i hemmiljö.

I den diskussions-PM från 1968 års barnstugeutredning som nyligen har presenterats framhålls starkt den här sidan av barnstugeverksamheten. Sista meningen i dess första kapitel Familjen i övergångssamhället tycker jag uttrycker en programförklaring för framtidens verksamhet på det här området och betydelsen av den verksamheten. Jag citerar: "Förskolan bör utgöra en berikande miljö som underlättar för varje barn att utveckla dess inneboende resurser genom att stödja begreppsbildningen, ge valfrihet för olika aktiviteter, gruppgemenskap och vidgade relationer med barn och vuxna i olika åldrar som ett led i den sociala, känslomässiga och intellektuella utvecklingen."

"För varje barn" – det måste självklart vara målsättningen. Barnet i glesbygden, liksom det handikappade barnet eller invandrarbarnet, måste få samma chans att utveckla sina inneboende resurser som barnet i den expanderande storstaden. Men därtill är de olika kommunernas förutsättningar i dag alltför olika. Och jag menar inte att storstadskommunerna i och för sig heller är helt problemfria i det avseendet – detta har bl. a. herr Romanus här alldeles nyss utvecklat, när han talade om hur just den starkt ökade tillväxten av barnfamiljer på de orterna kan åstadkomma problem. Men olikmässigheten märks sannerligen också ute i våra små kommuner. Den olikmässigheten vill vi råda bot på med vårt förslag i motionen, och jag har också i socialutskottet reserverat mig till förmån för ett beslut i den riktningen. – I reservationen finns det en felskrivning som jag vill ta tillfället i akt att rätta till. Den mening som börjar med orden "Ett driftbidrag" skall lyda på följande sätt: "Ett driftbidrag av den storlek som föreslagits i motionen 1971:358 skulle medföra att staten kom att svara för personalkostnaderna, som utgör ca 70 procent av kommunernas kostnader för barnstugeverksamheten."

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till denna reservation, nr 7 under punkten 11 vid det nu behandlade utskottsbetänkandet.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Fru talman! Det är en mycket viktig fråga vi nu berör – frågan om förskolan och dess utformning. Ja, jag anser att det är en av de viktigaste frågorna som vi behandlar under vårriksdagen. Det rör sig om reformer som innebär att samhället delvis tar hand om barnen ett eller två år tidigare än förut. När man går att genomföra en sådan ingripande och omfattande reform är det utomordentligt viktigt att man visar stor hänsyn inte minst till de föräldrar som i dag har barn i förskoleåldern och till de ungdomar som blir föräldrar i morgondagens samhälle. Vad är deras uppfattning? Känner vi den? Är vi beredda att ta hänsyn till den? Den pågående barnstugeutredningens väntade förslag om en obligatorisk förskola aktualiserar två viktiga frågeställningar.

För det första: Skall förskolan vara obligatorisk? Erfarenheten visar att inte alla barn upplever förskolan positivt och att föräldrarna kan ha välgrundade skäl för att vilja behålla barnen i hemmet, inte minst

psykologiska skäl. Det har ju visat sig att det finns elever som inte är mogna att börja grundskolans första läsår. De är väl mogna att ta emot undervisning men inte mogna för skolans miljö. (Här skulle behövas en skolmiljödebatt, men jag skall inte gå in på det området nu.) Det finns alltså elever som blir skadade av miljön och har väldigt svårt för att anpassa sig längre fram i skolan. Hur viktig är då inte denna aspekt när det gäller fem–sex-åringar.

Även ur livsåskådningssynpunkt kan man ställa frågan: Skall förskolan vara obligatorisk?

Många av oss har den uppfattningen att den i vårt land dominerande livsåskådningen inte har det livsrum som den bör ha i vårt skolväsende. Detta hindrar inte att förskolan byggs ut så mycket att alla föräldrar som så önskar kan sända sina barn till förskolan. Alla barn bör ha chansen att få den sociala och även kulturella och intellektuella stimulans som förskolan ger. Förskolan bör med andra ord vara obligatorisk från samhällets men frivillig från elevernas sida. Samhället skall på detta område inte kräva utan erbjuda. Det skall för alla barn finnas en möjlighet, en rättighet, men inte en absolut skyldighet.

För det andra: Om förskolan görs obligatorisk, bör den då inte göras valfri, med alternativ som svarar mot föräldraopinionen? Det finns mycket starka skäl som talar för en alternativ, kristen förskola. Den gallupundersökning som Svenska kyrkans centralråd och Svenska pastoratens riksförbund utförde för något år sedan utvisade att 73 procent av de tillfrågade bestämt yrkade på att deras barn skall få en kristen fostran. En nyligen företagen opinionsundersökning av Religionssociologiska institutet visar att 64 procent av de tillfrågade önskade en helt valfri förskola. För mödrar med barn under skolåldern var majoriteten långt större; 55 procent ville erkänna den kristna förskolan som ett alternativ till den allmänna förskolan, förutsatt att vissa minimikrav på standard, lärarutbildning m. m. uppfylles.

Utän tvivel vill en stor procent av Sveriges föräldrar inte bara erkänna utan också sända sina barn till en kristen förskola. Olika opinionsyttringar bestyrker detta. En kristen förskola kan därför med fog betecknas som ett demokratiskt rättvisekrav. Det är beaktansvärt att inte minst ungdomarna har engagerat sig i denna fråga. De känner att den på något särskilt sätt berör dem.

När Svenska alliansmissionens ungdomsförbund höll sin årskonferens för någon månad sedan antog man ett uttalande, som bl. a. har skickats till barnstugeutredningen och till utbildningsministern. Ungdomsförbundet, som representerar 15 000 ungdomar, skriver följande: "Den pågående barnstugeutredningen behandlar den framtida utvecklingen av arbetet bland förskoleålderns barn, och vi delar deras mening att detta arbete har en avgörande betydelse för det uppväxande släktets harmoniska tillväxt och utveckling.

Det har dock framkommit, bl. a. genom utredningens direktiv att alternativa former för verksamheten ej getts det utrymme som både föräldrar och frivilligorganisationer önskar. Det finns en mångfald skäl för att ge rum åt frivilliginsatser på detta område, inte minst genom de kristna samfundens församlingar, såväl kyrkliga som frikyrkliga. De

Onsdagen den
14 april 1971

*Bidrag till driften
av barnstugor*

förfogar redan över en kader av hängivna och erfarna lärare för dessa ålderskategorier.

Också i ekonomiskt hänseende skulle kyrkornas engagemang innebära stora fördelar.

SAU vill med denna motivering enträget påtala angelägenheten av att alternativ förskola måtte beredas utrymme i barnstugeutredningens förslag och i riksdagens beslut.”

Föräldrarnas rätt att fostra sina barn och förmedla sina värderingar till dem är grundad i föräldrabalken och fastslagen i FN:s rättighetsförklaring. Många föräldrar är djupt oroad av risken att helt eller delvis frångå denna rätt och möjlighet, om den obligatoriska förskolans undervisning och verksamhet skulle utestänga sådant som för deras barn är naturliga uttryck för hemmets värderingar och tro. Och som jag nämnde är det av psykologiska skäl viktigt att förskolebarnen inte utsätts för en från hemmet alltför avvikande och främmande miljö. De får under inga omständigheter tvingas att uppleva en konflikt mellan förskolan och hemmet i fråga om grundläggande värderingar och normer. De kristna samfundet har genom söndagsskola och annat barnarbete varit pionjärer inom förskoleålderns undervisning. De har en lång erfarenhet och en redan utbyggd verksamhet. I många församlingar fungerar en kristen förskola, och på många andra håll kan den lätt byggas ut till en sådan, varvid förutsätts att den erhåller samma statliga stöd som en allmän förskola.

Jag hade räknat med att motionen skulle behandlas så i utskottet att den hade överlämnats till barnstugeutredningen, som ju ännu inte har fattat beslut när det gäller obligatoriet. Så har inte skett, därför ber jag att få yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar Eriksson i Bäckmora (c), Gernandt (c), Nilsson i Agnäs (m) och Börjesson i Falköping (c).

Fru SIGURDSEN (s):

Fru talman! Dagens debatt omkring socialutskottets betänkande har i sin första avdelning berört strängt taget allt som gäller familjepolitiken. Det är nu vi diskuterar sakfrågorna, och just nu är det fråga om driftbidrag till barnstugorna.

Det har från flera håll sagts att utvecklingen har gått mycket snabbt när det gäller utbyggnaden av barnstugorna – och det kan konstateras – i synnerhet under 1960-talet. Vi kan grovt säga att vi gick in i 1950-talet med 10 000 daghemsplatser, vi gick ut ur 1950-talet med ungefär 10 000 daghemsplatser, medan vi går in i 1970-talet med ungefär 35 000 daghemsplatser, ungefär 32 000 platser i familjedaghem. Det har alltså skett en mycket kraftig utbyggnad. Men det skall ställas mot de behov som finns. Man kan konstatera att antalet barn i åldern 0–6 år med förvärvsarbetande föräldrar – där modern har minst halvtidsarbete – år 1960 var 124 000 och år 1970 215 000. Dessa siffror i relation till varandra visar att vi fortfarande har en mycket stor brist på daghemsplatser.

Vi kan också av socialstyrelsens resurser 1968–1975 – som tidigare

har citerats här bl. a. av herr Romanus – utläsa hur kommunerna själva bedömer utbyggnaden av barnstugor och familjedaghem. Man räknar med att vi 1975 skulle komma upp till 80 000 platser i daghem, 67 000 i lekskolor, 22 000 i fritidshemmen och 56 000 i familjedaghemmen.

Vad som också kan ha sitt intresse i detta sammanhang är att se litet på hur statens kostnader för denna verksamhet har vuxit under åren. Budgetåret 1963/64 satsade staten 7,1 miljoner på barntillsynens område. Budgetåret 1971/72 föreslås 255 miljoner. Det är en mycket kraftig ökning av det belopp som staten ställer till förfogande. Man skulle i det sammanhanget vilja fråga om det finns någon kommun som har motsvarande kostnadsutveckling på detta område.

I dag möts vi av ett allmänt intresse för barnstugeverksamheten eller förskoleverksamheten, om vi skall använda den benämning som barnstugeutredningen i sin diskussionspromemoria antagit som gemensam beteckning för dessa verksamheter. Herr Carlshamre har tidigare från denna talarstol sagt att det var felaktigt att påstå att nu också de borgerliga och moderaterna hade blivit intresserade för socialpolitik. Men jag tycker att när det gäller förskoleverksamheten är det verkligen glädjande att kunna konstatera att också moderata samlingspartiet i år har motioner som tar upp förskoleverksamheten – det måste vi se som ett framsteg. Jag skall göra några kommentarer till de reservationer som fogats till den punkt i betänkandet som vi nu diskuterar.

Reservationen 5, som tar upp frågan om frivillig eller obligatorisk förskola, förefaller mig vara fullständigt meningslös. Jag förstår inte hur man skall kunna ge barnstugeutredningen tilläggsdirektiv för en uppgift som utredningen redan har. Man litar tydligen inte på direktiven eller på utredningen. I direktiven står, det har citerats tidigare, men jag upprepar det: ”Utredningen bör vidare pröva formerna för och omfattningen av en förskoleverksamhet – i lekskola eller daghem – som på sikt kommer alla barn till del under en tid närmast före inträdet i grundskolan.”

Kan man komma närmare än med detta resonemang att det gäller alla barn?

När fröken Eliasson talade för denna reservation fick jag en känsla av att för henne var förskola *en sak* och barntillsyn en annan. Vi har ju under årens lopp försökt få kommunalmännen förstå att daghem och lekskolor, som är de nu vedertagna benämningarna, är exakt samma sak pedagogiskt sett. Skillnaden ligger bara i vistelsetidens längd och att man går längre ned i åldrarna när det gäller daghemmen. Men också i barnstugeutredningens diskussionspromemoria slås detta fast, och att vi föreslår benämningen ”förskola” för all denna verksamhet ger ytterligare tyngd åt att vi ser detta som en likvärdig verksamhet. Vi talar sedan om halvdagsbarn och heldagsbarn, beroende på vilken längd vistelsen har.

När det talas om en obligatorisk eller allmän förskola måste däri ligga, att vi har att utreda frågan om en förskoleverksamhet för *alla* barn. Det talas också i barnstugeutredningens diskussionspromemoria om vilka ytterligare uppgifter vi har utöver dem som berörs i promemorian. Det sägs att vi skall komma med förslag beträffande dessa frågor i det betänkande som har aviserats till tiden omkring årsskiftet. Vi kommer då

Onsdagen den
14 april 1971

*Bidrag till driften
av barnstugor*

att lägga fram förslag i frågan om allmän eller obligatorisk förskola – hur man nu vill kalla den – och vi kommer även att ta upp frågan om huvudmannaskapet, som också berörs i reservationen 5. Jag tycker alltså att kraven i denna reservation är helt tillgodosedda genom de uppdrag som barnstugeutredningen redan har.

Reservationerna 6 och 7 berör frågan om driftbidragen till daghemmen. Driftbidragen till både daghemmen och fritidshemmen höjdes föregående år. I motioner till föregående års riksdag föreslogs också att formerna för det framtida bidraget till barnstugeverksamheten skulle utredas. 1970 års riksdag uttalade, att när barnstugeutredningen framlägger sitt slutliga förslag om hur den framtida förskolan eller barnstugan skall se ut, skall riksdagen också ta ställning till frågan om finansieringen av verksamheten. Jag tycker att det var ett riktigt beslut. Eftersom vi inte tagit ställning till barnstugeutredningens slutliga betänkande – det föreligger ju ännu inte – vet vi inte exakt hur förskolan kommer att se ut. Det är därför riktigt att vi i sammanhang med beslutet om förskolan också tar ställning till finansieringsfrågorna.

I reservationen 6, som bl. a. herr Romanus har talat för, yrkas att riksdagen skall hemställa om förslag till sådan ändring av reglerna för bidrag till driften av barnstugor att ökat stöd ges åt kommuner, särskilt dem som i förhållande till sitt skatteunderlag har speciellt stort behov av barntillsynsplatser. I den motion, som denna reservation bygger på, talas det också om inflyttningskommunerna med ung befolkning och om kommuner med anstalter för högre utbildning. I fråga om inflyttningskommunerna, dvs. kommuner som har en ung befolkning, är detta krav i viss mån tillgodosett genom proposition nr 84, som vi i dagarna har fått och där det föreslås ändrade regler för utbetalning av kommunalskatt. Ändringen medför ökade förskottsutbetalningar till kommuner med befolkningsökning. Det är något av den problematiken som herr Romanus har talat om i denna reservation.

I reservationen 7 ansluter sig fru Marklund till den syn som LO har hävdad när det gäller konstruktionen av driftbidraget, dvs. LO har ett samhällsansvar och tycker att staten på sikt skall överta personalkostnaderna för barnstugeverksamheten. Fru Marklund anser emellertid att riksdagen redan innevarande budgetår skall anslå ytterligare 150 miljoner kronor, dvs. vi skall redan i år besluta om att staten skall överta dessa personalkostnader. Reservationen innebär alltså en överbudspolitik i detta sammanhang. Fru Marklund har inte redovisat var täckning för dessa 150 miljoner kronor skall tas.

Det finns ytterligare en motion med förslag när det gäller konstruktionen av driftbidraget, nämligen motionen 350 av fröken Andersson i Lerum m. fl. som menar att det borde ske en översyn av bestämmelserna. Motionsförslaget ansluter sig till socialstyrelsens förslag, enligt vilket man i stället för bidrag per plats skall lämna bidrag per avdelning. Där sägs att det är de mindre barnen som kostar mest och att man skulle kunna utjämna kostnaderna genom att införa ett avdelningsbidrag.

Bara vid årets riksdag föreslås alltså tre olika modeller för hur statsbidraget skall utformas. Det finns ingen anledning, anser utskottet, att i dag ta ställning vare sig till den ena eller andra modellen. Det är

riktigt enligt utskottets mening att det skall ske när barnstugeutredningens slutliga förslag föreligger. Om utredningens tidsplaner håller på detta område kommer riksdagen inom en inte alltför avlägsen framtid att få ta ställning till dels utformningen av den framtida förskolan, dels finansieringen av denna förskoleverksamhet.

Till slut skall jag säga några ord till herr Johansson i Skärstad, som i motsats till dem som vill ha en skärpning så att säga av barnstugeutredningens direktiv, dvs. de som inte trodde på att vi skulle utreda frågan om obligatoriet, snarare önskade mildra dessa direktiv. Han talar om att det här borde finnas alternativ, att alla barn inte passar i förskola osv. Han säger också att vi vet att många barn har svårigheter redan när de börjar skolan. Men det gäller ju att upptäcka just eventuella svårigheter som finns hos förskolebarnen, att se om de har störningar och om det finns problem på något sätt. Genom att delta i en förskoleverksamhet har barnen möjlighet att få psykologkontakt. En förskola för alla barn måste medföra att skolstarten blir mjukare och att det blir lättare att upptäcka eventuella svårigheter.

Förskolan skall vara frivillig för barnen, säger herr Johansson i Skärstad. Ja, det är så i dag att den är frivillig för barnen. Man kan kanske ofta fråga sig, om det alltid är så att vi på våra lekskolor eller förskolor har just de barn som bäst behöver den verksamheten. Kanske många av de barn som vi i dag inte når av olika anledningar skulle ha mycket stor nytta av att komma på en lekskola – kanske ha större nytta av det än flera av dem som redan finns där.

Herr Johansson i Skärstad talar också om föräldrar som har olika uppfattningar när det gäller religionen. Jag vill då framhålla att i den diskussionspromemoria som barnstugeutredningen har avlämnat finns ett avsnitt om barn och religion. Vad som jag tycker är genomgående i barnstugeutredningens förslag är detta ökade samarbete och ökade inflytande från föräldrarnas sida. Det måste väl medföra att föräldrar, som har invändningar och över huvud taget vill ta upp frågor när det gäller religionen och andra saker, får mycket goda möjligheter till detta, om vi kan förverkliga den förskola som barnstugeutredningen har skisserat i sin diskussionspromemoria.

Avslutningsvis vill jag rent allmänt säga att jag tycker att det även i Sveriges riksdag råder litet förvirring om begreppen. Jag vill än en gång påpeka att vi med förskola i dag menar en verksamhet som rör barn från sex månader – vid vilken ålder spädbarn tas emot på det vi kallar för daghem – och upp till åldern för inträde i skolan. Det finns alltså ingen skillnad i den verksamhet som bedrivs, beroende på om barnen vistas kortare eller längre tid i institutionen. Det verkar emellertid som om en del av er som har varit uppe i debatten har den inställningen att det finns skillnader i denna verksamhet. Jag tror att det vore mycket lyckligt om vi en gång för alla kunde slå fast att förskoleverksamheten, vare sig den bedrivs i daghem eller lekskolor, är en och samma och alltså har samma värde.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Onsdagen den
14 april 1971

*Bidrag till driften
av barnstugor*

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Det är riktigt att jag vid mitt ställningstagande i denna fråga har följt LO:s uppfattning, som jag också tror är fru Sigurdsens personliga mening om hur barnstugeverksamheten skall finansieras. Fru Sigurdsen betecknade nu som överbudspolitik från vår sida att förslaget i vår motion går ut på att denna finansieringsform skall tillämpas snabbare. Hon åberopar också LO:s uttalande om samhällsansvaret. Är det då meningen att man skall tolka LO:s kritik mot kommunerna – som jag nyss erinrade om – som någon liten vacklan i fråga om detta samhällsansvar? I den kritiken säger man ändå att barnstugeverksamhetens betydelse som utjämnande faktor när det gäller barnens sociala ställning måste prioriteras från kommunernas sida. Skall det inte också gälla staten?

Fröken ELIASSON (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag fick det påpekandet nyss beträffande begreppet förskola att man inte kan skilja förskoleverksamhet och barntillsyn åt. Jag vill ändå säga att förskola fortfarande är ett ganska flytande begrepp och såvitt jag vet har barnstugeutredningen ännu inte tagit ställning till om "förskola" skall användas som ett samlande begrepp för all barnstugeverksamhet och barntillsyn över huvud taget.

När jag använde begreppet förskoleverksamhet gjorde jag det med den avsikten att jag ville försöka avgränsa den mer pedagogiskt betonade delen av barntillsynen och den sociala gemenskapen, som är synnerligen central i denna verksamhet. Man kan nog ändå avskilja den från den övriga barntillsynen, som naturligtvis också omfattar mycket, såsom tillsyn över vilande barn, ätande barn, lekande barn, promenerande barn osv. Det är just blocket av pedagogisk lek som jag ser som mycket centralt och som jag tycker att det är mycket angeläget att alla barn skall få del av inom en snar framtid.

Jag tycker därför att det finns anledning att begära tilläggsdirektiv till barnstugeutredningen. Dess direktiv är nog mer vaga på denna punkt än man ibland föreställer sig. Man blir litet betänksam när man ser de förslag till diskussionsfrågor som tas upp i utredningens betänkande, där första frågan lyder: Behövs förskola som komplement till familjen i dagens samhälle?

Jag tror att det skulle betydligt underlätta utredningens arbete därest man slapp syssla med frågan, om förskolan skulle vara obligatorisk eller inte, och man mer direkt kunde inrikta sig på att finna former för en obligatorisk förskola, som skulle göra det möjligt för alla barn att inom en relativt snar framtid nås av denna verksamhet.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c) kort genmäle:

Fru talman! När fru Sigurdsen talade, fick jag en känsla av att religionen kommer att behandlas annorlunda i förskolan än i den obligatoriska skola vi nu har. Jag skulle vilja fråga om det kommer att bli så och om läraernas ställning kommer att bli annorlunda. I så fall vore mycket vunnit.

Fru SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Fru talman! För fru Marklund vill jag påpeka att de områden som prioriterats i årets statsverksproposition är arbetsmarknadspolitiken, arbetsmiljön och barntillsynen. När vi inom LO märkte tendenserna i kommunerna, gjorde vi ett uttalande om att barntillsynen måste prioriteras. Den prioritering man från statsmakternas sida gör av barntillsynen i årets budget borde ske även i den kommunala budgeten.

Att i år begära "på ett bräde" 150 miljoner kronor för att klara ett övertagande av personalkostnaderna för barnstugeverksamheten, anser jag vara orealistiskt, fru Marklund, alldenstund vi år 1970 fick en höjning av driftbidraget och avser att ta upp frågan, när barnstugeutredningen kommer med sitt slutliga förslag.

Fröken Eliasson säger att förskolan är ett flytande begrepp i barnstugeutredningens diskussionspromemoria. Vi för fram förslaget som en frågeställning över huvud taget. Vi vill ansluta oss till idén och kalla all verksamhet förskola. Fröken Eliasson försöker utveckla det hela och talar om olika moment i verksamheten; barnen sover, barnen äter. Ja, men om man läser diskussionspromemorian riktigt är begreppet vård också pedagogik. Det ligger pedagogik i alla moment, oavsett vad personalen sysslar med i förskolan. I varje fall har jag lärt mig detta under arbetet i barnstugeutredningen.

Jag tror att man får ett bättre grepp om vad som menas med pedagogik i det här sammanhanget, om man grundligt tar del av den promemoria som barnstugeutredningen givit ut.

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! Med hänsyn till den väntande middagen skall jag avstå från den frestande möjligheten att ge mig in på en lång diskussion om förskoleverksamheten. Jag skall bara ta upp ett par av de saker fru Sigurdsen var inne på.

Hon säger att allting står i direktiven. Hon frågar: Litar ni inte på direktiven? Litar ni inte på regeringen? Nej, tyvärr är regeringens förflutna på det här området inte så ärorikt, att man kan lita på alltför suddiga direktiv.

När fru Sigurdsen åberopade ett uttalande riksdagen gjorde förra året med anledning av en motion just från fru Sigurdsen själv, skulle man kunna ställa samma fråga: Varför väcka den motionen? Litar inte fru Sigurdsen på regeringen? Och varför skriva in detta så noggrant i ett riksdagsutlåtande om inte för att utöva ett tryck på regeringen?

Det är precis samma sak som vi är ute efter nu.

Detta gäller även frågan om ökat stöd åt de kommuner som har stora svårigheter att klara av den ökade barntillsyn som de själva vill ge. Där vill vi ha ett kraftigare tryck på regeringen att helt enkelt göra större insatser. Även om det är tacknämligt att det nu kanske sker en snabbare utbetalning av kommunalskatt genom propositionen 84 löser inte det de ekonomiska problemen. Kommunerna behöver få mera pengar, inte bara få dem snabbare.

Fru talman! För att undvika missförstånd skall jag be att få klargöra att jag icke yrkar bifall till reservationen 8, eftersom riksdagen tidigare i

Onsdagen den
14 april 1971

*Bidrag till driften
av barnstugor*

dag har fattat ett beslut som överensstämmer med den reservationen. Det finns ingen anledning att ytterligare tynga kammaren med ett beslut på den punkten.

Fru SIGURDSEN (s):

Fru talman! Motionen föregående är gällde att man skulle se över formerna för och konstruktionen av statsbidraget. Då svarade riksdagen att det skulle vi ta ställning till när vi behandlade barnstugeutredningens förslag. Inom socialdepartementet pågår det också ett utredningsarbete när det gäller finansieringsfrågorna av detta.

Till sist: herr Romanus litar inte på utredningen och på regeringen när det gäller att utreda formerna för en obligatorisk, allmän förskola för alla barn. Kan herr Romanus möjligen lita på mig om jag, som sitter med i utredningen, säger att jag skall verka för det?

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 11 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 194
Nej — 109
Avstår — 6

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 863, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herrar Hamrin och Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 11 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herrar Hamrin och Romanus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	248
Nej	—	53
Avstår	—	9

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 11 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av fru Marklund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	292
Nej	—	16

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta föredragningen av detta betänkande samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 9 Interpellation nr 103 om åtgärder för att häva ungdomsarbetslösheten

Ordet lämnades på begäran till

Herr HELLSTRÖM (s), som yttrade:

Fru talman! Arbetslösheten i landet totalt har ökat de senaste

månaderna jämfört med föregående år. Konjunkturdämpningen drabbar bl. a. äldre och handikappade, vilket alltmer uppmärksammas genom arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder. Samtidigt sker emellertid en kraftig ökning av *ungdomsarbetslösheten*. Riskerna är stora för en ytterligare försämring av ungdomens arbetsmarknadssituation till den kommande vintern. Angslägenheten av extraordinära sysselsättningsinsatser från statsmakternas sida för de unga arbetslösa har betonats av Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU) i skrivelse till arbetsmarknadsstyrelsen den 18 mars 1971. I skrivelsen understryks att de ungdomar som inte fått del av grundskolan löper särskilda risker att få bestående svårigheter på arbetsmarknaden. Det finns för närvarande omkring 900 000 personer under 35 år med sju-åtta-årig skola. De yngsta bland dessa saknar rätt till arbetsmarknadsutbildning. Speciell hänsyn bör tas till de kortutbildade ungdomsgrupperna i arbetsmarknadsutbildningen framdeles, sägs det bl. a. i skrivelsen. Dessa grupper konkurrerar på arbetsmarknaden med jämnåriga vilka har en betydligt starkare grundutbildning än som gäller i högre åldersklasser. Utbildningsgapet slår därför sannolikt hårdast på arbetsmarknaden just inom de lägsta åldersklasserna, särskilt över en längre tidsperiod.

Sedan SSU:s uppvaktning gjordes har nya arbetslöshetssiffror publicerats som ger ytterligare anledning till oro för de kortutbildade ungas möjligheter på arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland ungdomar under 25 år har per den 15 mars mer än fördubblats sedan mars förra året. Sålunda fanns 9 089 arbetslösa ungdomar anmälda hos arbetsförmedlingarna den 15 mars 1971. Det är en ökning med 4 881 sedan mars förra året. Ökningen av arbetslösheten bland ungdomsgrupperna är relativt sett större än ökningen av den totala arbetslösheten i landet under samma tid. Mot bakgrund såväl av de akuta sysselsättningssvårigheter som kan förväntas för den kommande vintern som av den långsiktiga svaga ställning på arbetsmarknaden som kan förutses för vissa ungdomsgrupper får jag till inrikesministern rikta följande fråga:

Vilka särskilda åtgärder avser statsrådet att vidta för att häva den starkt ökande ungdomsarbetslösheten?

Denna anhållan bordlades.

§ 10 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 20–29 april 1971 på grund av utrikes tjänsteresa för FN-uppdrag.

Stockholm den 14 april 1971

Inga Thorsson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 11 Fru andre vice talmannen meddelade att herr *Johansson* i Norrköping enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 13 april tills vidare.

Herr *Johansson* i Norrköping beviljades erforderlig ledighet från riksdagsarbetet.

§ 12 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 93 med förslag till ändring i tulltaxeringsförordningen (1960:391), m. m.

Nr 103 med förslag till lag om dels fortsatt giltighet av lagen (1942:429) om hyresreglering m. m. dels ändring i samma lag, m. m.

§ 13 Anmäldes och bordlades riksdagens förvaltningsstyrelses berättelse för verksamheten inom riksdagens förvaltningskontor under år 1970.

§ 14 Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkande:

Nr 18 i anledning av motioner om viss översyn av skattesystemet, m. m.

Försvarsutskottets betänkanden:

Nr 7 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till vissa personer

Nr 8 i anledning av motion om anstånd i vissa fall med utbildning inom civilförsvaret och värnpliktsutbildning

Jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 24 i anledning av motioner angående jordbrukets rationalisering

Nr 25 i anledning av motioner om landskapsvård såsom villkor för tillstånd till förvärv av jordbruksfastighet, m. m.

Näringsutskottets betänkanden:

Nr 7 i anledning av proposition med förslag till lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor, m. m. jämte motion

Nr 8 i anledning av motioner om utredning av formerna för revisorsauktoriseringen

Nr 9 i anledning av motion om åtgärder för att stimulera nyetablering av mindre företag

Nr 10 i anledning av motion om åtgärder för att lösa de mindre och medelstora företagens tillväxtproblem

Nr 11 i anledning av motion angående handläggningen av frågor rörande de mindre och medelstora företagen

Nr 12 i anledning av motion angående detaljhandels kapitalförsörjning

§ 15 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Fru talman!(m), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 61 med förslag till livsmedelslag m. m. måtte med hänsyn till ärendets

omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa, dvs. första plenum efter onsdagen den 28 april.

Denna hemställan bifölls.

§ 16 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 187 Herr *Taube* (fp) till herr industriministern angående de ekonomiska villkoren för tjänstemän i statliga företag:

Anser herr statsrådet att det är förenligt med principerna för ett statligt företags sunda ekonomiska utveckling, att vissa tjänstemäns ekonomiska villkor sätts i relation till företagets omsättning utan hänsynstagande till det uppnådda ekonomiska utfallet?

Nr 188 Herr *Nygren* (s) till herr inrikesministern angående omskolningskurser för ungdomar:

Överväger statsrådet, med hänsyn till den ökade arbetslösheten bland ungdom, medge förnyad dispens för 18–20-åringar att genomgå arbetsmarknadsstyrelsens omskolningskurser?

Nr 189 Herr *Hernelius* (m) till herr justitieministern angående permissionerna inom fångvården:

Anser herr statsrådet att nuvarande praxis beträffande permission inom fångvården är tillfredsställande med tanke på de internationellt uppmärksammade rymningar av till långvarigt frihetsstraff dömda, som på sistone förekommit?

Nr 190 Herr *Hedin* (m) till herr inrikesministern om skyddade verkstäder för patienter under psykiatrisk vård:

Avser herr statsrådet att medverka till att särskilda skyddade verkstäder, avpassade för patienter under psykiatrisk vård, inrättas i närheten av psykiatriska sjukhus?

Nr 191 Herr *Hedin* (m) till herr industriministern angående tidpunkten för framläggande av förslag om den framtida organisationen av eldistributionsverksamheten:

När ämnar herr statsrådet framlägga förslag om den framtida organisationen av eldistributionsverksamheten?

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 17.15.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert